

**ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ В РОЗВИТКУ
ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ СТУДЕНТІВ ЯК ОДИН ІЗ НАПРЯМКІВ
РЕАЛІЗАЦІЇ КОМПЕТЕНТІСНО-ОРІЄНТОВАНОГО ПІДХОДУ В
ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В ЗАКЛАДАХ
ВИЩОЇ ОСВІТИ**

*Олена Ведернікова,
вища категорія,*

Дніпровський фаховий політехнічний коледж

Анотація

Стаття буде цікава й корисна для викладачів вищих навчальних закладів усіх рівнів акредитації; для тих, хто прагне навчати за новими вимогами часу, завжди знаходиться в пошуку, прогне досягати поставлених цілей та якісних результатів.

Ключові слова: особистісно зорієнтоване навчання, сучасні освітні технології, мотивація, метод проектів, презентація, ситуація успіху.

У своїй педагогічній практиці застосовую спосіб інтеграції окремих елементів таких сучасних технологій як проектне та особистісно зорієнтоване навчання; елементи інтерактивних технологій.

Для того, щоб така інтеграція принесла бажаний результат, намагаюся вникнути в методику кожної з освітніх технологій і використовувати на своїх заняттях залежно від теми, мети навчального матеріалу, а також типу заняття та навчального предмета.

Вважаю, що вивчення нового матеріалу можна умовно поділити на два етапи:

I – бесіда, в якій переплітаються мотивація навчальної діяльності, актуалізація опорних знань, засвоєння нового матеріалу; II – повторний виклад матеріалу, розповідь за опорним конспектом. Мета його – стисло, доступно, у логічній послідовності відтворити відомі вже студентам вузлові питання теми, пов'язавши його із опорним конспектом.

Треба зауважити, що студенти самі оцінюють ефективність опорних схем, адже «так цікавіше, зрозуміліше й легше». Часто спонукаю дітей до самостійного складання зорових опор. При цьому оцінюю оригінальність

підходу. Звичайно, для цього учні мають бути підготовлені.

Єдиним, на мою думку, найефективнішим засобом досягнення мети є інноваційні технології навчання. Інноваційний підхід забезпечує позитивну мотивацію здобуття знань, активне функціонування інтелектуальних і вольових сфер, сприяє розвитку творчої особистості.

Створення ситуації успіху, сприятливих умов для повноцінної діяльності кожної дитини – основна мета, що покладена в основу інноваційних технологій навчання.

Багато з них варті уваги сучасного педагога, який прагне дати якісний рівень знань, зробити заняття цікавим, досягти максимального взаєморозуміння і співпраці між викладачем та студентом.

Також часто використовую різні форми роботи в парах: «Взаємне інтерв'ю», «Ти мені – я тобі», «Взаємоперевірка».

На заняттях застосовую такі стратегії, як: «Мікрофон», «Незакінчені речення», «Мозковий штурм», «Метод ПРЕС», «Дерево рішень», студентам також подобається складання сенканів та ін.

Отже, провідна ідея досвіду полягає у виробленні певної сукупності технологій навчання української словесності, що сприяють розвитку творчих здібностей, інтересів, умінь і навичок та інших інтелектуальних чинників у сучасних студентів. Усе це сприяє підвищенню інтересу до вивчення предмета, збільшується кількість учнів, що бажають взяти участь у різних конкурсах та змаганнях, поступово намічається тенденція зростання успішності, підвищення відсотка якості знань.



Рис.1. Допомога викладача під час роботи групи над завданням аналізу тексту

Наприклад на занятті з української мови на тему: «Стилі мови. Докладний переказ тексту публіцистичного стилю із творчим завданням» студенти були розділені на три групи: критики, історики, дослідники. Кожна група аналізувала один із текстів – статтю з журналу, уривок наукової статті з підручника історії, публічний виступ політика.

Представляли власно створені



Рис.2. Спільна робота в групах, пошук відповідей на поставленні питання

Інтегровано на занятті було такі предмети, як література (вір Володимира Дрозда «Білий кінь Шептало»); історія періоду 1921 – 1953 рр.// «розстріляне відродження» та українська мова за професійним спрямуванням – поняття стилю та жанру).

У структурі заняття продумані переходи від однієї інформаційної частини до іншої, вмотивовані повідомлення викладача та студентів з історії та літератури, ліричні відступи. Заняття було проведено прийомом групової роботи студентів та використаний метод проєктів, з демонстрацією презентацій, які містили доповнення матеріалу та несли ілюстративний характер.



Рис.3. «Мозковий штурм», актуалізація опорних знань



Рис.4. Захист презентацій

презентації з характеристикою основних особливостей стилів (науковий, публіцистичний, художній). Робота над текстом переказу «Український центр Європи» мала продовження у творчому завданні: «Чи може кожен із нас сказати – я – європеєць. Обґрунтуйте свою відповідь, наведіть приклади на власні аргументи.

Цілі й завдання проєктної технології не тільки передати студентам суму знань, а ще й навчити здобувати ці знання самостійно, застосовувати їх для розв'язання нових пізнавальних і практичних завдань; сприяти формуванню у студентів комунікативних навичок; прищепити вміння користуватися дослідницькими прийомами: збирання інформації, аналізу з різних точок зору, висунення гіпотез, вміння робити висновки.

Навчальне проєктування орієнтоване перш за все на самостійну діяльність студентів: індивідуальну, групову або колективну, яку студенти виконують упродовж певного часу. Важливим є надання можливості студентам реалізуватися як особистості, розкрити творчі, науково-теоретичні здібності, сформуватися повноцінним громадянином держави,

представниками груп



Рис.5. Перегляд та оцінка робіт студентів



Рис. 6. Вчимося працювати разом над поставленою проблемою

активним діячем соціуму, – саме такі заняття надають цієї можливості.

Адже сьогодні потребує від педагога-практика високого професіоналізму, володіння сучасними технологіями навчання та виховання, бажання та вміння постійно вчитися і самовдосконалюватися, творчого підходу з одного боку й деякої прагматичності та раціоналізму з іншого.

На занятті шляхом інтеграції вказаних вище технологій прагну розвивати критичне мислення студентів.

Критичне мислення зовсім не означає негативності суджень або необґрунтованості критики. Це зважений і вдумливий розгляд різних, а часом і протилежних підходів і розумінь проблеми з метою прийняття обґрунтованих рішень та формулювання оцінок.

Отже, у процесі своєї роботи я переконалася, що лише вдала інтеграція сучасних педагогічних технологій інтерактивного, особистісно-орієнтованого, проектного навчання на основі постійного розвитку критичного мислення студентів дасть змогу розвивати творчі здібності, а значить, і формувати творчу особистість учня.

Вдало проведена робота завжди потребує значних зусиль і плідної співпраці викладача й студента.

Список джерел

1. Головобородько К.Ю., Ткаченко Н.П. Інтерактивне навчання на уроках української мови та літератури. Харків: Вид. група «Основа», 2007.
2. Енциклопедія педагогічних технологій та інновацій /упоряд. Н.П.Наволоков. Харків: Вид. група «Основа», 2011.
3. Жарковська Н.В., Муляр Г.В. Метод проектів на уроках української мови та літератури. Харків: Ранок, 2010.
3. Сто цікавих ідей для проведення уроку. Харків: Вид. група «Основа», 2011.

РОЗВИТОК ОСОБИСТОСТІ СТУДЕНТА ШЛЯХОМ ЗАЛУЧЕННЯ ЙОГО ДО ТВОРЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА ЗАНЯТТЯХ ТА В ПОЗААВДИТОРНИЙ ЧАС НА ОСНОВІ ІНТЕГРАЦІЇ

М. Я. Глущенко,
старший викладач

Костопільський фаховий медичний коледж

У статті розглядаються основні чинники творчого розвитку особистості студента, як успішної передумови формування життєвої та професійної компетентності. А також важливість впровадження інтегрованого навчання з метою формування в студентів цілісного уявлення про навколишній світ, досягнення якісної, конкурентноздатної освіти.

Ключові слова: освіта, студент, розвиток творчої особистості, інтегроване навчання, життєва та професійна компетентність.

Процеси глобалізації в усіх сферах суспільного життя вимагають від молоді людини, майбутнього спеціаліста вміння успішно та ефективно інтегруватися в різні соціуми. Тому й важливою характеристикою сучасної людини є креативність – здатність до творчості. Життя доводить, що в складних, часто змінюваних умовах, найкраще орієнтується, приймає рішення, працює людина творча, гнучка, креативна, здатна до генерування і використання нового. Безумовно, найкраще розвивати творчий потенціал якомога раніше і впродовж усього життя людини.

Суть дослідження, проведеного американськими психологами Терменом і Коксом, полягала у тому, що ними було відібрано із 95 середніх шкіл півтори тисячі хлопчиків і дівчаток у віці від 8 до 12 років з IQ рівним 135 балам. Ці діти відрізнялись раннім розвитком, випереджали своїх однолітків в середньому на 2 шкільних класи. Що стосується творчості, то у цих дітей вона була приблизно на середньому рівні. Практично всі вони досягли високого соціального статусу в майбутньому, проте жоден з них не проявив себе як творець, не здійснив суттєвий внесок в розвиток світової культури, науки.

Отже, високий рівень нагромаджених знань не гарантує творчих

досягнень. Можна бути інтелектуалом і не стати творцем. Тому так важливо розвивати творчість, а в наш час це насамперед пов'язано ще й з потребою суспільства в неординарних творчих особистостях. З наукової літератури довідуємось, що творча особистість – це людина, особистість, що здатна створити якісно нове, що вирізняється неповторністю, оригінальністю та суспільно-історичною унікальністю.

Беззаперечну роль у формуванні і розвитку творчих здібностей студентів відіграє педагог. Варто зауважити, що для розвитку творчих здібностей студентів є система особливих взаємин між педагогом і студентом. Тому головне в професії педагога – це мати своє творче обличчя, індивідуальний творчий стиль діяльності. Завдання викладача – активно включити кожного студента в практичні види творчої діяльності, створити умови для творчої свободи, для втілення своїх знахідок.

З досвіду роботи переконуюсь, що одним із сучасних методів розвитку пізнавального інтересу та формування й розвитку творчих здібностей студентів є використання нестандартних форм роботи, інтерактивних методів і прийомів, таких як: робота в групах (кейс-метод), інтерактивні презентації, дискусії, мозкові штурми, рольові ігри, заняття – КВК, тощо. Домашнє завдання може звучати у формі проєктної роботи, наприклад : «Складіть та презентуйте рекламу норм української літературної вимови, складіть і проведіть гру для учнів 10-го класу на тему «Прислівник як частина мови», оформіть ММП з теми «Види складних речень. Розділові знаки в них». Або ж на занятті з української мови (за професійним спрямуванням) - «Виконайте проєкт: попросіть у перехожого сказати котра година, або ж зверніться до продавця з метою купівлі товару, використовуючи можливі і доречні етикетні форми спілкування. Запишіть діалог і вкажіть, чи вдалося вам у такий спосіб налаштувати незнайомих людей на дружній, приязний лад спілкування».

Кейс-технологія як навчальний метод використовується для того, щоб завдяки роботі в малих групах задіяти комунікативні та творчі здібності студентів, навчити їх здобувати знання та сформувати компетентності. На заняттях з навчальної дисципліни «Українська мова» організовую такий вид роботи за погодженням ключової проблеми та її рішень. Завдання кейсу може

бути таким: «А що буде, якщо...усі слова писатимуться з малої літери; люди навчаться графічно відтворювати текст лише вимовивши його і не потрібно буде вчити правила правопису; в школі навчатимуть не вчителі, а високотехнологічні машини - роботи».

День української писемности та мови, проведений у формі мовознавчого КВК, заняття – вікторини, заняття - конкурсу на авторський вірш та Міжнародний день рідної мови у формі Мовознавчого марафону не залишає пасивним жодного студента і дає змогу відкрити нові грані їх особистостей та розвинути вже існуючі таланти. Не можна оминати увагою свято Міжнародного дня рідної мови, адже це чудова нагода організувати творчу молодь для проведення відкритих виховних годин.

Важливо, щоб студент усвідомлював свою приналежність до колективу, взаємодіяв у різних сферах діяльності. Так у коледжі зорганізований креативний колектив студентів, метою якого є збір та оформлення матеріалів і друк газети студентської молоді «МедОк», що вже більше п'яти років є своєрідним літописом навчального закладу. Тут студенти мають можливість спробувати себе у ролі кореспондентів, фотографів, укладачів статей, редакторів, художніх оформлювачів.

За багаторічну працю в системі фахової передвищої освіти для мене стало зрозумілим, що нікому не можна дати освіту на засадах якоїсь окремої науки незалежно від інших наук, що інтеграція, тобто органічне поєднання відомостей інших навчальних предметів навколо однієї теми, є однією з найперспективніших інновацій, яка закладає нові умови діяльності викладачів та студентів. Формування в студентів цілісного уявлення про навколишній світ, досягнення професійної компетентності та створення оптимальних умов для розвитку мислення студентів в процесі вивчення загальноосвітніх предметів і предметів професійно - теоретичного циклу великою мірою забезпечується саме завдяки елементам інтегрованого навчання. Так у нашому навчальному закладі студенти мають прекрасну можливість розвинути систему знань і вмій беручи участь у щорічній підсумковій науково-теоретичній конференції. Тут, для прикладу, учасники мовного гуртка «Мова – генетичний код нації» неодноразово посідають призові місця, адже презентуючи науково-пошукові

роботи «Сила слова» (про благотворний і руйнівний вплив слова на все живе), «Людина – скульптор свого генетичного апарату» (вплив «мовного сміття» на структуру ДНК людини), ««Язык мій, ворог мій» - які слова викликають хвороби?» (про слова-руйнівники, що є причиною захворювань людини), не лише висвітлюють актуальні мовні проблеми сьогодення, а й вивчають теми, пов'язані з медициною.

Отож органічне поєднання під час навчання відомостей різних навчальних предметів навколо однієї теми сприяє інформаційному збагаченню сприйняття, мислення і почуттів студентів за рахунок залучення цікавого матеріалу, що також дає змогу з різних сторін пізнати якесь явище, поняття, досягти цілісності знань.

Досвід роботи дозволяє зробити висновок, що розвиток особистості студентів через залучення до творчої діяльності допоможе їм бути професійно-компетентними, творчо мислячими, далекоглядними фахівцями, здатними зорієнтуватись у швидкоплинному і багатогранному сучасному світі. А технології інтегрованого навчання значно активізують пізнавальну діяльність студентів і сприятимуть розвитку їх критичного мислення та в результаті -забезпечать ефективну реалізацію навчально-виховних функцій освітнього процесу.

Література

1. Клименко В.В. Психологія творчості. К.: Центр навчальної літератури, 2006. — 480с.
2. Моляко В. О. Проблеми психології творчості і розробка підходу до вивчення обдарованості / В. О.Моляко // Обдарована дитина. – 2002. – № 4. – С. 19–26.
3. Пометун О.І., Пироженко Л.В. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: Наук.-метод. посіб./ За ред. О.І. Пометун. – К.: А.С.К., 2004. – 192 с

УДК 377.5:61

**ДОСЛІДНИЦЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ
МОВИ В МЕДИЧНОМУ КОЛЕДЖІ ХАРКІВСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО
МЕДИЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ**

І.П.Гук,

кандидат педагогічних наук

І.В. Гуляєва

Медичний коледж Харківського національного медичного університету

У тезах розглянуто ключові компетентності в освітньому процесі. Проаналізовано дослідницьку діяльність та її значення при викладанні української мови.

Ключові слова: *компетентність, дослідницька діяльність, метод проектів.*

Необхідність формування закладами вищої освіти ключових компетентностей у процесі вивчення загальноосвітніх дисциплін відзначена в концептуальній модернізації вітчизняної освіти, а також у рекомендаціях Ради Європи, що стосуються відновлення освіти, її наближення до замовлення соціуму. Серед переліку ключових компетентностей, які розглядалися під час симпозіуму Ради Європи на тему «Ключові компетентності для Європи», знаходимо уміння організувати взаємозв'язок своїх знань і впорядковувати їх, взаємозв'язок минулих і дійсних подій, одержувати інформацію, займати позицію в дискусіях і виробляти свої власні думки, уміти співпрацювати в групі. У свою чергу, вимоги до оцінки якості фахової передвищої освіти передбачають забезпечення органічного поєднання в освітньому процесі теоретичного та практичного навчання, дослідницької та інноваційної діяльності. Однією з базових компетентностей є дослідницька діяльність. По-перше, саме вона дає можливість навчитися працювати з інформацією: знаходити необхідні джерела, аналізувати вибраний матеріал, правильно робити висновки, отримувати інформацію не лише з книг, журналів, мережі Інтернет, але й з оточення, яке приховує від нас великий обсяг інформації. Отже, отримавши навички роботи з інформацією, здобувач передвищої освіти зможе самостійно знаходити оптимальні шляхи вирішення проблем у сучасному світі, який динамічно розвивається. По-друге, дослідницька діяльність передбачає

ключові компетентності: грамотність, мовну, особисту, громадянську.

Сучасному викладачу-професіоналу відведено важливу роль в освітньому процесі: він повинен не тільки організувати дослідницьку діяльність здобувачам освіти, але й сам стати дослідником. Організуючи та проводячи дослідження, викладач стимулює творчу активність студентів, забезпечує особистий і пізнавальний розвиток, навчає самостійного пошуку нестандартних розв'язань у вирішенні проблем, застосовувати отримані знання на практиці.

Дослідницька діяльність в освітньому процесі передбачає впровадження на заняттях інноваційний метод – проєкт, він містить у собі сукупність дослідницьких, пошукових, проблемних, творчих підходів і дозволяє перевірити та закріпити на практиці теоретичні знання, забезпечити зв'язок теорії та практики в процесі навчання, розвивати вміння аналізувати, систематизувати вивчений матеріал, учитися самостійно працювати.

Метод навчальних проєктів є дійовим доповненням до лекційно-практичної системи навчання, вимоги до якого можна визначити трьома словами: Навіщо? Для чого (кого)? Як? Перша вимога – наявність значущої для студента проблеми, друга – наявність передбачуваних результатів, третя – наявність самостійної (індивідуальної, парної, групової) роботи, упровадження дослідницьких методів.

При вивченні в Медичному коледжі Харківського національного медичного університету загальноосвітніх дисциплін, зокрема української мови, залучаємо студентів до створення навчальних проєктів у вигляді виступів з використанням презентацій PowerPoint. Основна цінність такої діяльності в тому, що вона орієнтує на створення інформаційного продукту, а не просто вивчення дисципліни. Студенти індивідуально або в міні-групах за певний час повинні виконати пізнавальну, пошукову, дослідницьку, технологічну роботу на задану тему. Їхнє завдання – отримати новий інформаційний продукт – виступ-презентацію.

Упровадження методу навчальних проєктів під час вивчення української мови є ефективним, оскільки, по-перше, передбачає поєднання застосування здобутих знань із самостійним їх здобуттям (індивідуально, у парі або групі), що здійснюється при постійній співпраці студента й викладача, по-друге,

підвищує якість освіти та дозволяє створити тісний зв'язок між дисциплінами загальноосвітнього циклу з дисциплінами професійного спрямування, по-третє, здобувачі фахової освіти активно беруть участь у науково-практичних конференціях. А найголовніше те, що, захищаючи проєкт, здобувач освіти підвищує грамотність: розширює словниковий запас, розвиває комунікативність, вчиться адаптувати своє спілкування до вимог ситуації, шукати й використовувати різні типи джерел інформації, формулювати та висловлювати свої усні та письмові аргументи переконливо.

Отже, дослідницька діяльність як базова компетентність у розвитку фахової передвищої освіти є однією з найважливіших видів навчальної діяльності при викладанні загальноосвітніх дисциплін, зокрема української мови, є кроком до самостійності, до поєднання навчання з практикою.

Список джерел:

1. ANNEX to the Proposal for a Council Recommendation on Key Competences for Lifelong Learning [Електронний ресурс]. URL: <https://ec.europa.eu/education/sites/education/files/annex-recommendation-key-competences-lifelong-learning.pdf>.
2. Ключові компетентності для навчання протягом життя [Електронний ресурс]. URL: <http://dlse.multycourse.com.ua/ua/page/15/53>

Л.М. Долинська
викладач вищої категорії
Мукачівський кооперативний торговельно-економічний коледж

У наш час розвивається своєрідна філософія щодо інформації: мовляв, III тисячоліття приходить під знаком нулів та одиничок, а значить, залишиться тільки такого роду інформація, що закладена в ДНК та записана в комп'ютері. Вона переживе віки й буде актуальною та дієвою для наших нащадків. Решта ж, відповідно до цієї теорії – просто вигадка, тобто інтелектуалізм як такий і всяку інтелектуальну інформацію (як таку, що не розкладається на нулі та одинички) можна за інформацію не вважати. Вона швидкоплинна, скороминуща та суб'єктивна. Але як же тоді пояснити існування купи об'єктивних інтелектуальних реалій – наприклад, антонімічної іронії, коли людина вказує на велику гулю на лобі і каже: “Мене ніжно погладили по голівці цеглиною!” – ця інформація у площині прямої інформаційної функції факту є неправдивою, але ж оточуючі її розуміють саме так, як треба: з точністю до навпаки! Можливо, все це й “придуманий спосіб обману” – виходить, що людина віками ускладнювала собі життя, чим далі метафоризуючи, роблячи образною свою мову та культуру, абстражуючись від отих вічних нулів та одиничок.

Ключові слова: *інформація, «кліпове мислення», сугестивність, зосереджений аналіз, візуальність, вербальність.*

Мабуть у нашу комп'ютерну еру під час сприйняття рясної, проте короткої інформації, є загроза розучитися аналізувати. «Відбувається загальний поворот до домінування візуальності над вербальністю, – вважає доктор філологічних наук, професор, автор численних книг із комунікативних технологій та інформаційних війн Георгій Почепцов. – Непрямими ознаками цього є захоплення простору розважальності винятково візуальними продуктами, наприклад, телесеріалами й відеоіграми. [5] Термін «кліпове мислення» з'явився в середині 1990-х років і спочатку означав особливість людини сприймати світ через короткі яскраві образи і послання теленовін або відеокліпів. Слово «clip» перекладається з англійської як фрагмент тексту, вирізка з газети, уривок з відео або фільму. При кліповому мисленні життя нагадує відеокліп: людина сприймає світ не цілісно, а як послідовність майже не пов'язаних між собою подій. Одні говорять про те, що

«кліповість» згубно впливає на сучасне суспільство і є однією з гострих соціальних проблем. Інші вважають, що кліпове мислення – не діагноз, а неминуче в наше століття інформаційних технологій явище: свідомість людини у природний спосіб підлаштовується під епоху. В умовах хаотичних потоків інформації і прискореного ритму життя у людини не завжди є час для глибокого й зосередженого аналізу. У зв'язку з інформатизацією освіти, яка нині сприймається як панацея, виникають ризики втрати творчої культурно-генеруючої здатності цілих поколінь. [1]

Політична, економічна та соціальна ситуації, що склалися сьогодні в Україні, зумовили нові тенденції розвитку освіти в цілому і літератури зокрема. Чинна програма з дисципліни «Українська література» передбачає вивчення творів письменників рідного краю. Безумовно, література Закарпаття має величезну кількість світочів-митців старшого покоління та обдарованої молоді. Щодо останніх, то їхні опубліковані твори свідчать про те, що студентство із кліповим типом мислення полюбляє тексти з відповідним зовнішнім оформленням, короткою інформативністю, широким спектром миттєвих емоцій. *Доведено, що кліпове мислення та швидкісний ритм життя вимушено трансформують уподобання людей та мають свої плюси.* Твори молоді письменниці Олесі Ребрик саме такі: все стисло і ясно, емоційна візуалізація життєвої ситуації, короткий підпис-думка, що спрямовує, – те, про що зазвичай якось «не прийнято» говорити, і виникає відчуття, що ти не один, хтось думає й відчувається, як ти. Але при цьому, оскільки це не докладний текст, залишається простір для ширшого трактування, і кожен вкладає в картинку і слова особистий смисл, власний символ. Однин із авторських – сонце. Сонце – це не ти, не члени твоєї родини і як система планет вони не обертаються навколо тебе (сонця), а «Сонце – це Творець», бо невідома сила не копіювання, а творення чогось особливого, живого, рожевого народжується в людині з висоти небесної, бо ж не може бути інакше. Творець – це та людина, що дарує оточуючим зразки довершеності, прагне досконалості, якій немає меж. Диво творчого горіння людини – нез'ясоване науковцями явище, як не спростоване і те, що рожеві слони існують. Кожен має право на мрію, тому дуже зрозумілим стає «Майже роман Про великих рожевих слонів», що сонцем для героїні твору стає не щасливчик Долі, легко передбачуваний Остап у чорному

елегантному пальті з маленькою коробочкою у кишені та з пакетом у руці, а той, хто відображає рожевих слонів на художньому полотні. З такою людиною не треба довго говорити на осінній парковій лаві про життєві цінності, щоб назавжди розійтися у протилежні боки і більше не бажати зустрітися жодного разу, краще раз побачити вимріяне тобою в очах та уяві іншого і зрозуміти, що це і є твоє «сонце». По-дитячому наївно, не поверхово, а проникливо авторка змушує дивитися на буденні речі, чим і викликає особливу прихильність. Її поетичне слово разом з графічним оформленням має магічну силу.

Спосіб передання думок за допомогою картинок майже без слів, жанр стікерів, схоже, стає в нас останнім часом надзвичайно поширеним. По суті, збірки верлібрів «А4», «Біль_шість» – різновид подачі інформації у тому вигляді, в якому читач імовірніше її помітить – інфографіка й візуалізація, менше тексту і більше ілюстрацій. Проте картинки не заважають сприймати й аналізувати інформацію, навпаки, слова наповнюються більш виразним змістом. У науці це називається терміном «сугестивність». Сугестивність – це властивість тексту нести, окрім конкретної інформації, ще й таку, яка сприймається на рівні підтексту або інтуїції. Від рівня сугестивності залежить інтелектуальний рівень концепції художнього (або журналістського) твору. Ось у поетичній зарисовці «Нічний поїзд» тепло відчувається майже на дотик, бо про його зосередження написано в оранжевому колі, яке візуально нагадує сонце, і справді викликає спокій і тепло. [3.6] Зеленодзьоба пташка у мандариновому небі знову нагадує про сонячне небо, очевидно, це омріяна площа, бо у ній перебувають янголи, які не обмежені чотирикутною самотністю, що душить. Але ж самотність у «Відображенні» – це не відсторонення від світу, і життя – це не ще одна можливість, а та коротка мить у всесвіті, що дає можливість відчувати, любити і ненавидіти, радіти страждати, наповнюватися самозрадою, самокритикою, самознищенням... і не помирати, бо смерть – це лише смерть, а не втрата янгольської плоти. [3.11] Або ж новела «Прощений непростий гріх» за твором «Я (романтика)» М.Хвильового – це рефлексія не лише над згубністю фанатизму, але й заміною понять «мати» і «революція». [4.29] Саме тому тут і відбулося самознищення безіменного героя. Безіменний герой був як більшість чекістів свого часу, проте, як стверджує Олеся Ребрик, «Більшості не існує. Вона лише в наших головах. У наших прагненнях.

Більшість – стимулятор перетворення екзистенційної самотності на візію важливості і причетності до інших доль, проте дія ця – у нашій підсвідомості...» [2.93] Таким глибоким є аналіз вчинку героя М.Хвильового.

Таким чином, можна стверджувати, що вся наша цивілізація була створена вербально-друковано. Наприклад, друк призвів до сучасної картини світу, розділеної на держави за національною ознакою, створив сучасні науки й освіту. Література навчила людей емпатії та емоціям, що дозволяють краще розуміти інших. Велика проблема в тому, що люди загалом, а не тільки молодь, стали менше читати, і це позначається на тому, що ми втрачаємо здатність критичного осмислення текстів. Тож зараз надзвичайно важливо робити якомога більше для того, щоб молодь вчилася встановлювати причинно-наслідкові зв'язки, аналізувати і розуміти ключові причини того, що відбувається. Люди готові повірити всьому, що їм розповідають. Звідси феномен фейків, який виник не просто так, а саме через те, що люди почали змінюватися. Їхні мізки стали іншими, вони зорієнтовані на візуальні структури, але ми поки що не навчилися адекватно передавати знання візуально, а не вербально. І хоча «перші наслідки кліпового мислення у нас з'явилися років 5-7 тому, – вважає менеджер консалтингу із лідерства та управління персоналом Оксана Семенюк, – коли вчені почали багато досліджувати мозок і розмірковувати над тим, чому таке мислення все більше проникає в наші ряди», плюси у тому, що кліпове мислення прискорює реакцію. [5] Такі люди швидше реагують на будь-які стимули і зміни. Другий плюс полягає в тому, що кліпове мислення захищає мозок від інформаційного перенавантаження. Третій плюс – кліпове мислення розвиває багатозадачність. Американський психолог Ларі Розен в книзі «Я, мій простір і я: виховання мережевого покоління» зазначає, що сильна сторона «покоління інтернету» (Internet Generation) – зростаюча здатність до багатозадачності. [5] Такі люди можуть одночасно слухати музику, спілкуватися в чаті, серфити по інтернету, редагувати фото і робити уроки або працювати. Отже, потрібно розуміти, що кліпове мислення – не діагноз, а вимушене явище в епоху інформаційних технологій, у якого є як плюси, так і мінуси, а літературні твори молодих авторів, зокрема Олесі Ребрик, допомагають встановлювати причинно-наслідкові зв'язки, формувати аналітичні складові розуму.

Список джерел:

1. Бахтіна Г.П. Інформатизація суспільства та проблема «кліпового мислення» <https://kpi.ua/1102-7>
2. Волощук Х., Калинська Г., Китай Н., Линник Н., Нестерович Є., Ребрик О. Біль-шість. – Ужгород «Гражда», 2010, - 111 с.
3. Ребрик О. А4. – Ужгород «Гражда», 2008, – 46 с.
4. Ребрик О. Янголи плачуть. – Ужгород «Гражда», 2005, – 73 с.
5. <https://opinionua.com/2018/03/12/klipove-mislennya-menshe-tekstu-bilshe-kartinok/>

УДК 378.147

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ДИДАКТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

Ганна Зінченко

викладач

Харківський державний автотранспортний коледж

Проблема розвитку дидактичної культури майбутніх фахівців на сучасному етапі розвитку вищої освіти набуває все більшої актуальності. В Україні, як і в усьому світі ХХІ ст. стало епохою змін, які вимагають кваліфікованих фахівців нового, значно вищого рівня професійної підготовки. Актуальним є вивчення феномену дидактичної культури – одного з найважливіших складників педагогічної культури.

***Ключові слова:** дидактика, культура, модуль, педагогічна культура, дидактична компетентність.*

Вивчення філософської, культурологічної та психолого-педагогічної літератури дозволило визначити теоретико-методологічні передумови формування дидактичної культури майбутнього фахівця, що пов'язані з цілісним, культурологічним, аксіологічним, компетентнісним, особистісно-діяльнісним підходами. Так, *цілісний підхід* як спосіб дослідження об'єкта дозволяє розглядати дидактичну культуру в сукупності компонентів, що знаходяться у взаємозв'язках і взаємозалежностях (загальна, професійна, педагогічна, дидактична культура), що забезпечує нові якісні характеристики об'єкта. *Компетентнісний підхід* орієнтує дослідника на визначення певних

вимог до освітньої підготовки студентів, яка забезпечує змістовні та технологічні сторони організації навчально-пізнавальної діяльності її суб'єктів (цілепокладання в навчанні, мотивацію саморозвитку, креативність, впровадження інновацій, забезпечення кінцевих результатів освіти та ін). *Особистісно- діяльнісний підхід* розглядає особистість майбутнього фахівця як суб'єкта діяльності, котра сама, формуючись у діяльності та спілкуванні з іншими людьми, визначає характер цієї діяльності та спілкування. *Культурологічний підхід* дозволяє регламентувати та регулювати поведінку та діяльність особистості в контексті світової та вітчизняної культури, розглядати педагогічні явища та процеси на широкому соціокультурному тлі, передбачає вивчення найбільш загальних закономірностей розвитку культури соціуму та особистості, принципи їх функціонування, взаємозв'язку та взаємозалежності. *Аксіологічний підхід* відображає сутнісний потенціал особистості й зумовлюється набутою нею в процесі соціалізації системою ціннісних орієнтацій та цінностей.

Педагогічна культура як одна з найважливіших складових культури суспільства зумовлена специфікою педагогічної діяльності фахівця, спрямованої на особистісний, інтелектуальний та діяльнісний розвиток, самовдосконалення студентів. Вона формується в процесі професійної діяльності вчителя та розглядається як діалектична інтегрована єдність педагогічних цінностей: цінностей-цілей, цінностей-мотивів, цінностей-знань; технологічних цінностей; цінностей-властивостей; цінностей-відношень. Оскільки основу професійної діяльності складає організація навчання, необхідно розглядати *дидактичну культуру* як інтегроване особистісне утворення, що зумовлює ефективність навчально-пізнавальної діяльності суб'єктів навчання, сприяє створенню й освоєнню студентом педагогічних цінностей і технологій, стимулює його до саморозвитку й творчості.

Дидактична культура розглядається як діалектична єдність особистісно-мотиваційного, дидактико-компетентнісного та аналітико-рефлексивного модулів, тобто складових дидактичної культури, котрі, у свою чергу, мають певні компоненти. *Особистісно-мотиваційний модуль* включає мотиваційний компонент, який передбачає сукупність ціннісних орієнтацій, дидактичних

установок, мотивів дидактичної діяльності та дидактичної спрямованості. Особистісно-мотиваційний модуль передбачає сформованість властивостей особистості, що забезпечують креативність дидактичної діяльності. Це активність суб'єкта, здатність до високопродуктивного здійснення інноваційної дидактичної діяльності: прийняття варіативних рішень, незалежність суджень, розвиненість фантазії та уявлень, здатність відмовлятися від стереотипів у дидактичній діяльності.

Системоутворюючим елементом цього модулю є індивідуальний стиль дидактичної діяльності та спілкування майбутніх фахівців, тобто система психолого-педагогічних засобів, прийомів, методів і технологій здійснення навчально-виховного процесу, яким він віддає перевагу, характер його думок, манера спілкування, способи пред'явлення вимог та вирішення конфліктів.

Дидактико-компетентнісний модуль включає в себе сукупність прийомів, способів здійснення навчання та вирішення дидактичних завдань, до яких слід віднести оволодіння інформаційною комп'ютерною технологією, знаннями й уміннями для варіативної організації навчально-пізнавальної діяльності студентів, щоб забезпечити дидактичну компетентність майбутнього фахівця, його готовність до дидактичної діяльності. Професійно-змістовний компонент цього модулю передбачає знання студентами основ дидактики, психології, методики викладання того чи іншого предмету, які є певним чином упорядкованою й організованою системою знань, представленою у вигляді педагогічних теорій розвитку та соціалізації особистості, закономірностей і принципів побудови та функціонування освітнього процесу й ін., створюючи умови для подальшої творчості, альтернативності в організації освітнього процесу, орієнтування в професійній інформації та розв'язання дидактичних завдань на рівні сучасних теорій і технологій.

Також розглянемо дидактичні здібності-цінності, що є своєрідною проекцією дидактичної діяльності на особистість, від яких залежить якісне оволодіння дидактичними уміннями і навичками (пояснювати, викладати інформацію ясно, чітко, доступно, формувати самостійне мислення); експресивно-мовними (чіткість дикції, логічна послідовність викладу, образність і емоційність мови та ін.); академічними (ерудиція, пізнавальна

активність, здатність до самоосвіти) та ін.

Отже, системоутворюючим елементом цього модуля є дидактична компетентність особистості як інтегративна її якість, що знаходить вияв у теоретичній і практичній готовності до дидактико-професійної діяльності, спрямованої на вирішення різноманітних дидактичних завдань самореалізації в творчому навчальному процесі.

Аналітико-рефлексивний модуль передбачає аналіз і самоаналіз результатів дидактичної діяльності. Системоутворюючим його елементом є педагогічна рефлексія особистості, котра визначає ставлення студента до самого себе як до суб'єкта дидактичної діяльності, передбачення себе в педагогічній ситуації, здібність порівнювати, співставляти власне бачення себе з оцінками інших учасників взаємодії, що допомагає студентові усвідомити те, яким він є в дійсності, як сприймається і оцінюється іншими людьми.

Рефлексія пов'язана з прагненням майбутнього фахівця до аналізу, узагальнення, осмислення досвіду своєї роботи, оцінки її з позиції соціальної значущості. Такий аналітичний підхід, тобто установка (готовність, настрій) учителя на постійний "зворотній зв'язок", уміння бачити й оцінювати отриману інформацію з позиції студента, оцінку результативності та доцільності застосованих ним педагогічних впливів, способів розв'язання дидактичних завдань і вирішення соціально-психологічних ситуацій є найважливішою умовою розвитку як професіоналізму педагога, так і його дидактичної компетентності.

Отже, процес формування дидактичної культури студентів розуміємо як діяльність, спрямовану на зміни в мотивах, знаннях, уміннях, властивостях і здібностях, активне якісне перетворення майбутнім фахівцем свого внутрішнього світу, що призводить до зміни способів життєдіяльності, постійного аналізу та самоаналізу діяльності, самовдосконалення, розвитку ціннісного ставлення до дидактичної діяльності, компетентнісної дидактичної готовності.

Проблема як формування фахової дидактичної культури майбутніх фахівців має велике значення для успішного навчально-виховного процесу для вищих навчальних кадрів.

Список джерел:

1. Гриньов В. Й. Формування дидактичної культури майбутнього вчителя . *Наук. - метод. матеріали для викладачів та студентів педагогічних закладів освіти*. Харків, 2002. 24 с.
2. Гриньов В. Й. Сутність, зміст і структура дидактичної культури педагога. *Педагогіка та психологія: зб. наук. праць* / За заг. ред. акад. І.Ф. Прокопенка, чл.-кор. В.І. Лозової. Харків : ОВС, 2002. Вип. 22. С. 8–108.
3. Гриньов В. Й. Цілісний підхід як підґрунтя формування дидактичної культури майбутнього вчителя. *Проблеми професійної педагогічної діяльності: зб. наук. праць. Проблеми сучасного мистецтва і культури*. К. : Науковий світ, 2002. С. 27–32.
4. Культура педагогічного спілкування як фактор гуманітаризації сучасної освіти / М. Лазарєв та ін. (відпов.ред.) Суми, 1996. 285

ОСОБИСТІСНО ОРІЄНТОВАНА ПРОБЛЕМНА СИТУАЦІЯ ЯК МОЖЛИВІСТЬ ГУМАНІЗАЦІЇ ПРОЦЕСУ НАВЧАННЯ

А.М.Кабаненко,
викладач філологічних дисциплін,

Київський фаховий коледж комп'ютерних технологій та економіки НАУ

У статті порушується проблема важливості особистісно орієнтованої технології навчання, її значення в процесі гуманізації передвищої освіти; надаються методичні рекомендації щодо створення проблемних ситуацій у системі особистісно орієнтованого навчання.

Ключові слова: гуманізація освіти, передвища фахова освіта, особистісно орієнтоване навчання, проблемна ситуація, навчальні компетентності, саморозвиток студента, принципи особистісно орієнтованого навчання, технології навчання.

Реформування освіти в Україні є невід'ємною складовою загальноєвропейського процесу оновлення освітніх систем, що передбачає не тільки створення нових стандартів, оновлення змісту навчальних матеріалів, модернізацію методики навчання, а й розуміння того, що цілеспрямоване набуття молоддю знань, формування вмінь і навичок, їх трансформація в компетентності сприяє й особистісному розвитку молодого громадянина, його суспільній та професійній самореалізації.

Саме в контексті європейських компетентностей важливою є проблема гуманізації процесу навчання в цілому, особистісно-орієнтованого навчання в закладах передвищої фахової освіти зокрема. Адже саме ця педагогічна технологія, ґрунтуючись на розумінні самотності особистості студента, зорієнтована на створення умов для самовираження й саморозвитку його.

Особистісно орієнтоване навчання в передвищій школі ґрунтується на таких принципах:

- пріоритетність індивідуальності, самоцінності студента, який є суб'єктом навчального процесу;
- узгодження всіх освітніх технологій із особливостями професійного становлення особистості;
- визначення змісту освіти рівнем розвитку сучасних соціальних, інформаційних, виробничих технологій і майбутньої професійної діяльності молодшого спеціаліста;
- випереджувальний характер навчання, що забезпечує формування професійної компетентності майбутнього фахівця;
- схвалення індивідуального позитивного життєвого й професійного досвіду студента, педагогічно виправдане корегування його потреб щодо самореалізації, самовизначенні, саморозвитку.

У вітчизняній практиці традиційно надають перевагу у колективним та груповим формам організації навчального процесу, що суперечить

одному з пунктів Болонської угоди, за яким пріоритетними мають бути індивідуальні заняття (хоча для виявлення позиції особистості, безперечно, потрібні співучасники навчального процесу.) Тому доцільним є поєднання колективних, групових та індивідуальних форм навчання з обов'язковим створенням особистісно-орієнтованих проблемних ситуацій, що гуманізують процес навчання [1]. Гуманістична парадигма особистісно орієнтованого навчання сформована в західній психології та педагогіці в середині ХХ століття неогуманістичними теоретиками А. Маслоу, К. Роджерса, Р. Бернса, А. Комбса, їх зарубіжних та вітчизняних послідовників.

Проблемна ситуація – це неоднозначне співвідношення обставин і умов, за яких розгортається діяльність суб'єктів навчання; вона містить протиріччя і не має однозначного вирішення тих чи інших завдань. Пошук призводить до розв'язання протиріччя та продуктивного розвитку того, хто здійснював пошукову діяльність [2]. Проблемна ситуація характеризується уявною несумісністю двох чи більше інформацій.

С. Гончаренко визначає проблемну ситуацію як таку, що вимагає від суб'єкта навчання, якому бракує знань, вирішення певної навчальної проблеми, тому він повинен сам (з допомогою викладача) здобувати знання, формувати певні вміння й навички [4]

У науковій літературі виділяють такі технології, що забезпечують створення проблемних ситуацій на уроці (занятті):

-технологія вільного виховання (розвиток самостійності, виховання самомотивації суб'єктів навчального процесу);

-гуманно-особистісна технологія (оптимістична віра в потенціал суб'єкта навчання, усебічна підтримка розвитку його особистості);

-технологія співпраці (партнерство, рівність, співпраця і співтворчість усіх учасників навчального процесу) [3].

Створюючи проблемні ситуації на уроках (заняттях), викладач повинен дотримуватися певних правил і вимог, як-от:

1. Проблемне практичне або теоретичне завдання має бути таким, виконання якого вимагає засвоєння нових знань і формування нових умінь.
2. Завдання повинно не тільки відповідати розумовим здібностям суб'єктів учіння, а й випереджати їх.
3. Проблемна ситуація створюється до пояснення викладачем матеріалу, що вивчатиметься.
4. Проблемна ситуація композиційно складається з елементів: здивування – пошук – відкриття.
5. Навчальний матеріал повинен забезпечувати виявлення змісту суб'єктивного досвіду студента, у т. ч. досвіду його попереднього навчання.
6. Виклад знань викладачем має бути спрямований не лише на розширення їх обсягу, структурування, інтегрування, узагальнення, а й на постійне якісне перетворення набутого суб'єктивного досвіду кожного студента.
7. У процесі навчання необхідне постійне узгодження досвіду студентів із науковим змістом здобутих знань.
8. Конструювання й організація навчального матеріалу має відбуватися в такий спосіб, щоб студент сам вибирав зміст завдань, їх вид і форму.

М. Солдатенко наголошує, що між учасниками навчального процесу має бути така взаємодія, коли найповніше використовуються індивідуальні особливості кожного, визначаються перспективи подальшого розумового розвитку й гармонійного вдосконалення особистісної структури, ведуться пошуки засобів, що сприяли б формуванню індивідуального стилю діяльності суб'єкта навчального процесу [3]. Тому особливо ефективними в контексті створення особистісно орієнтованих проблемних ситуацій є такі форми навчання: діалогові лекції, дискусії, навчальні тренінги, організаційно-діяльнісні та імітаційні ігри, семінари-тренінги, навчальні експерименти, парадоксальні дослідження тощо [2].

Упровадження в практику передвищого фахового навчального закладу неформального особистісно орієнтованого навчання в цілому передбачає й дотримання таких умов:

- умотивоване й аргументоване конструювання змісту навчання, що відображає зміст майбутньої професійної діяльності студентів ;
- альтернативні варіанти навчальних курсів;
- доступна методика самовивчення і вивчення особистості студента;
- гуманізація дидактичного процесу;
- упровадження інноваційних технологій навчання.

Особливе значення в роботі зі створення особистісно орієнтованих проблемних ситуацій має й рівень професійної майстерності викладача, його фахова компетентність, уміння організації навчального процесу з урахуванням інноваційних дидактичних тенденцій. Такий викладач повинен забезпечити кожному студентові визначення власних досягнень із певного предмета, логічно долучатися до того чи іншого етапу уроку з метою корегування навчальної діяльності студента, стежити за розвитком соціальних стосунків, їх взаємодії.

Отже, створення особистісно орієнтованих проблемних ситуацій в процесі вивчення загальноосвітніх та спеціальних дисциплін, уміння керувати їх розв'язанням із урахуванням тенденційних освітніх вимог є обов'язковою передумовою оптимізації навчального процесу, забезпечення його ефективності.

Список використаних джерел

1. Педагогіка: Навчальний посібник / В.М. Галузьяк, М.І. Сметанський, В.І. Шахов. Вінниця: РВВ ВАТ «Віноблдрукарня», 2011. 200 с.
2. Словник базових понять з курсу «Педагогіка»: навч. посібн. для студ. вищ. навч. закл. / О.Є. Антонова. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. Івана Франка, 2011. 104 с.

3. Теоретичні аспекти навчально-пізнавальної діяльності / М. Солдатенко. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Педагогіка. Соціальна робота.* 2011. Вип. 20. С. 136-138.

4. Український педагогічний словник / Семен Гончаренко. Київ: Либідь, 1997. 373 с.

УДК 81'367

СЕМАНТИКО-ГРАМАТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПРЕДИКАТІВ ДІЇ

Н. В. Кашуба,

кандидатка філологічних наук

Фаховий коледж «Універсум» Київського університету
імені Бориса Грінченка

Анотація. Зроблено спробу з'ясувати семантико-функціональні та граматичні особливості предикатів дії.

Ключові слова: предикат, класифікації предикатів, предикати дії, семантичні типи предикатів дії, лексико-семантичні групи, суб'єкт, об'єкт, валентність, каузативність, акціональність.

На сучасному етапі розвитку мовознавства у центрі уваги семантичного синтаксису перебуває предикат, який є організаційним центром речення, передбачає кількісний та якісний склад непредикатних позицій, тому аналіз предикатних одиниць, зокрема на позначення дії, є важливим і перспективним у плані простеження закономірностей відображення навколишнього світу в мові.

Питання семантичної класифікації предикатів є актуальним, бо у поділі на класи немає чітко визначених критеріїв та їх ознак для виокремлення, що зумовлено складністю самого предиката. Семантична класифікація, на думку Т. Є. Масицької, повинна бути зосереджена на реальних онтологічних властивостях речей і ситуацій, бо предикати є особливими семантичними сутностями. З іншого боку, «класифікація має пов'язуватися з побудовою такої ж типології, в основу якої покладено властивості, співвідносні з типовими компонентами, тобто істотні не для окремих одиниць, а для цілих класів (граматичних форм, синтаксичних конструкцій)» [7, 29].

У статті ставимо за мету з'ясувати основні ознаки предикатів дії, які дозволяють виокремити такий клас предикатів; визначити лексико-семантичні групи предикатів дії; описати структурні особливості речень із виділеними лексико-семантичними групами предикатів дії.

Науковому аналізу основних семантичних типів предикатів в україністиці присвячено цілу низку напрацювань. Досліджено, зокрема, предикати конкретної фізичної дії (І. І. Овчиннікова, О. В. Куц, О. М. Галаган, О. Ю. Грипас, І. Ф. Джочка, А. В. Шумейкіна), стану (О. І. Леута, П. П. Драгомирецький, Н. В. Кавера), мислення (В. В. Гумовська), мовлення (Н. Г. Ніколаєва), ставлення (Г. П. Серпутько), руху (О. Г. Митрофанова, Л. А. Білоконенко), процесу (Г. В. Кутня) тощо.

У предикатній позиції найчастіше виступає дієслово. За своєю онтологічною природою дієслово виражає не просто дію, а таку, що орієнтована на зв'язок із предметами. Абстрагована від предметної субстанції дія зберігає в свідомості людини потенційну можливість пов'язуватися з предметом чи кількома предметами, кожен з яких перебуває у різних відношеннях до дії [5, 132].

Дієслово – це складна комплексна одиниця, яка визначається, по-перше, як предикат, по-друге, як деяка семантична ознака імені (терма-суб'єкта чи об'єкта), що входить у цей предикат у цілому реченні. Дієслово, на думку більшості дослідників, виступає в мові як необхідний елемент для побудови завершеного стверджувального висловлювання. «Дієслівна функція» є предикатом речення будь-якого типу; її повна характеристика включає не тільки опис самого предиката, а й опис (у загальному вигляді) тих імен, які він поєднує в рамках речення – суб'єкта і об'єктів [8, 115–119].

В основу поділу предикатів на семантичні класи було покладено різні критерії, і побудувати семантичні угруповання предикатів, які включали б найістотніші їх характеристики, надзвичайно важко. Спочатку І. Р. Вихованець поділив предикати на два найбільш узагальнені класи: предикати стану і дії [4, 33–35]. Згодом на основі цієї загальної класифікації предикатів він розробив шестикомпонентну класифікацію: предикати дії, процесу, стану, кількості, якості та локативні предикати [3, 137]. Домінантне становище в шестикомпонентній класифікації предикатів посіли дієслівні предикати зі значеннями дії.

Дослідники здебільшого визначають такі характерні ознаки, на основі яких можна виділити клас предикатів дії:

1. Динамічність, здатність переміщатися на темпоральній осі.

2. Активність, яка характеризує суб'єктну синтаксему як агента, діяча, виконавця певних дій. Сема активності, що прогнозує зусилля, волю, вклад енергії з боку суб'єкта, є визначальною для семантики предикатів дії. Під поняттям «активність» у лінгвістиці розуміють «здатність людей і тварин активно переміщатися у просторі або їх здатність впливати на інші об'єкти, в тому числі на людей і тварин» [4, 192].

3. Акціональність як ознака предикатів дії маркована позицією суб'єкта – іменником, що входить до класу соціально активних денотатів (назв осіб). Дія, як правило, скеровується на об'єкт, викликаючи певні зміни. Це дає підстави вважати предикати дії предикатами плану подій і говорити про антропоцентричну скерованість дієслова [2, 13].

4. Предикати дії означають початок, продовження і закінчення дії, отже, їм властива фазовість.

5. У семантичній структурі предикатів дії містяться також такі смислові компоненти, як доцільність та цілеспрямованість. Вони засвідчують зорієнтованість дії на досягнення певних намірів. Цілеспрямованість активних предикатів дії передбачає націленість на об'єкт – субстанцію, яка зазнає змін під час дії, є її кінцевим результатом. Сама природа предиката дії вимагає суб'єкта дії, оскільки будь-яка діяльність неодмінно породжується суб'єктом-діячем.

6. Каузативність передбачає вплив на об'єкт і є головним семантичним параметром дієслів дії. Активні дієслова, у значенні яких міститься сема каузативності, позначають дію, яка зумовлює собою іншу дію. Суб'єкт каузативного

дієслова є не тільки ініціатором дії іншої особи чи предмета, але й діє сам.

7. Предикати дії мають широкий діапазон валентності, вони рідко сполучаються з одним аргументом. Як зазначає В. В. Богданов, існування предикатів з більшим за три числом місць є проблематичним. Проте все ж визначають предикати-дієслова дії з широким діапазоном семантичної валентності, поряд з якими можуть уживатися чотири аргументи [1, 51].

8. Категорія результатива обумовлена онтологічними особливостями дієслів дії: здійснюючи будь-яку дію, людина застосовує зусилля, витрачаючи енергію для досягнення поставленої мети, результату. Спрямована дія підпорядковується результату. Результативна семантика з висхідними префіксальними дієсловами утворює опозицію «гранична / негранична дія» [6, 75].

9. Трансформаційність, можливість динамічного переходу із однієї функціональної сфери (сфери дії) в іншу функціональну сферу (сферу стану), типу «суб'єкт – дія – об'єкт» – «об'єкт – дія», «об'єкт – каузативний стан» [6, 75]. Опозиція дієслів дії і дієслів стану пронизує всю граматичну систему української мови.

Розглянуті функціонально-семантичні ознаки предикатів дії обумовлюють їх особливу роль в організації семантичних структур. Активна цілеспрямована дія, позначувана предикатами дії, являє собою маркований семантичний простір, який має вагомі диференційні ознаки на лексичному, морфологічному й синтаксичному рівнях.

Список джерел

1. Богданов В. В. Семантико-синтаксическая организация предложения / Василий Владимирович Богданов. — Л. : Изд-во Ленингр. ун-та, 1977. — 204 с.
2. Вихованець І. Р. Частини мови в семантико-граматичному аспекті / Іван Романович Вихованець // Інститут мовознавства імені О. О. Потебні АН УРСР. — К. : Наук. думка, 1988. — 256 с.
3. Вихованець І. Р. Граматика української мови / Іван Романович Вихованець // Синтаксис: Підручник. — К. : Либідь, 1993. — 368 с.
4. Вихованець І. Р. Семантико-синтаксична структура речення / Вихованець І. Р., Городенська К. Г., Русанівський В. М. — К. : Наук. думка, 1983. — 219 с.
5. Іваницька Н. Л. Двоскладне речення в українській мові / Ніна Лаврентіївна Іваницька. — К. : Вища шк., 1986. — С. 126—140.
6. Кильдибекова Т. А. Глаголы действия в современном русском языке / Танзиля Асхатовна Кильдибекова. — Саратов, 1985. — С. 66—75.
7. Масицька Т. Є. Граматична структура дієслівної валентності / Тетяна Євгенівна Масицька. — Луцьк : Волинський держ. ун-т імені Лесі Українки, 1998. — С. 28—29.
8. Степанов Ю. С. Имена. Предикаты. Предложения (Семиологическая грамматика) / Юрий Сергеевич Степанов. — М. : Наука, 1981. — С. 115—174.

УДК

811:378.147:004

**ВАЖЛИВІСТЬ ФОРМУВАННЯ ВМІНЬ ОПРАЦЮВАННЯ
ІНФОРМАЦІЇ, ЗДОБУТОЇ СТУДЕНТАМИ З ІНТЕРНЕТ-
РЕСУРСІВ, ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ ФІЛОЛОГІЧНИХ**

ДИСЦИПЛІН

Віталіна Коляда

викладач філологічних дисциплін вищої категорії,

Київський коледж комп'ютерних технологій та економіки НАУ

У статті розглядається важливість вміння опрацьовувати інформацію, здобуту за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій у процесі навчання студентів ККТЕ НАУ як базового вміння для подальшого застосування в житті, а також звертається увага на врахування деяких особливостей впливу ІКТ на сучасну молодь.

Ключові слова: *інформаційне суспільство, інформаційно-комунікаційні технології, позиттєва освіта, кліпове мислення, кайнерастія.*

Сучасне інформаційне суспільство висуває нові вимоги до навчального процесу, вимагає від нього бути більш інформатизованим, спрямованим на розвиток та використання інформаційних систем, соціальних мереж та ресурсів, що пов'язано, насамперед, із застосуванням комп'ютерної техніки, різноманітного програмного забезпечення, соціальних мереж, мультимедійних технологій і передбачає широке впровадження інформаційно-комунікаційних технологій в освіті [2, с.6–8]. Інформатизація суспільства істотно вплинула на процес здобуття знань. В основу технологічного процесу навчання покладено отримання і перетворення інформації [1, с.29].

Застосування сучасних інформаційних технологій у навчанні є однією з найбільш важливих світових тенденцій розвитку світового освітнього процесу, оскільки вони дають можливість інтенсифікувати навчання, збільшити швидкість сприйняття, розуміння та глибину засвоєння величезних масивів знань, тому вміння опрацьовувати інформацію є важливим і необхідним для сучасного студента, майбутнього фахівця, професійна діяльність якого тісно пов'язана з роботою в галузях ІКТ [3, с.87].

У цій статті розглядається питання вміння студентів опрацьовувати інформацію, здобуту за допомогою ІКТ, доведення важливості такого уміння як базового й необхідного для подальшого застосування в житті, а також і як важливої складової у здатності до позиттєвої освіти, висвітлюються деякі особливості впливу ІКТ на сучасну молодь, зокрема кліпове мислення та кайнерастія.

Аналіз останніх досліджень і публікацій свідчить, що використанням ІКТ у процесі навчання займаються багато українських науковців, зокрема В.Ю. Биков, М.І. Жалдак, Н.В. Морзе, А.Т. Ашерев, М.С. Головань та багато інших. Окрім того, проблеми світосприйняття та змін у сфері передачі інформації є ключовими для Ж. Бодріяра та Ж-Ф. Ліотара, які показують мультикультурність людського буття. Питаннями проблем кліпової культури займалися досить багато визначних науковців. Серед найперших потрібно зазначити Е. Тоффлера, який є автором самого поняття «кліпова культура». Зокрема, він розглядав цей феномен в якості складної загальної інформаційної культурної ситуації, яка склалася у кінці ХХ ст. Також цій проблематиці значну увагу приділяли такі дослідники як Г.П. Бахтіна, Н.І. Зражевська, Л.Б. Омарова,

які аналізували вплив цього феномена на людину.

Метою цієї статті є визначення у студентів першого курсу рівня сформованості умінь опрацьовувати інформацію, здобуту за допомогою ІКТ, а також акцентування уваги на деяких особливостях впливу ІКТ на сучасну молодь.

Наше анкетування показало, що в освітніх цілях 96 % інформації студенти знаходять на ресурсах мережі Інтернет, і лише 3% інформації береться студентами з підручників, посібників та довідників та близько 1 % з інших джерел, тому дуже важливим є вміння опрацьовувати інформацію, здобуту з Інтернет-ресурсів, як для навчання сьогодні, так і для постійного підвищення рівня самоосвіти в майбутньому. На сьогодні дожиттєве навчання стає все більш актуальним, оскільки впродовж останніх десятиліть кардинально змінилася система генерації й передачі знань, а обсяг знань багаторазово зріс. Зараз уже не можна за один раз, навіть за 5 або 6 років, підготувати людину до професійної діяльності на все життя. За даними інституту стратегічних досліджень, нині щорічно оновлюється близько 5 % теоретичних і 20 % професійних знань. Період «напіврозпаду» компетентності – одиниця виміру старіння знань фахівця, прийнята у США, тобто зниження її на 50 % унаслідок появи нової інформації – показує, що за багатьма професіями цей період настає менше, ніж через 5 років, тобто стосовно нашої системи вищої освіти значно раніше, ніж закінчується навчання. Вирішення цієї проблеми полягає в умінні та бажанні займатися самоосвітою протягом життя, де базова освіта періодично доповнюється програмами додаткової освіти й організовується не як кінцева, завершена, а лише як основа, фундамент. З цього випливає, що випускник вузу, крім отриманих знань у вузькій професії повинен ще на студентській лаві розвинути у собі здатність до навчання протягом усього професійного життя, а також здобути навички комунікації, адаптивності, самовдосконалення, організаційної й групової ефективності та низку інших якостей. Тому освітня система переходить на нову модель – так звану, парадигму XXI-го століття – «пожиттєву освіту» [6, з екрану], яка полягає у широкомасштабному використанні та впровадженні інформаційно-комунікаційних технологій та хмарних технологій у навчальний процес.

Надання студентами переваги знайденої інформації на Інтернет-ресурсах (96%) над інформацією, здобутою з друкованих засобів (3%),

пояснюється особливостями сприйняття навколишнього світу теперішнім підростаючим поколінням. Для сучасної молоді, що з дитинства вихована на електронних іграшках, комп'ютерних іграх, мультиплікаційних фільмах зі швидкою зміною подій, гаджети є буденною необхідністю, стилем життя і, як наслідок, інформація з екрану гаджета сприймається і засвоюється краще, ніж з підручника.

З огляду на грандіозну присутність комп'ютерних технологій у житті сучасного студента слід враховувати наявність такого феномену як кліпове мислення [5, 14–27]. Оскільки, при кліповому мисленні навколишній світ перетворюється на мозаїку розрізнених, мало пов'язаних між собою фактів, людина звикає до того, що вони постійно, як у калейдоскопі, змінюють один одного і постійно вимагає нових. Якщо подивитися з боку аналізу інформації, то власник кліпового мислення оперує тільки смислами фіксованої довжини і не може працювати з семіотичними структурами довільної складності. Зовні це виявляється в тому, що людина не може тривалий час зосереджуватися на якій-небудь інформації, і у неї знижена здатність до аналізу. Для сучасного підлітка є надзавданням прочитати твір з класичної літератури XIX століття. Ось чому такою популярністю користуються різноманітні дайджести та готові твори.

Перш за все, кліпове мислення впливає на успішність навчання, тому це важливо враховувати при використанні ІКТ в освіті та планувати навчальний процес таким чином, щоб комп'ютерні навички користувача (які створюють ілюзію доступності пізнавальних дій) супроводжувались логічним осмисленням, теоретичним засвоєнням предметних галузей навчальної дисципліни, живим спілкуванням з викладачем та іншими студентами.

Ще однією особливістю сучасного стилю життя, який досягається присутністю ІКТ в повсякденності є кайнерастія – постійне прагнення нового [4, 40]. Кайнерастичні імпульси часто стають основою поведінки сучасної людини. Бурхливий кайнерастичний прогрес став можливим завдяки розвитку засобів масової інформації, а вінцем для задоволення функціональної потреби нового з повним правом можна вважати Інтернет.

На буденному рівні кайнерастія проявляється по-різному: скаргами на нудьгу; роздратованістю, коли в текстах і витворах мистецтва наштовхуємось на щось таке, що вже зустрічали раніше.

Зрозуміло також, що ставлення до нового має і віковий аспект. Кайнерастичні потреби, більш сильніші та виражені в дитинстві та юності, поступово згасають протягом життя, за деякими рідкими винятками, оскільки з віком новизна втрачає здатність бути новою. Оскільки викладач працює з віковою категорією, яка значною мірою схильна до кайнерастії, він повинен постійно підтримувати поріг новизни в навчальному процесі, а також сам «бути новим» у сенсі «незвичайним», «несхожим на інших».

Отже, з огляду на сучасні реалії, у навчальний процес, зокрема при вивченні української мови та літератури, потрібно вносити нові методи подачі інформації, поєднуючи традиційні методи навчання та інформаційно-

комп'ютерні технології, а також реалізуючи основні дидактичні функції:

1. пізнавальну (отримання будь-якої необхідної інформації шляхом пошуку в Інтернеті та збереження її на різних накопичувачах чи на відповідних сторінках Інтернету за допомогою закладінок);
2. розвивальну (робота з різноманітними комп'ютерними програмами сприяє розвитку сприйняття, пам'яті, логічного мислення, уяви);
3. дослідницьку (виконання творчих робіт різних видів, створення власних творчих проектів, підготовка доповідей, рефератів, дослідження певних проблемних питань);
4. комунікативну (обмін інформацією, можливість відвідання сайтів сучасних митців, можливість зіставлення, порівняння та оцінки різних поглядів, формування своєї позиції).

Також автор цієї статті намагається реалізувати запропоновані в цій статті дидактичні функції, зазначені вище, враховуючи особливості сприйняття світу сучасною молоддю за допомогою власного сайту <https://vk.v-ukr.com>.

Враховуючи вищезазначене, можна зробити висновок, що саме застосування ІКТ робить навчання цікавішим, якіснішим та ефективнішим, а також формує у студента вміння вчитися та оперувати набутими знаннями, адже він, отримуючи диплом, повинен бути конкурентноспроможним та висококваліфікованим спеціалістом у своїй галузі, здатним до навчання протягом усього професійного життя та готовим брати активну участь у розвитку науки, культури та економіки.

Список джерел:

1. Ашеров А. Т. Информационная культура студентов технических специальностей как категория инженерной педагогики / А.Т. Ашеров, Т.Л. Богданова // Проблемы инженерно-педагогической освіти – зб. наук. праць. – Харків : УПА, 2004. – Вип. 6. – С.28–34.
2. Биков В. Ю. Технології хмарних обчислень, ІКТ-аутсорсінг та нові функції ІКТ-підрозділів навчальних закладів і наукових установ / В. Ю. Биков // Інформаційні технології в освіті. – 2011. – Вип. 10. – С. 8–23. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/itvo_2011_10_3
3. Полякова Т. А. Формирование информационной культуры личности и общества – актуальная социокультурная технология эпохи информатизации/ Т. А. Полякова// Информационное общество : культурологические проблемы: матер. Междунар. научн. конф., Краснодар-Новороссийск, 1997 : тез. докл. – Краснодар, 1997. – С.86–88.
4. Сосланд А. Влечение к новизне: теория и практика / Сосланд А.// Знание –

сила. – 2006. – No 8. – С. 40–46.

5. Тоффлер Е. Нова парадигма влади. Знання, багатство й сила / Перекладач : Наталка Бордукова. — Харків : Акта. — 688 с.

6. Lifelong learning / Wikipedia [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://en.wikipedia.org/wiki/Lifelong_learning

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНО-МОВЛЕННЕВОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ У СТУДЕНТІВ ПЕДАГОГІЧНОГО КОЛЕДЖУ

Любов КОТЕЛЕВСЬКА,

спеціаліст вищої категорії, викладач-методист

Красноградський педагогічний фаховий коледж

Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»

Харківської обласної ради

Проаналізовано проблему формування мовленнєвої професійної компетенції майбутніх спеціалістів у контексті вивчення української мови в педагогічному фаховому коледжі, оскільки саме у закладі фахової освіти формуються основи професійного тезаурусу студентів. Окреслено завдання вчителя початкової школи в процесі організації видів мовленнєво-творчої діяльності молодших школярів, шляхи розвитку їх мовленнєвої компетенції.

Ключові слова: комунікативна компетентність, культура мовлення, культура спілкування.

Головне завдання закладу педагогічної освіти – готувати висококваліфікованих фахівців, які досконало володіють державною мовою в усній і писемній її формах, сформувати мовну та мовленнєву компетенцію майбутніх фахівців, що передбачає практичне оволодіння нормами літературної професійної мови; навичками самоконтролю за дотриманням мовних норм у спілкуванні; оперування фаховою термінологією. Вивчаючи дисципліну, студенти набувають теоретичних знань про фахове спілкування, засвоюють термінологію майбутньої професії, формують стійкі комунікативні компетенції, потрібні у професійному спілкуванні. Якщо говорити про мовну і мовленнєву компетенцію майбутнього вчителя, то вона виявляється у сформованості умінь послуговування усною і писемною літературною мовою, багатством її виражальних засобів відповідно до літературних

норм.

Успішне опанування педагогічною професією неможливе без опанування культури мовлення і культури спілкування. На сьогодні проблема володіння вільним, справді культурним словом є особливо актуальною і важливою для тих, хто користується словом як основним інструментом своєї професії, в першу чергу для педагогів, чия мовлення не тільки головна зброя у професійній діяльності, але й зразок свідомо чи несвідомо засвоєний, який сприймається учнями чи студентами. Це питання було предметом дослідження провідних вітчизняних учених, таких як Л.І.Мацько, С.О.Караман, І.П.Ющук, О.Д. Пономарів, М.Я.Плющ.

Важливим складником професійної майстерності майбутнього вчителя є культура професійного мовлення. За умови володіння культурою мовлення, педагог може успішно виконувати найважливіші завдання, що стоять перед ним в організації навчально-виховного процесу в початковій школі, – комунікативно цілеспрямовано спілкуватися з учнями, батьками, колегами, спрямовувати свою роботу на формування в учнів культури мовлення і культури спілкування, на вдосконалення мовно-мовленнєвих умінь і навичок молодших школярів.

Формування професійно-мовленнєвих компетенцій у студентів педагогічного коледжу є складним, багатоаспектним процесом науково-пізнавальної, практичної й контрольної-рефлексивної діяльності, що вимагає поетапного навчання, відповідних дій та реакцій викладача й студента, оптимального вибору форм, методів, прийомів, засобів і видів навчальної діяльності. На першому етапі (мотиваційно-пізнавальному) формується мовна компетенція, що витлумачується нами як обізнаність із лексичними, граматичними, семантичними, фонологічними, орфографічними та стилістичними знаннями, вміннями і навичками послуговуватися мовними ресурсами, які сприяють умілому й доцільному використанню мовних одиниць, лексичних та стилістичних засобів в усному й писемному професійному мовленні. На мотиваційно-

пізнавальному етапі визначаються критерії мовної компетенції: уміння самостійно визначати фонетичні, граматичні й стилістичні закономірності, тобто систематично вдосконалювати наявний мовний досвід; індивідуально корегувати правила, вироблені в процесі набуття власного мовного досвіду, тобто засвоювати теоретичний матеріал під час вивчення курсу «Українська мова (за професійним спрямуванням)» та дисциплін «Сучасна українська мова», «Риторика», «Основи культури і техніки мовлення»; інтуїтивно виявляти й аналізувати на заняттях власні й чужі мовні та мовленнєві помилки; розрізняти форми одного і того ж слова й новоутворених слів, слів професійної лексики, розуміти їх значення, тлумачити семантику морфем і слів, сприймати значення й усвідомлювати стилістично марковані засоби використання необхідних слів у різних типах і стилях мови. Мовні компетенції виявляються на всіх рівнях і міжрівнях мови, у видах мовлення і характеризуються індивідуальними рівнями розвитку відповідно до інтелектуальних і вікових можливостей суб'єкта. Це означає, що, крім універсальних показників, якими є тривалість і розвиток, зреалізованість загальних інтелектуально-креативних, творчих та спеціальних мовних здібностей, необхідних для формування всіх видів мовних компетенцій, у кожному конкретному випадку – під час засвоєння визначеного мовного рівня, у ситуації певного типу мовлення, за регламентованих віком психічних можливостей особистості – на формування мовних компетенцій визначально впливають специфічні мовні здібності (та процес їх подальшого розвитку), що стосуються набуття знань із конкретної галузі мовознавства й умінь та навичок їх практичного застосування [3].

Спираючись на класифікацію системи педагогічних умінь (організаторська, конструктивна, комунікативна, гностична і прикладна), студент свідомо визначає місце мистецтва красномовства в кожній із цих підструктур діяльності вчителя і значущість того чи іншого вміння, необхідного для мовленнєвої діяльності [3].

Готовність до володіння красномовством є не лише результатом професійної підготовки студентів, але і її метою, одним із важливих компонентів

у формуванні особистості педагога. Інакше кажучи, студент, маючи чітку педагогічну установку, формується не як майстер живого слова, а як фахівець, що, володіючи мистецтвом мовлення, виявляє готовність використовувати його в педагогічному процесі.

Список джерел

1. Волкова І. Мовна і мовленнєва компетенції у психолінгвістичній проекції на методикау навчання української мови. *Рідна школа*. 2006. № 1. С.48-51.
2. Волобуєва Т.Б. Розвиток творчої компетентності школярів. Харків : Основа, 2005. 188 с. В. Лещенко Г. Комунікативна україномовна компетенція школярів у контексті сучасної мовної освіти. *Дивослово*. 2003. № 7. С. 2–5.

ФОРМУВАННЯ БАЗОВИХ КОМУНІКАТИВНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ПІД ЧАС ОПАНУВАННЯ МОВИ ПРОФЕСІЙНОГО СПІЛКУВАННЯ

А. О. Кузнєцова

Харківський державний автотранспортний коледж

У статті окреслено, чим визначається комунікативна компетентність, її вдосконалення, зміст і структура, методи та прийоми, що сприяють її формуванню. Розглянуто зв'язок між змістом дисципліни «Українська мова за професійним спрямуванням» та процесом формування комунікативної компетентності у студентів під час її опанування. Визначено рівні формування комунікативної компетентності у студентів в процесі вивчення дисципліни.

Ключові слова: *комунікативна компетентність, комунікативна інтенція, комунікативна стратегія, професійний дискурс, компетентна особистість.*

Постановка проблеми. Однією з провідних тенденцій сучасної освіти визначених у державних документах(Закон України “Про освіту”. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012-2021 роки, Концепція мовної освіти в Україні) є створення умов для досягнення якісно нового рівня знань

державної мови, запровадження нових підходів до її опанування, урахуваючи євроінтеграційні процеси, які відбуваються в сучасній освіті. Найважливішим завданням професійної підготовки є розвиток і вдосконалення мовної та комунікативної компетенції, досягнення такого рівня володіння діловою промовою, як достатній для активної та плідної участі майбутнього фахівця в професійній діяльності. Широкомасштабне впровадження в педагогічну практику компетентісного підходу який сприяє вихованню розвиненої особистості зі сформованими життєвими й професійними компетентностями.

Аналіз досліджень. Проблема компетентісного підходу до мовленевої освіти широко досліджується А. Богуш, В. Вашуленком, І. Гудзик, В. Костівим, Н. Бібик, Н. Денисовою, І. Зімнею, О Савченко, А.Хуторським, В.Краєвським. Теоретичну базу реалізації компетентісного підходу в мовній освіті закладено в працях таких мовознавців як: О.Горошкіна, Н.Дика, С.Караман, О.Караман М. Пентилюк тощо. Вчені а по-різному трактують поняття «компетенція» та «компетентність». Так В. Краєвський пояснює, що «компетенція» в перекладі з латинської «competentia» означає коло питань, щодо яких людина добре обізнана, пізнала їх і має досвід. Компетентність у певній галузі — це поєднання відповідних знань і здібностей, які дозволяють обґрунтовано судити про сферу діяльності й ефективно діяти в ній [5, с. 3]. Вчені-класики визнають, що в педагогічній діяльності досить важливою складовою виступає комунікативна компетентність. При цьому наголошується на важливості даної проблеми, як особливої діяльності, цілісної системи спілкування особистості в умовах будь-якої професії. Більшість дослідників виділяють такі види компетентностей як загальнокультурна, соціокультурна, інформаційна, комунікативна, навчально-пізнавальна, творча тощо.

Мета та завдання статті – проаналізувати якими чинниками визначається комунікативна компетентність, її складові, визначити рівні формування комунікативної компетентності в процесі опанування мови професійного спілкування.

Виклад основного матеріалу. Згідно з Національною стратегією розвитку освіти в Україні головним завданням освіти є розвиток мислення орієнтованого на майбутнє. Серед важливих завдань Національної стратегії для

вищої освіти – це розроблення стандартів зорієнтованих на компетентнісний підхід, головною метою якого є формування ключових компетентностей. Компетентнісний підхід є важливою умовою якісної освіти фахівця будь-якого профілю. Сьогодні майбутній фахівець має володіти цілою низкою навичок, які сприятимуть його професійній діяльності. Наявність лише глибоких теоретичних знань не є запорукою успіху. Сучасний ринок праці зацікавлений у фахівцях здатних застосовувати свої теоретичні знання на практиці, освоювати та впроваджувати новітні технології, формулювати проблеми та гіпотези. Серед особистих якостей, які впливають на успішність кар'єри молодих спеціалістів, виділяють креативне мислення, вміння аргументувати свою точку зору, вміння спілкуватися, здатність до самореалізації та вдосконалення. Отже, основними критеріями розвитку особистості в сучасному світі не є знання та навички а є компетентності. Актуалізується поняття «професійна мовнокомунікативна компетентність» що розуміється лінгвістами як наявність професійно-комунікативних умінь особистості спілкуватися в типових умовах професійної діяльності, володіти потенціалом професійного дискурсу (акту мовлення в контексті ситуації мовлення), репрезентувати нормативні та доступні для сприйняття технічні, фахові тексти, здатність розв'язувати комунікативні завдання у складних і непередбачуваних ситуаціях професійного спілкування. Комунікативна компетентність визначається:

- комунікативними інтеціями (комунікативними намірами адресата);
- дотримання комунікативних стратегій;
- умінням володіти навичками декодування «мови тіла співрозмовника»;
- чіткою організацією в умовах і ситуаціях спілкування;
- орієнтацію на підтримання спілкування;
- отримання позитивних результатів спілкування тощо.

Можна виділити кілька складових комунікативної компетентності сучасної людини: лінгвістична (мовна), соціолінгвістична (вміння використовувати мовний матеріал відповідно до контексту), соціокультурна (вміння користуватися знаннями історії, культури, традицій і звичаїв країни), дискурсивна (вміння організувати мовлення, підтримувати

розмову, слухати співрозмовника, враховувати його точку зору), стратегічна (вміння ставити завдання, досягати мети, встановлювати контакт із співрозмовником) і соціальна (вміння поставити себе на місце іншого й здатність впоратися з ситуацією). **спр**Розвиток комунікативної компетенції досить тривалий і складний. На допомогу викладачу приходять сучасні методи, підходи та технології викладання, що дозволяють урізноманітнити учбовий процес, зробити його максимально наближеним до реального спілкування здатного спонукати студентів критично мислити, розвивати творчу та пізнавальну діяльність. Процес формування комунікативної компетентності студентів немовних спеціальностей матиме успішні результати якщо виконуватимуться наступні умови: наявність міждисциплінарних зв'язків, позитивне ставлення до майбутньої спеціальності, висока мотивація студентів, підвищення їх творчої активності під час навчання, інформаційна насиченість навчального процесу. В основу формування комунікативної компетенції у студентів під час опанування професійного спілкування закладено самостійну творчу активність кожного студента. Методами формування та становлення комунікативної компетентності можуть бути: підготовка доповідей, проведення ділових ігор, підготовка презентацій, інтерактивні методи.

Комунікативні компетенції формуються на основі загально-навчальних умінь і навичок. Можна виділити чотири рівні комунікативності:

перший рівень — неусвідомлена компетентність; другий — репродуктивна компетентність; третій - продуктивна компетентність; четвертий — творча компетентність. Критерієм першого рівня вважається несамотійна діяльність студента, побудована на домінуванні викладача в навчальній діяльності.

Критерієм другого рівня, репродуктивного, є наявність знань у студентів при недостатньому вмінні їх застосування. Критерієм третього, продуктивного рівня, виступає достатнє володіння необхідними вміннями: методами аналізу, синтезу, порівняння, узагальнення. Критерієм четвертого, творчого рівня є самореалізація компетентної особистості, здатної до самостійної творчої навчальної діяльності на базі здобутих знань, умінь, цінностей і смислів.

Висновки. Формування базових комунікативних компетентностей під час

опанування мови професійного спілкування із застосуванням активних методів навчання, спрямованості навчального процесу на встановлення особистісно орієнтованої взаємодії дозволяє озброїти студентів тими знаннями і вміннями, які потрібні для ефективної життєдіяльності майбутнього фахівця в професійній діяльності та адекватної орієнтації в усіх сферах суспільного життя.

Список джерел:

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод.і допвн./ уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. – К.; Ірпінь: ВТФ “Перун”, 2005. - 1728с.
2. Зимняя И. Ключевые компетенции — новая парадигма результата современного образования / И.Зимняя // Высшее образование сегодня. - 2003. - №5.- С. 34-42.
3. Компетентісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи[бібліотека з освітньої політики] / [Н.Бібик,Л.Ващенко, О.Локшина, О.Овчарук, Л.Паращенко, О.Пометун, О.Савченко та ін.;під заг.ред. О.Овчарук]. - К.:КІС,2004. - 112с.
4. Компетентностный подход в педагогическом образовании :коллективная монография / [под ред. Проф. В. Козырева, проф. Н. Родионовой и проф. А. Тряпициной]. - Спб. : Изд-во РГПУ им,А.И. Герцена, 2005. - 392с.
5. Краєвський В.Предметное и общепредметное в образовательных стандартах / Краєвський, А.Хуторський // Педагогіка. - 2003. - №3. - С.3-10.

ТВОРЧИСТЬ ЛІНИ КОСТЕНКО У ФОРМАТІ ОСОБИСТІСНО ОРІЄНТОВАНОГО НАВЧАННЯ

С.В. Ленська

доктор філологічних наук, доцент

Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г. Короленка

Творчість Ліни Костенко вражає багатогранністю порушених проблем і художньою довершеністю. Письменниця не лише створила шедеври високохудожньої вартості, але й своїм життям підтвердила вірність обраним життєвим принципам. Її поезії і роман у віршах «Маруся Чурай» входять у шкільний курс літератури, мають значну художню вартість і велике виховне значення.

Ключові слова: *Ліна Костенко, поезія, роман у віршах, особистісно орієнтоване навчання.*

Творчість Ліни Василівни Костенко, яка цьогогоріч відзначила 90-літній ювілей, давно і міцно увійшла не лише у високу літературу, але і в коло шкільного читання. Письменниця-шістдесятниця, одна з найяскравіших зірок в українській літературі ХХ століття, вона всім відома гордим і безкомпромісним характером, влучним і гострим словом, вона власним життям показує приклад відданого служіння покликанню, Слову, справжнього патріотизму і свідомої громадянської позиції, утвердження високих моральних цінностей.

Творчість Ліни Костенко була відзначена низкою премій, серед яких Державна премія імені Тараса Шевченка (1987), Премія Антоновичів (1989), Міжнародна літературно-мистецька премія імені О. Теліги (2000). Почесний професор Києво-Могилянської академії, Львівського національного університету та Чернівецького національного університету, вона була нагороджена Почесною відзнакою Президента України й Орденом князя Ярослава Мудрого V ступеня (2000) [2]. 2012 року письменниця відмовилася від звання Героя України, заявивши «Політичної біжутерії не ношу!».

Творчість Ліни Костенко нині вивчається у школі і в ЗВО. У шкільному курсі представлені її твори: «Дощ полив», «Кольорові миші», «Чайка на крижині», «Крила» (7 клас), «Страшні слова, коли вони мовчать...», «Хай буде легко. Дотиком пера...», «Недумано, негадано...», «По сей день Посейдон посідає свій трон...», роман у віршах «Маруся Чурай» (11 клас). Для додаткового читання рекомендовані поезії Ліни Костенко, а також її поеми

«Сніг у Флоренції» і «Дума про братів неазовських».

На нашу думку, кожна із цих поезій у форматі особистісно орієнтованого навчання формує необхідні для життя компетентності: вірші, які вивчають семикласники, спонукають бачити красу в буденних речах, що дуже важливо для становлення юної особистості, утверджують думку, що щастя – у кожному прожитому дні, у звичайних речах і людях поруч. Це формує стресостійкість людини, що дуже важливо в сучасному динамічному і непередбачуваному світі. Випускники ж мають нагоду замислитися над важливими і серйозними речами: вага слова і вага мовчання, значення просто слова і художнього Слова в житті людини («Страшні слова, коли вони мовчать...»), важливість пам'яті для духовного здоров'я особистості («Хай буде легко...»), кохання як найпрекрасніше людське почуття («Недумано, негадано»).

Роман у віршах «Маруся Чурай» не лише репрезентує досить рідкісну жанрову форму, але за змістом належить до кращих зразків у вітчизняному письменстві. Важливість твору у колі юнацького читання визначається не лише тим, що у ньому майстерно переплетені суспільно-історична й особистісна сюжетні лінії. Чимало високохудожніх висловлювань стали афоризмами: «Нерівність душ – то гірше, ніж майна»; «Моя любов чолом сягала неба, в Гриць ходив ногами по землі»; «Чужа душа – то, кажуть, темний ліс. / А я скажу: не кожна, ой не кожна! / Чужа душа – то тихе море сліз. Плювати в неї – гріх тяжкий, не можна»; «Ця дівчина не просто так, Маруся. Це – голос наш. Це – пісня. Це – душа»;

Коли в похід виходила батава, –

її піснями плакала Полтава.

Що нам було потрібно на війні?

Шаблі, знамена і її пісні.

Звитяги наші, муки і руїни

безсмертні будуть у її словах.

Вона ж була як голос України,

що клеkotів у наших корогвах! [3, с. 28].

Перехід особистісного у загальнодержавне, навіть у всезагальне – дуже

прикметна особливість роману у віршах Ліни Костенко. І важливо наголосити на цьому старшокласникам, адже часто ми чуємо: «Від нас нічого не залежить», «Я – людина маленька». Ліна Костенко всім своїм життям і творчістю стверджує: і один у полі воїн, якщо в грудях полум'яне серце, якщо особистість має розум і волю.

Особиста трагедія Марусі суголосна ситуації, описаній Лесею Українкою. Але Мавка – ідеальна духовна сутність, а Маруся – жива жінка, яка знаходить душевні сили пробачити зрадника Гриця, але не може позбутися свого почуття до нього. Тому Мавка, яка сягнула духовної висоти всепрощення, перетворюється на Долю і з'єднується в іншому світі з Лукашем, а Маруся втрачає сенс життя без Гриця і згасає. В умовах особистісно орієнтованого навчання учитель має можливість обговорити зі старшокласниками такі світоглядні і моральні питання, як:

- ✓ Чому, на вашу думку, Маруся відхилила пропозицію Івана Іскри одружитися?
- ✓ Чи кохав Гриць Марусю по-справжньому?
- ✓ Чому вона не змогла розлюбити Бобренка після зради?
- ✓ Як, на вашу думку, поетеса ставиться до своїй героїні? Доведіть цитатами з тексту.

Якщо роман у віршах порівняно давно увійшов до шкільного курсу, то поезія «По сей день Посейдон посідає свій трон» зі збірки «Річка Геракліта» є новим твором у програмі. Розглянемо деякі його особливості. Як відомо, Ліна Костенко – надзвичайно ерудована письменниця, тому інтертекстуальність, використання «вічних образів», міфологічних, історичних образів і мотивів є невід'ємною частиною її художнього світу. Отже, у поезії «По сей день Посейдон посідає свій трон» з'являється образ володаря морів. Мариністична аура вірша створюється з допомогою образів «голубої одиссеї», морської піни, з якої, за міфами, вийшла на берег Афродіта, «виливаючи море із мушлі». Зачарування ліричної героїні красою морської стихії («Просто хочеться моря. Ні Скілл, ні Харибд. / І богиню із піни, невзуту») змінюється на побоювання, що цивілізація грубо зруйнує міфічно-гармонійний природній світ:

Поки танкер якийсь не наскочить на риф

й не розіллє муари мазуту [1, с. 168].

«Екологічний» складник творчості Ліни Костенко виявляється у низці її творів. Природа дає сили і насагу ліричній героїні поетеси:

Буває, часом сліпну від краси.
Спинюсь, не тямлю, що воно за диво, –
оці степи, це небо, ці ліси,
усе так гарно, чисто, незрадливо,
усе як є – дорога, явори,
усе моє, все зветься – Україна.
Така краса, висока і нетлінна,
що хоч спинись і з Богом говори [3, с. 92–93].

Чутливість до краси докїлля зазвичай підкреслює у Ліни Костенко глибинну людську сутність і її самої, і її героїнь. Письменниця малює ідилічну картину гармонії зі світом в «Українському альфреско», природа пробуджує спогади або навіює асоціації («Послухаю цей дощ», «І засміялась провесінь: пора!»), природа невіддільна від кохання («Осінні карнавали»).

Отже, творчість Ліни Костенко у форматі особистісно орієнтованого навчання дає можливість доторкнутися до найпотаємніших струн людської душі, виховувати культуру почуттів і культуру взаємин, пробуджувати любов і повагу до навколишнього середовища («любїть травинку і тваринку...»), формувати громадянську позицію («Історії ж бо пишуть на столі. / Ми ж пишем кров'ю на своїй землі. / Ми пишем плугом, шаблею, мечем, / піснями і невільницьким плачем» [1, с. 103]). Тому виховний потенціал творчості поетеси є невичерпним.

Список джерел:

1. Костенко Л. Рїчка Гераклїта; упоряд. та передм. О. Пахльовської; худ. С. Якутович. Київ, 2011. 288 с.
2. Ліна Василівна Костенко. URL: https://uk.wikipedia.org/Костенко_Лїна_Василівна (дата звернення : 19.03.2020).
3. Ліна Костенко, Олександр Олесь, Василь Симоненко, Василь Стус. Поезія. Київ, 1998. 223 с.

УДК 811.161. 2`373. 611

НОВІТНІ ТЕНДЕНЦІЇ СУЧАСНОЇ ЛІНГВІСТИКИ ТА ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВА

Марина Ляхова,

викладач

ВП «Коледж Луганської державної академії культури і мистецтв»

Анотація. У статті представлено дослідження основних принципів сучасної лінгвістики та літературознавства. Прослідковується період зростання цих наук. Описано різні підходи розвитку мови та літератури до сьогодення.

Ключові слова: інтегративність, антропоцентричність, комунікативність, культуроцентричність, дискурсивність, діалогічність.

Якщо впродовж усього ХХ століття основними принципами дослідження мови були системність і структурність (рідше - функціональність), то зараз на перший план виходять інтегративність, антропоцентричність, комунікативність, діалогічність, дискурсивність, культуроцентричність, інтерес до глибинних знань в мові та ін. Названі принципи, як правило, в сучасних дослідженнях взаємодіють і обумовлюють один одного, наприклад, інтегративність дозволила більш чітко побачити глибинні семантичні основи мови і людської ментальності, що привело до зародження когнітивної лінгвістики. А до виникнення інтегративності призвело розуміння необхідності цілісного бачення людини. Тепер вже немає сумнівів, що вивчення мовних форм свідомо неповне без звернення до когнітивних категорій і категорій культури. Або ще приклад. Антропоцентричний принцип, при якому в центрі лінгвістичних досліджень опиняється людина, що говорить, перетікає в комунікативний і діалогічний, так як і людина і її мова за своєю природою діалогічна. А відбувається будь-який діалог на фоні культури і соціуму, що обумовлює використання культурологічного та дискурсивного принципів.

Таким чином, антропоцентричний вектор сучасних лінгвістичних досліджень сприяє зародженню більшості названих принципів.

Інтегративність як відмітна властивість формується на тому, що знання, отримані в різних областях науки, не ігноруються, а, навпаки, активно використовуються при вирішенні своїх завдань; а, по-друге, інтегративність

проявляється також у широті дослідницької проблематики, яка детермінована багатогранністю таких феноменів, як мова, соціум, культура, свідомість. Це забезпечує багато аспектність при вирішенні певної, однієї проблеми і одночасно сприяє отриманню іншої, часто несподіваної інформації, що дозволяє вирішити додаткові завдання[2, с. 39].

Таким чином, на сучасному етапі розвитку науки найбільшу актуальність набувають не вузько спеціалізовані наукові дослідження, а роботи з міждисциплінарним осмисленням явищ мови та інтеграцією їх результатів в єдине ціле, що сприяє вирішенню складних наукових і практичних завдань. Сучасна лінгвістика та літературознавство прагне до інтеграції з цілим рядом наук-психологією, антропологією, культурологією, соціологією, мікробіологією, генетикою та іншими науками, що вивчають людину і її мову. З'явилися в кінці минулого століття такі області знання, як лінгвокультурологія, лінгвоконцептологія, юрислінгвістика, що за своєю природою і сутністю є інтегративними.

Прийняти умови сучасності, значить, сприяти розвитку інтегративності, міждисциплінарності, полідисциплінарності, трансдисциплінарності, які забезпечують цілісну рефлексію, що породжуються інтегрованим знанням про об'єкт вивчення. Тільки спільні зусилля гуманітаріїв в співдружності з біологами, фізіологами, фізиками, економістами, педагогами дадуть потужний імпульс для розвитку досліджень і призведе до стирання інформації бар'єрів між науками.

У лінгвістиці у другій половині ХХ століття відбулася зміна дослідницьких пріоритетів: вона сприйняла продуктивну ідею, вперше прозвучала в роботах В. Гумбольдта необхідність вивчення мови в безпосередньому зв'язку з людиною, її культурою, мисленням, свідомістю. Виявилось, що зрозуміти природу мови і пояснити її можна лише виходячи з багатосторонньої діяльності людини і створюваного нею світу.

Інший видатний французький лінгвіст Бенвеніст середині минулого століття сказав: «Мова створена за міркою людини, і цей масштаб відображений в самій організації мови; відповідно до нього мова і має вивчатися» [3, с. 6].

І, дійсно, ми говоримо під боком, під рукою (про щось близько

розташоване), внизу, ліворуч (орієнтир), буря розігралася, дощ стукає по даху, море заснуло й т.д. З цих прикладів видно, як людина пізнає світ, співвідносячи його з собою, своїм тілом (артерії країни) і навіть своїми прикрасами (сережки беріз) [3, с. 5]. Звідси випливає, що саме лінгвістика допоможе багато чого прояснити в людинознавстві.

Отже, антропоцентрична парадигма виводить на перше місце людину, а мова, вважається, головною констатуючою характеристикою людини, її найважливішою складовою.

Людський інтелект, як і сама людина, не мислимий поза мовою і мовною здатністю як здатності до породження і сприйняття мови. Якби мова не втручалася в усі розумові процеси, якби вона не була здатна створювати нові ментальні простори, то людина не вийшла б за рамки безпосередньо спостережуваного. Текст, який створюється людиною, відображає рух людської думки, будує можливі світи, запам'ятовуючи в собі динаміку думки і способи її подання за допомогою засобів мови. І такий підхід до мови надзвичайно перспективний зараз [1, с. 962].

Комунікація - спілкування, обмін думками, інформацією, знаннями, почуттями, схемами поведінки та ін. - специфічна форма взаємодії людей в процесі їх пізнавально-трудова діяльності. Різниться комунікація в широкому сенсі - як одна з форм людської життєдіяльності (у тому числі різні форми мовної діяльності) і комунікація у вузькому сенсі, що припускає обмін смисловою інформацією.

Спираючись на теорію діяльності, можна сформулювати такі положення, релевантні для концептуалізації дискурсу як комунікативної події:

1) дискурс – це соціальна комунікація, в основі якої лежить мовно розумова діяльність людей в певному контексті - культурному, психологічному, політичному та ін. ;

2) дискурс – це комунікація, здійснювана, перш за все, вербально, але не виключає невербальних засобів (жест, міміка, малюнок, музика та ін.). Таким чином, дискурс слід розглядати не як тільки вербальну, але і невербальну ментально-комунікативну діяльність в соціальному контексті;

3) дискурс об'єктивується у формі діалогічного або монологічного тексту,

що співвідносить на дискурсивному рівні з комплексним мовним актом. Дискурс не існує без тексту[1, с. 965].

Дані характеристики дискурсу можуть розглядатися в якості основи для створення універсальної комунікативної моделі дискурсу.

Як бачимо, відкриває і замикає цей ланцюжок людина, так як вона відправник і одержувач інформації, оформленої у вигляді тексту.

Про саму можливість вивчати мову у взаємодії з культурою писали В. Гумбольдт, А. Брюкнер, А.А. Потебня, а в ХХ столітті В.В. Іванов, В.Н. Топоров Н.І. Толстой. Саме їх роботи підготували ґрунт для того, щоб прийняти наступний постулат: мова якнайтісніше пов'язана з культурою: вона проростає в неї, розвивається в ній і висловлює її [4, с. 23].

Мова включає в себе, крім алгоритмів навчання, і невідомі пласти. Областю дослідження глибинного стають пророцтва, сновидіння, передбачення, збіги в житті людей, народні прикмети.

Отже, тепер вже немає сумнівів, що вивчення мови та літератури свідомо неповне без звернення до розумових категорій, категорій культури, свідомості і навіть підсвідомості людини, так як мова являє собою складний інтегральний феномен і його вивчення має проходити в широкому системному контексті.

Збулися слова Е. Сепіра, сказані ним ще в 1929 році про розширення галузі дослідження в лінгвістиці: «Залишається лише сподіватися, що лінгвістика усвідомлює важливість свого предмета вивчення для загального розвитку наших знань про світ і не залишиться в стороні, прикрившись традицією, яка ризикує стати схоластичною, якщо її не оживити зверненням до областей, які лежать за межами формального вивчення власне мови» [1, с. 965].

Завдяки названим тенденціям, мовознавством та літературознавством стало досліджуватися те, що пару десятиліть назад знаходилося поза сферою лінгвістики. У нашій же країні, як і раніше вироком звучить фраза: «Це не лінгвістика». Тут хочеться підкреслити, що в сферу лінгвістики зараз входить все, що відповідає вимогам теорії знакових систем і що дозволяє побачити глибинні семантичні основи мови, людської ментальності та культури.

Список джерел

1. Андрущенко В. П. Філософія освіти // *Енциклопедія освіти*. Київ:

Юрінком Інтер, 2008. С. 960–962.

2. Горошкіна О. М. Особливості використання інтерактивних методів навчання української мови в старших класах // *Збірник наукових праць Бердянського державного педагогічного університету*. 2009. № 4. С. 39–43.
3. Пентилюк М. І. Концепція когнітивної методики навчання української мови // *Дивослово*. 2014. №8. С. 5–9.
4. Пентилюк М. І. Сучасний урок української мови. Харків: Основа, 2017. 176 с.

УДК 377

ВИКОРИСТАННЯ ПАРЕМІЙ ЯК ОДНОГО ЗІ СКЛАДНИКІВ ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МЕДИЧНОГО ФАХІВЦЯ НА ЗАНЯТТЯХ ІЗ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ

Людмила Ляшенко

*викладач Сумського медичного коледжу –
комунального закладу Сумської обласної ради*

Анотація

У статті розглядається питання використання паремій під час формування комунікативної компетентності студента-медика та в процесі реалізації професійного мовлення.

Ключові слова: комунікативна компетентність, професійне спілкування, мовний етикет, паремії, пареміологія.

Комунікативна компетентність молодшого медичного спеціаліста – це один із ключових факторів його професійного успіху. Слушною є думка К. Орду стосовно того, що «на сьогодні постає питання про необхідність переносу акцентів із технологізації освітнього процесу на аспекти особистісного розвитку, зокрема, на формування в майбутніх медичних працівників знань і навичок щодо різних видів і ситуацій комунікативної взаємодії» [5, с. 166].

Медична діяльність має специфічні особливості: високу частоту міжособистісних контактів під час спілкування з пацієнтами та їхніми рідними, психоемоційні перевантаження, необхідність швидко реагувати на обставини й ухвалювати важливі рішення.

Професійна комунікативна компетентність є предметом досліджень у галузі професійної підготовки майбутніх медиків (А. Варданян, С. Герасименко, Ю. Ємельянова, Ю. Лісіцина, І. Палійчука, О. Уваркіної, М. Філоненко та інші), які визначають її як складову частину комунікативної культури професіонала, запоруку успішної кар'єри.

Давньогрецькому лікареві Гіппократу приписують такі слова: „Якщо є кілька лікарів, із яких один лікує травами, другий – ножем, а третій – словом, найперше звернуться до того, хто лікує словом” [2, с. 17]. Адже від мистецтва спілкування багато в чому можуть залежати й наслідки самого лікування. Немає сумніву, що словом можна не лише викликати функціональні позитивні зміни в організмі, але й «убити» людину. Слово може мати важливе психотерапевтичне значення й може викликати важку ятрогенію – невротичний розлад, зумовлений в основному неправильною поведінкою медика, невмінням спілкуватися [4, с. 106]. Причому, як слушно зауважує Б. Петровський, ятрогенія небезпечна не лише для самого пацієнта, але й для членів його родини, коли некоректний підхід до хворої людини може призвести до жахливих наслідків [2, с. 55].

Саме тому перед викладачем-філологом медичного навчального закладу під час вивчення дисципліни «Українська мова (за професійним спрямуванням)» постає питання не лише формування у майбутніх медиків ґрунтовних мовних знань (володіння лексикою, фаховою термінологією, оперування орфографічними, морфологічними нормами тощо), а й розвиток та вдосконалення уміння грамотно викласти свої думки, передавати їх таким чином, щоб співрозмовник легко сприймав, розумів їх і відповідним чином реагував. У навчальній програмі цьому питанню відведено кілька тем: «Специфіка мовлення фахівця», «Етика ділового спілкування», «Структура ділового спілкування. Техніка ділового спілкування. Мовленнєвий етикет». Під час занять студенти мають змогу ознайомитись із типовими комунікативними ситуаціями та мовними формулами, які найдоречніше вживати в тому чи

іншому випадку, будувати уявний діалог із пацієнтом, вирішувати проблемну комунікативну ситуацію. Вважаємо за необхідне під час вивчення зазначених тем ознайомлювати студентів не лише із «офіційними» етикетними формулами, але й із засобами пареміології (філологічна дисципліна, яка вивчає паремії), що є неперевершеними зразками народного досвіду та мудрості .

В Енциклопедії української мови запропоновано таку дефініцію паремій: це «стійкі вислови переважно народного походження, що образно розкривають певне явище, передають елементарну ситуацію чи короткий діалог; виражаються одним чи кількома реченнями. До них відносять прислів'я, приказки, примовки, офіційні кліше тощо» [6, с. 287]. Паремії – це невід'ємний компонент духовної культури української нації, у них точно, влучно закодовано основні життєві погляди та установки життєвої філософії народу. Говорячи про генетичні коріння народних прислів'їв та приказок, М. Шолохов писав: «Епохи, що породили прислів'я, різні. Неозора багатоманітність людських відносин, що знайшли свій відбиток у карбованих народних висловах і афоризмах із безодні часів дійшли до нас у цих згустках розуму і знаннях про життя» [3, с. 77].

Знання широкої палітри паремій і послуговування ними дасть медичному спеціалісту змогу підібрати найбільш влучний, найбільш доречний приклад до кожного конкретного випадку мовленнєвої ситуації; змістити акценти спілкування «медичний працівник – пацієнт» із площини офіційної в площину довірливої, неформальної комунікації. Структура мовленнєвого етикету передбачає наступні комунікативні ситуації:

- ✓ звертання та привернення уваги;
- ✓ знайомство, представлення;
- ✓ поздоровлення, побажання, вшанування;
- ✓ прощання;
- ✓ вибачення;
- ✓ співчуття, розрада;
- ✓ несхвалення, докір;
- ✓ вдячність тощо.

Кожну з вище зазначених складових можна влучно проілюструвати українськими народними пареміями. Візьмемо до прикладу ситуацію

«поздоровлення / побажання». У цьому випадку доречним, на нашу думку, буде використання наступних формул: «Здоровенькі будьте, та себе не гудьте», «Щоб Ваші руки діждали онуків», «Будьте здорові, як вода, а багаті, як земля», «І в ваше віконце засвітить сонце», «Терпи, козаче, отаманом будеш» [7, с. 238] тощо.

Ситуацію «співчуття / розрада» (а вміти підтримати, розрадити в найтяжчі моменти пацієнта чи рідних хворої людини надзвичайно важливо, особливо якщо йдеться про втрату чи смерть) проілюструють наступні формули мовного етикету: я Вас розумію, мені невимовно жаль, це болить і мені, прийміть мої співчуття та інші. Із мовного багатства паремій доречним у таких випадках буде вживання наступних фраз: «... царство небесне», «... царство небесне і вічний спокій», «... нехай з Богом спочиває», «... від смерті ані відхреститися, ані відкупитися, а Ви мужайтесь», «Як напише Бог смерть на роду, то не обійдеш і на леду» [7, с. 55] і т. д. Ситуацію «прийняття» (невтішна новина чи діагноз, неприємна звістка тощо) можна пом'якшити, використавши одну з таких паремій: «Ніхто як Бог», «... усе в руках Божих», «На Бога надійся, але й сам не плошай», «Усі під Богом ходимо», «Що Бог дає, то на краще» та багато інших.

Послугування паремійним матеріалом під час реалізації професійного мовлення дає змогу медичному працівникові відійти від формалізму у спілкуванні, перевести комунікацію в площину непідробного співчуття, емпатійності, що в свою чергу сприятиме й процесу лікування/одужання/прийняття в цілому.

Багатство мовної народної скарбниці безмежне, і допитливий викладач може зорієнтувати студентів-медиків на дослідження даного питання та розширення меж володіння словом. Адже це те підґрунтя, на якому й можливе професійне формування медика.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Грандо А. А. Врачебная этика и медицинская деонтология : учеб. пособие для студентов мед. ин-тов / А. А. Грандо. – Киев : Вища шк., 1982. – 165 с.
2. Деонтология в медицине : в 2 т. – Т. 1. Общая деонтология / Белорусов О. С.,

- Бочков Н. П., Бунятян А. А.; под ред. Б. В. Петровского. – М. : Медицина, 1988. – 352 с.
3. Дубравська З. Р. Паремії як засіб пізнання системи мови / З. Дубравська // Молодий вчений. – 2017. – № 4.3. – С. 77-80.
4. Назар П. С. Основи медичної етики / П. С. Назар, Ю. Г. Віленський, О. А. Грандо. – К. : Здоров'я, 2002. – 344 с.
5. Орду К. Структура комунікативної компетентності майбутніх сімейних лікарів / К. Орду // Актуальні питання гуманітарних наук. – 2019. – Вип 24. – С.165 –170.
6. Українська мова. Енциклопедія / За ред. І. В. Муромцева. – К. : Видавництво «Майстер-клас», 2011. – 400 с.
7. Українські приказки, прислів'я і таке інше. Уклав М. Номис / Упоряд., приміт. та вступна ст. М. М. Пазяка. – К. : Либідь, 1993. – 768 с.

УДК 81'233:372.461

ДО ПИТАННЯ МОВНО-СТИЛІСТИЧНОЇ НЕВПОРЯДКОВАНOSTІ СУЧАСНОГО ДИДАКТИЧНОГО ЛЕКСИКОНУ

Олена Маленко

Доктор філологічних наук, професор;

редактор всеукраїнського науково-методичного видання «Вивчаємо українську мову та літературу».

Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди;

Видавнича група «Основа»

Сучасний дидактичний лексикон містить подекуди невнормовані й неуніфіковані в правописному та стилістичному аспектах терміни, що не є бажаним для мовної системи. Подаємо коментар щодо цієї ситуації й окреслюємо перспективи її подолання.

Ключові слова: дидактичний лексикон, мовно-стилістичне внормування, правописна (орфографічна) норма, граматична норма.

Сьогодні професійного освітнього дискурсу перебуває в центрі уваги представників двох наукових галузей: педагогів, які впроваджують в освіту новітні технології, методи й прийоми, і лінгвістів, які намагаються регламентувати правописне й стилістичне оформлення цих дидактичних

ресурсів у професійній комунікації (монографіях, наукових статтях, посібниках, розробках уроків тощо). З огляду на стрімке поповнення дидактичного лексикону новими поняттями й назвами форм навчання проблемним виявилось їхнє мовне впорядкування, що перебуває зараз у дещо розхитаному стані. В освітніх виданнях можна натрапити на орфографічну та стилістичну варіативність у текстовій презентації тих чи тих методів і прийомів, хоча це є небажаним і свідчить про неусталеність норм галузевої метамови. Така ситуація не може не хвилювати, адже нормативність й уніфікованість професійного спілкування є ознакою його якості й дискурсивної культури.

Причини, що зумовлюють мовно-стилістичну варіативність й невпорядкованість, пов'язані, у першу чергу, з інтеграцією України в широкий освітній простір (результат глобалізації), з оновленням дидактичних ресурсів, із впровадженням сучасних технологій у формуванні навчальних компетентностей здобувачів освіти різних рівнів. Усі ці новації приходять до нас із зарубіжного досвіду, відповідно зі своїм номінативним потенціалом, тобто словами на позначення конкретних освітніх реалій. Екстраполюючись у нашу мовно-комунікативну дійсність, ці слова мають пройти певний період дискурсивної адаптації, аби усталитися й отримати оптимальний варіант у системі національних правописних та стилістичних норм. До цього їхнє функціонування в професійній комунікації орфографічно не уніфіковане.

Другим, не менш помітним чинником, є наявність українськоцентричних мовно-стилістичних тенденцій, метою яких є творення українських лінгвомоделей, дистанційованих від впливу інших мов, насамперед російської. Ці тенденції мають сьогодні процесуальний характер (тобто перебувають у динамічному стані), а це провокує варіативність лексико-граматичних пропозицій щодо оформлення того чи того слова. Особливо продуктивними в дискурсі повсякдення й професійної комунікації стають пошуки словотвірних моделей на вимогу доби (зокрема, підбір потрібних суфіксів), а також заміна одних граматичних форм іншими (наприклад, активних дієприкметників пасивними або іменниково-прикметниковими моделями).

Третій складник цієї проблеми зумовлений станом сьогоденної лексикографічної сфери, адже з огляду на відсутність державних замовлень і

фінансування немає й словникових видань, що забезпечують кодифікацію норм професійної метамови освіти у відповідних джерелах, затверджених передусім академічними установами. Наявність таких словників сприяла б уникненню проблеми мовного невпорядкування дидактичного лексикону, уніфікувавши й закріпивши ті чи ті норми в професійному дискурсі.

Серед тих, кого непокоїть ця проблема, варто відзначити провідних науковців у сфері мовознавства й лінгводидактики, зокрема професорів К. Г. Городенську й С. А. Омельчука, які намагаються подати рекомендації для освітян та видавців освітніх видань щодо правильного (тобто такого, що відповідає сучасним мовним нормам і стилістичним тенденціям) оформлення текстового матеріалу й усної комунікативної практики в просторі освіти. Здійснивши аналіз друкованих видань і деяких методичних словників-довідників, маємо намір прокоментувати наявні проблемні ситуації, звертаючись до порад цих науковців.

Як уже було сказано, поняттєвий простір сучасної дидактики рясніє іномовними, зокрема англійськими, запозиченнями на позначення освітніх технологій, методів і прийомів. Ці слова стрімко входять до лексичного складу української мови, при цьому їхній правопис не зазнає синхронного внормування, натомість має варіативність. Так, у різножанрових педагогічних і методичних джерелах можна натрапити на різне написання одних і тих самих дидактичних термінів: *бліц-опитування* — *бліцопитування*; *клоуз-тест* — *клоузтест*; *метод «Кейс»* — *метод кейса* — *метод CASE* — *кейс-метод*; *сторителлінг* — *сторітеллінг* — *сторітелінг*; *коучінг* — *коучинг* та ін.

Очевидними є проблемні орфографічні ситуації, пов'язані насамперед з написанням разом, окремо й через дефіс складних слів (цю проблему новий правопис частково вирішив: пишемо все разом: *бліцопитування*, *бліцтурнір*, можливо, унормують *клоузтест*, хоча в мові-джерелі маємо *close-test*); уживанням літер *u/i* в іномовних словах (*сторителінг/сторітелінг*; *коучинг/коучінг*); подвоєння приголосних (*сторителлінг/сторителінг*). У таких ситуаціях варто спиратися на рекомендації чинного правопису або на наявну традицію орфографічного відтворення запозичень (асимільованих). Тому нормативним вважаємо варіант *сторителінг* (з англ. *storytelling* — розповідання

історій; слово *story* походить з давньогрецького *historia* — історія; в українській мові це слово закріпилося як *історія* (з *i* після *p*); подвоєння *-ll-(ing)* не зберігаємо в загальних назвах); з варіантів *коучинг / коучінг* (англ. *coaching* — тренерство) в українській дискурсивній практиці більш продуктивним є варіант *коучинг* (наприклад, назва посібника: *Нежинська О.О., Тименко В.М. Основи коучингу* (2017), що вийшов під егідою Академії педагогічних наук України). Щодо популярних на сьогодні термінів *онлайн-освіта* (варіант *он-лайн освіта*), *медіа-освіта*, *інтернет-навчання*, то К. Г. Городенська (Інститут української мови НАН України) радить використовувати атрибутивні прикметникові конструкції, а не іменникові, що є більш природними для української мови: *онлайн-освіта, медійна освіта, інтернетове навчання*.

Ще одним неоднозначним питанням виявилось оформлення двокомпонентних аналітичних моделей атрибутивно-номінативної та генітивної структури: метод *який* (іменник у називному відмінку) — метод *чого* (іменник у родовому відмінку). С.А. Омельчук радить правописно розрізняти ці моделі: першу подавати в лапках і з великої букви, другу без них і з малої букви: *метод «Мозкова атака» — метод мозкової атаки; прийом «Мікрофон» — прийом мікрофону*; за аналогією *метод «Кейс» — метод кейса; прийом «Фішбоун» — прийом фішбоуну; прийом «Афірмація» — прийом афірмації*. Погоджуємося з такою пропозицією, але проблемним тут постає використання великої букви в означальних іменникових конструкціях (метод «Кейс»). На думку мовознавців (зокрема І. Казимирової, Інститут мовознавства НАН України), у таких моделях немає підстав уживати велику букву, адже вони не персоналізують і не індивідуалізують окремі одиничні предмети (функція власних назв, або онімів). Тож цілком можна писати їх з малої букви: *метод «кейс», прийом «фішбоун», прийом «незакінчене речення», вправа «мікрофон» та ін.* Так само, як і традиційні форми: *метод «евристична бесіда»/метод евристичної бесіди; метод «шкільна лекція»/метод шкільної лекції*.

Спостерігаємо ще ряд правописно не уніфікованих ситуацій, що мають місце в спеціальній літературі: закінчення *-а/-у* іменників чоловічого роду в родовому відмінку (*сенкана/сенкану; фішбоуна/фішбоуну, воркиона/воркиону*); використання активних дієприкметників замість прикметників (*випереджаючі*

вправи — випереджувальні; мотивуюча частина уроку — мотиваційна; узагальнююча бесіда — узагальнювальна); прийменникові й безприйменникові конструкції (*урок з розвитку мовлення — урок розвитку мовлення; підручник з української мови — підручник української мови та ін.*). Другий варіант, на думку фахівців, кращий.

Такі ситуації варто тримати під контролем редакторам освітніх видань, адже саме вони тиражують ту чи ту модель, запускаючи її в дискурс. Тож бажано, щоб був обраний орфографічно й граматично правильний варіант.

Література

1. Городенська К.Г. Нові явища та процеси в українському словотворенні: динаміка чи деструкція словотвірних норм? *Українська мова*. 2013. №2. С. 3-11.
2. Омельчук С.А. Українська лінгводидактична термінологія з погляду нормативності. *Українська мова*. 2015. №1. С. 50-59.

УДК 371.03

РЕАЛІЗАЦІЯ КОМПЕТЕНТІСНО-ОРІЄНТОВАНОГО ПІДХОДУ В ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ СТУДЕНТАМИ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

**Т.В. Малюх
м. Бобровиця**

Постановка проблеми. Суспільно-економічні зміни, процеси глобалізації та розвиток інформаційного суспільства, мобільність ринку праці, зростання соціальної ролі особистості, швидка зміна техніки й інформаційних технологій в усьому світі вимагають удосконалення національної системи освіти, що передбачає її відповідність суспільним потребам, соціальним запитам та світовим стандартам. Освіта й виховання сучасної молоді людини, її гармонійний розвиток вимагають органічного поєднання комплексу знань, умінь і навичок, які набуваються в процесі засвоєння української мови. Реформа освіти в Україні передбачає оволодіння студентами глибокими й міцними знаннями, засвоєння провідних ідей сучасної української мови, вироблення комунікативних умінь і

навичок гармонійно розвиненої особистості, громадянина і патріота нашої держави. Сьогодні змінюється стратегія і тактика навчання рідної мови та літератури. Пошуки нових форм, методів удосконалення системи мовної освіти в загальноосвітній школі привели до використання інтегрованих підходів навчання.

Ідея такого навчання нині надзвичайно актуальна, оскільки з її успішною методичною реалізацією передбачається досягнення мети освіти, яка буде конкурентоздатною, спроможною забезпечити людині самостійно досягти тієї чи іншої життєвої цілі, творчо самостверджуватися в різних соціальних сферах. Саме інтегровані заняття характеризуються глибиною, високою інформативністю, фундаментальністю, що сприяє підвищенню мотивації студентів, і як наслідок – підвищенню рівня їхніх знань.

Аналіз досліджень і публікацій. Інтеграція – одне із найстаріших понять в історії розвитку науки. Ідея про єдність наукових знань простежувалась у кращих мислителів різних часів (Платон, Аристотель, Кант).

У ХІХ столітті К.Ушинський зробив найбільший внесок у розробку інтегрованих курсів. Він розробив модель, структуру, напрямки інтеграції. За допомогою інтеграції письма і читання йому вдалося створити аналітико-синтетичний метод вивчення грамоти.

На думку О. Біляєва, інтеграція може бути повною або частковою. Повна інтеграція об'єднує різні навчальні предмети, дає змогу залучати подібні відомості із суміжних дисциплін, що сприяє цілісному та різнобічному засвоєнню знань. Вона найчастіше застосовується у початкових закладах далекого зарубіжжя, де, наприклад, письмо, читання, усне мовлення об'єднані в мистецтво мовлення. Суть часткової інтеграції полягає в поєднанні матеріалу з різних дисциплін, підпорядкованих одній темі. На цій основі і будуються інтегровані заняття [2].

Ідея інтеграції навчання на сучасному етапі приваблює багатьох учених як у нашій країні, так і за її межами. Вивченню інтегрованого заняття велику увагу приділяв Скоткін М.. У статті «Проблеми сучасної дидактики» зазначає, що предметна структура навчального плану приховує в собі небезпеку того, що "ціле буде затулено його окремими частинами, що з-за дерев не стане видно лісу. Щоб уникнути цієї небезпеки, необхідно у змісті навчання забезпечити синтез,

інтеграцію, поєднання частин в єдине ціле. Це реалізується шляхом міжпредметних зв'язків" [6]. Міжпредметні зв'язки є основою інтеграції мови з іншими предметами: літературою, історією, культурологією, географією.

Аналіз літератури з цієї проблеми дає підстави стверджувати, що вищезгадані праці, торкаючись об'єкта дослідження з різних сторін, не висвітлюють питань реалізації інтегративного підходу на заняттях української мови ґрунтовно та цілісно, а також мало уваги приділяється методиці проведення інтегрованого заняття.

Формування цілей статті. Мета статті полягає в теоретичному обґрунтуванні та практичному доведенні доцільності використання інтегрованого навчання у процесі вивчення української мови студентами закладів вищої освіти.

Виклад основного матеріалу. Одним із продуктивних шляхів перетворення сучасної школи, усунення суперечностей між великим обсягом інформації та можливістю її засвоєння студентами є інтеграція. Саме вона сприяє подоланню фрагментарності та мозаїчності знань студентів, забезпечує оволодіння комплексними знаннями, системою універсальних людських цінностей, служить формуванню системно – цілісного погляду на світ.

Слід пам'ятати, що інтеграція - це не поєднання, а взаємопроникнення двох або більше предметів. Це не просто поєднання частин, а об'єднання їх у єдине ціле на основі спільного підходу. Під час планування інтегрованих занять слід звернути увагу на необхідність

- правильно визначити головну мету заняття (поєднуються блоки знань);
- взяти зі змісту дисциплін ті відомості, що необхідні для реалізації мети;
- установити значну кількість зв'язків у змісті навчального матеріалу;
 - планувати частини інтегрованого змісту так, щоб стати необхідною ланкою заняття й отримати остаточне завершення;
- ретельно обирати методи і засоби навчання, визначати навантаження учнів на уроці.

Інтегроване заняття, як і звичайне традиційне заняття, направлене на досягнення єдиної мети. Плануючи його, слід враховувати основні положення, за

якими він повинен будуватися:

- використання нових досягнень науки, передової педагогічної практики; побудова заняття на основі закономірностей навчально-виховного процесу.
- інформація має бути в оптимальному співвідношенні всіх дидактичних принципів і правил;
- забезпечення належних умов для продуктивної пізнавальної діяльності студентів з врахуванням їх інтересів, здібностей і потреб;
- зв'язок з раніше засвоєними знаннями і вміннями, опора на досягнутий рівень розвитку студентів;
- мотивація й активізація розвитку всіх сфер особистості;
- логічність і емоційність усіх етапів навчально-виховної діяльності;
- ефективність використання педагогічних засобів;
 - формування практично необхідних знань, умінь, навичок, раціональних прийомів мислення і діяльності;
- формування вміння вчитися, потреби постійно поповнювати об'єм знань;
- ретельна діяльність, прогнозування, проектування і планування кожного заняття;
- зв'язок з життям, особистим досвідом студентів.

З урахуванням цього загальні вимоги до заняття конкретизуються в дидактичних, виховних і розвиваючих вимогах.

На сьогодні можливості для інтеграції досить широкі, але важливо, щоб не було перевантаження студентів враженнями, щоб він був не мозаїкою окремих картин, а слугував одній меті. Для цього викладачу необхідно завчасно проаналізувати календарні планування й обрати ті питання з програми, які близькі за метою використання.

Висновки. Щоб збагатити знання студентів з рідної української мови, навчити володіти її багатствами - шлях тут має бути один – забезпечення міжпредметних зв'язків у викладанні мови та літератури, зв'язків продуманих, науково обґрунтованих, які б давали можливість не лише засвоїти граматичні закономірності мови, а й навчитися яскраво, виразно й переконливо висловлювати

в усній та писемній формах свої думки, глибоко сприймати й розуміти мову образів літератури.

Інтегровані заняття спонукають викладачів до творчої роботи у навчанні української мови, розвивають творчі здібності студентів, вміння й навички, привчають до самостійності, індивідуальної, диференційованої роботи, що допомагає краще засвоїти матеріал, але вимагають збільшення щільності заняття та значної витрати часу на їх підготовку, а тому можна зробити висновки, що: інтеграційні процеси на заняттях української мови є актуальними; від упровадження інтегрованих занять вирає в першу чергу студент; від тісної співпраці над розробкою таких занять зростає творчий потенціал викладача; упровадження інтеграційних процесів у педагогічну практику сприяє виконанню завдань сучасного етапу розвитку освіти.

Література

1. Бишова Т. Інтегровані уроки. – К.: Шкільний світ, 2011. – С.78 – 96.
2. Біляєв О. Інтегровані уроки рідної мови // Дивослово. – 2003. - №5. – С.6 – 10.
- Дачківська І. Інноваційні педагогічні технології: Навч. посібник. – К.: Академвидав, 2004. –
С. Інтегроване навчання // Українська література в загальноосвітній школі. – 2005. -№1 – С.46 – 51.
1. Мельник Н. Інтеграція навчального процесу як сучасна освітня технологія // Завуч. – 2010. – №22. – С.11-14.
2. Скаткін М. Проблеми сучасної дидактики. – М.: Педагогіка, 1980. – 96С.
7. Усатенко Т. Інтеграція змісту освіти та навчання мови // Українська мова і література в школі. – 1990. – №11. – С.8-12.

ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ НА ЗАНЯТТЯХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ (ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ)

О. Я. Матвіїва

Харківський державний соціально-економічний коледж

В сучасних умовах реалізації закону України «Про фахову передвищу освіту» головним завданням освіти є розвиток інтелектуальних, творчих здібностей особистості для успішної самореалізації ключових компетентностей та соціалізації.

Сьогодні майбутній фахівець повинен володіти навичками, які сприятимуть його професійній діяльності. Сучасний ринок праці зацікавлений у фахівцях, здатних застосовувати знання на практиці, впроваджувати нові ідеї, вміти спілкуватися та обстоювати свою позицію, бути здатним до вдосконалення.

Саме тому студентам необхідно опановувати не тільки цикл обов'язкових фахових дисциплін, а й активно розвивати мислення, мовленнєву пам'ять, мовне чуття, тобто формувати комунікативну компетентність – здатність орієнтуватися в ситуації спілкування, уміння встановлювати та підтримувати контакт із співрозмовником, залежно від комунікативної ситуації, наводити переконливі аргументи в процесі розмови, розв'язувати проблемні питання, використовуючи знання й уміння, набуті під час навчання.

Комунікативна компетентність – це використання мовних засобів, спрямованих на розвиток культури мовленнєвого етикету та етичних норм спілкування.

Основною метою навчання української мови (за професійним спрямуванням) є формування національно свідомої особистості, яка володіє навичками вправно та доцільно користуватися засобами мови в усіх видах

мовленнєвої діяльності.

Ефективність формування мовленнєво-комунікативних умінь студентів залежить від створених умов для позитивного розвитку, психологічного комфорту та застосування різних методів навчання, завдяки яким студент може самостійно оцінити свій рівень знань. Серед таких методів важливе місце займає метод дослідження, метод помилок, креативні методи, які спрямовані на мовленнєвий розвиток.

Вкрай важливими на заняттях української мови (за професійним спрямуванням) є метод помилок, коли студенти виявляють і пояснюють помилки в процесі виконання вправ. Формуванню комунікативної компетентності студентів також сприяє моніторинг та аналіз мовних помилок засобів масової інформації, різнопланова робота з фаховими текстами (переклад з російської мови, виправлення лексичних, граматичних помилок). Одним з обов'язкових та не менш важливих є бліц-турнір, змагання, де студенти вчаться не тільки точно і коротко формулювати запитання, а й давати змістовні відповіді. Такі види роботи збагачують лексичний запас слів, розвивають творчі здібності та критичне мислення. Студенти вчаться чітко і лаконічно висловлювати свої думки, швидко приймати рішення, наводити переконливі аргументи під час дискусій.

Навчально – тренувальні вправи сприяють кращому запам'ятовуванню навчального матеріалу, розвитку зв'язного мовлення, активізують пізнавальну діяльність, необхідну для формування комунікативних умінь студентів.

Список джерел:

1. Бальцевич Ф.С. Основи комунікативної лінгвістики: Підручник. – К.: Видавничий центр «Академія», 2004.
2. Закон України «Про фахову передвищу освіту» // Голос України. – №126.-09.07.2019.
3. Куварова О.К. Роль культури мовлення у формуванні мовної особистості // Культура професійного мовлення: Матеріали регіональної науково-методичної конференції. – Дніпропетровськ: Пороги, 2006.
4. Пометун О., Пироженко Л. Сучасний урок. Інтерактивні технології

УДК 81'06:377

**ЗАСТОСУВАННЯ МЕТОДУ ДОСЛІДЖЕННЯ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
КОМПЕТЕНТНІСНОГО ПІДХОДУ В ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ
УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ**

В. Омельченко

викладач філологічних дисциплін

Київський коледж комп'ютерних технологій та економіки

Національного авіаційного університету

У статті розкрито актуальні питання формування компетенцій студентів коледжу під час занять з української мови. Окрема увага приділяється традиційному методу дослідження та його сучасним прийомам.

Ключові слова: *компетентність, компетенція, методи й прийоми навчання, метод дослідження.*

Основна ознака сучасності – це надзвичайно стрімкий розвиток комп'ютерних технологій, активізація процесів глобалізації та інтеграції суспільства в європейську спільноту. Нові принципи господарювання входять у суперечність із традиційною системою навчання у вищій школі.

Звична модель викладання та навчання у вишах не забезпечує підготовки фахівців, здатних креативно застосовувати набуті знання у виробничій сфері, результативно формувати компетенції молодших спеціалістів.

Сьогодні варто оновлювати арсенал освітніх технологій, поєднувати традиційні з інноваційними, які забезпечують реалізацію компетентнісного підходу до процесу навчання студентів.

Метою статті є теоретичне обґрунтування компетентнісного підходу до змісту освіти в коледжі, а також забезпечення формування його шляхом застосування сучасних прийомів відомого вже методу дослідження під час проведення занять з української мови.

Питанню сутності компетенцій у вищій школі присвячені науково-методичні праці М. Кабакова, О. Овчарук, В. Богданова, Р. Бадера, О. Савченко, Н. Кузьминської та інших. Метод дослідження згадується у більшості класифікацій, зокрема М. Скаткіна, І. Лернера, М. Фіцула, В. Ягупова та ін.

Не викликає жодного сумніву, що компетентнісний підхід не лише

осучаснює освіту, а й вирішує проблему підготовки фахівців, здатних конкурувати на вітчизняному й міжнародному ринках праці. Не зважаючи на те, що традиційні знання, уміння й навички є незаперечно важливими, усе ж на сьогодні особливої актуальності набувають компетентності здобувачів професійної освіти. Важливо підготувати сучасну студентську молодь до практичної діяльності, життя в соціумі, формуючи професійні компетенції.

Варто розмежовувати поняття компетенції та компетентності. Під компетентністю розуміють здатність працівника вирішувати проблему (чи коло проблем). За результатами виконання завдань оцінюють компетенції індивіда (володіння сукупністю знань, умінь, навичок та способів діяльності, які демонструють мінімальний досвід людини в певній діяльності [4, с.60]).

Під час підготовки майбутніх фахівців особливе значення приділяється формуванню таких компетенцій, які б дали змогу випускникам коледжів миттєво включитися в роботу. На заняттях з української мови варто звернути окрему увагу на формування наступних компетенцій: спілкування державною мовою, інформаційно- комунікаційна компетентність, уміння вчитися протягом життя, соціальна і громадянська компетентності, підприємницька компетентність та загальнокультурна.

Забезпечити формування компетенцій фахівців може тільки сучасний викладач, який володіє як традиційними, так і сучасними методиками та новітніми технологіями навчальної діяльності.

Саме компетентність викладача, постійне оновлення його знань, уміння співпрацювати з колегами й студентською молоддю призведе до успішного результату педагогічної діяльності.

Сучасне заняття з української мови, на якому формується компетентнісний підхід до навчання, повинно забезпечувати вирішення низки завдань, а саме: підвищувати мотивацію навчання, використовувати досвід студентів, творчо застосовувати знання на практиці, формувати навички підбирати, осмислювати та використовувати інформацію з кількох джерел, спонукати до самоосвіти та творчості, формувати моральні цінності, розвивати комунікативну діяльність тощо. Варто зазначити, що сучасне заняття повинно сприяти розвитку пізнавальних інтересів студентів.

Проведення сучасних занять з української мови потребує ретельної підготовки з боку викладачів. Педагогічні працівники повинні володіти навичками моделювання, проектування та конструювання та орієнтуватися в розмаїтті інноваційних методів навчання.

Вступники до коледжів мають певний багаж знань, оскільки основний матеріал вивчається у середній школі. Основне ж завдання занять у коледжі – повторювати, поглиблювати, узагальнювати й систематизувати теоретичний матеріал. Тому для забезпечення швидкої ефективності навчальної діяльності під час роботи зі студентами варто застосовувати такі методи навчання, які б спонукали студентів не просто репродукувати вже знайомий матеріал, а працювати над поглибленням уже здобутих знань, досліджуючи, відкривати для себе нове у відомому.

Згідно з класифікацією методів навчання за характером (типом) пізнавальної діяльності [1, с.181], найбільш активно ми використовуємо дослідницький метод, який поєднує в собі як традиційну, так й інноваційну складову. Сутність цього методу полягає у формулюванні проблеми, розв'язанні її за визначений відрізок часу, отриманні знань у процесі її вирішення, самостійності студентів у визначенні шляхів досягнення результатів. Діяльність викладача полягає в оперативному управлінні процесом розв'язання проблемних завдань. Така форма навчання характеризується швидкістю й інтенсивністю, а отримані знання є глибокими, місткими, дієвими.

Беручи до уваги здобутки лінгвометодики, зокрема праці С. Омельчука й Ю. Романенко [3, с.16] цікавим є метод дослідження [2, с.27]. Серед видів цього методу значимими прийомами на заняттях української мови є: дослідження-аналіз, дослідження-аргументування, дослідження-відновлення, дослідження-характеристика, дослідження-пошук, дослідження-реляційний аналіз, дослідження-моделювання, дослідження-трансформація, дослідження-порівняння, дослідження-конструювання, дослідження-міркування, дослідження-граматичне доведення, дослідження-розпізнавання, дослідження-класифікація, дослідження-обґрунтування, дослідження-редагування, дослідження-увідповіднення.

Названі прийоми передбачають створення дослідницьких завдань,

обов'язковою умовою яких є наявність певного критерію [2, с.27]. Такий підхід змусить студентів усвідомити залежність мовознавчих фактів, розібратися в механізмі виконання завдання в цілому тощо. Наведемо кілька прикладів застосування прийомів:

Дослідження-редагування. Відредагуйте подані словосполучення. Замініть активні дієприкметники прикметниками:

Розвиваюче середовище, захоплюючі історії, руйнуюча енергія, знеболюючі ліки, пануюча еліта, підростаюче покоління...

Дослідження-трансформація. Замініть подані словосполучення одним словом:

Утрачати силу, проявити ініціативу, робити вигляд, запобігати небезпеці, витратити марно, виводити з терпіння...

Дослідження-моделювання. Запишіть числівники на позначення часу (укажіть усі можливі варіанти запису):

05:30; 09:15; 12:00, 14:40; 15:05; 21:55.

Систематичне використання прийомів дослідження на заняттях з української мови значно покращить рівень знань студентів, заохочуватиме їх до активної дослідницької й пошукової діяльності, формуватиме предметні компетентності.

Отже, застосування викладачем розглянутих прийомів методу дослідження сприятиме активізації пізнавальної діяльності студентів під час занять з української мови, розвитку творчого мислення, зв'язного мовлення і, як наслідок, реалізації компетентнісного підходу у вищій освіті.

Список джерел:

1. Дидактика средней школы: некоторые проблемы современной дидактики / Под ред. М.Н. Скаткина. – М.: Просвящение, 1982. – 319с.
2. Романенко Ю. Опановуємо методику створення дослідницьких завдань. *Дивослово*. 2015. №6. С.27–28.
3. Романенко Ю. Опановуємо методику створення дослідницьких завдань. *Дивослово*. 2015. №9. С.16–17.
4. Хуторской А.В. Ключевые компетенции как компонент личностно-

УДК 811.161.2'373.611

ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ЗАСОБАМИ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

О.І. Оловаренко,

викладач-методист

Харківського педагогічного фахового коледжу

КЗ «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»

Харківської обласної ради

У статті презентовано досвід роботи викладачів Харківського педагогічного фахового коледжу КЗ «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради на базі навчально-інноваційного тренінгового кабінету з метою формування інформаційної компетентності майбутніх учителів початкової школи.

Ключові слова: інформаційно-комунікаційні технології, мовленнєві компетенції, методичні семінари, майстер-класи, тренінгові заняття, навчально-інноваційний тренінговий кабінет.

Сучасне суспільство дедалі більше орієнтується на види діяльності, пов'язані з уміннями своєчасно, швидко та професійно опрацьовувати величезні потоки відомостей, ефективно використовувати технології пошуку, добору, систематизації, оцінювання достовірності та актуальності різноманітних повідомлень, приймати на основі аналізу цих повідомлень рішення щодо подальшої діяльності.

Зазначені знання та вміння повинні формуватися в людини ще під час навчання в школі.

Випускник ЗВО повинен у першу чергу бути людиною, яка мислить. Цінність має не обсяг знань, а вміння ефективно використовувати ці знання у своїй професійній діяльності. Усе знати і все вміти неможливо, але вміти швидко адаптуватися до змін у суспільстві - необхідна умова успішної реалізації задумів і мрій кожної особистості. Така адаптація неможлива без оволодіння навичками самостійно

здобувати знання, у чому особливу роль відіграють сучасні інформаційно-комунікаційні технології.

Проблемам формування інформаційно-комунікаційних технологій у майбутніх учителів початкових класів присвячені наукові праці таких учених: І.Зимньої, І.Воротникової, Г.Лаврентьєвої, Л.Морської, Р.Моцики, Л.Петухової, О.Шиман та інш.

Мета статті – презентувати досвід роботи викладачів КЗ «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради на базі навчально-інноваційного тренінгового кабінету.

Розвиток інформаційно-комунікативних ресурсів ставить перед сучасним педагогом низку вимог: мати базові навички роботи з комп'ютерними технологіями, уміти створювати дидактичні та методичні матеріали, використовуючи різні програми; уміти запроваджувати інформаційні технології в освітньому процесі.

Із цією метою в КЗ «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради 2019 року був обладнаний навчально-інноваційний тренінговий кабінет.

Кабінет оснащений ультракороткофокусним широкоформатним інтерактивним проектором, дошкою-екраном, документ-камерою, портативним комп'ютером здобувача освіти (планшет-трансформер), персональним комп'ютером викладача.

Практичні та семінарські заняття з методик усіх дисциплін, що вивчаються в початкових класах, проводяться в тренінговому кабінеті.

Студенти мають змогу працювати за електронними підручниками, розв'язувати інтерактивні завдання, що укладені мультимедійним видавництвом «Розумники» й відповідають вимогам Нової української школи та мають гриф Міністерства освіти і науки України. Навчальні матеріали, розроблені видавництвом, яскраві та захоплюючі. Майбутні вчителі з цікавістю на практичних та семінарських заняттях виконують ці завдання. Потім самостійно розроблюють свої, створюють презентації до тем уроків, що вивчаються в початкових класах.

Досвід роботи, набутий у процесі такого навчання, безумовно, стає їм у

нагоді під час проходження педагогічної практики «Пробні уроки» та педагогічної переддипломної практики: вони використовують програму «Розумники», завдання, що уміщені у цій програмі. Це дає студентам змогу не лише узагальнити й перевірити навички дітей, ефективно використовувати матеріали при поясненні нового матеріалу, формувати практичні уміння й навички, а й зацікавити молодших школярів освітнім процесом, спонукати їх до творчої діяльності, до критичного самооцінювання своїх навчальних досягнень.

На базі навчально-інноваційного кабінету викладачами нашого навчального закладу постійно проводяться позааудиторні заходи: науково-методичні семінари, майстер-класи, тренінгові заняття.

Так був проведений цикл методичних семінарів «Нова українська школа: «Від творчого студента - до творчого вчителя» за такими напрямками: «Організація психологічно безпечного освітнього середовища», «Особливості оцінювання навчальних досягнень учнів», «Гра по-новому, навчання по-іншому з LEGO»; семінар «Нова українська школа: реалії та перспективи»; науково-методичний семінар «Діалоги про виховання». Мета цих заходів: проаналізувати теоретичні та методичні аспекти організації освітнього процесу в Новій українській школі; схарактеризувати теоретичні питання процесу оцінювання навчальних досягнень молодших школярів у Новій українській школі; висвітлити методичні аспекти процесу оцінювання навчальних досягнень учнів у процесі адаптаційно-ігрового циклу початкової освіти; практично показати організацію ранкових зустрічей як основу створення спільноти у класі, практичне використання LEGO-цеглинок на уроках української мови та літературного читання, сприяти підвищенню рівня методичної компетентності майбутніх педагогів.

Також були проведені тренінгові заняття «Розвиток ключових компетентностей педагога Нової української школи» за такими темами: «Ранкові зустрічі як засіб формування креативної особистості учня НУШ», «Ігрові та діяльнісні методи навчання в початкових класах із

LEGO», «Реалізація інтерактивного навчання при викладанні інтегрованого курсу «Я досліджую світ» в початковій школі».

Завданнями цих заходів були: розкрити особливості інтерактивного навчання в початковій школі; теоретично обґрунтувати необхідність організації інтерактивного середовища у процесі навчання молодших школярів; формувати вміння у студентів упроваджувати окремі інтерактивні технології, методи, прийоми навчання при викладанні інтегрованого курсу «Я досліджую світ».

До проведення позааудиторних занять долучаються й учителі загальноосвітніх шкіл м. Харкова. Так, під керівництвом Булатнікової Н.М., вчительки Харківської санаторної школи №9, був проведений майстер-клас за темою «Ранкові зустрічі як інструмент формування комунікативної компетентності в учнів початкових класів». Мета проведення заняття – ознайомлення учасників майстер-класу з передовим педагогічним досвідом формування комунікативної компетентності в учнів початкової школи у процесі ранкових зустрічей. Студенти завжди є активними учасниками всіх цих позааудиторних заходів. Участь у подібних заходах, спілкування з учителями-практиками сприяє формуванню їхньої мотивації до здійснення педагогічної діяльності на інноваційних засадах, узагальненню знань про характеристики комунікативної компетентності, оволодінню технологією проведення ранкових зустрічей за критеріями результативності такої форми роботи з молодшими школярами.

Навчальні заняття, позааудиторні заходи, що проводяться на базі навчально-інноваційного тренінгового кабінету нашого навчального закладу, сприяють забезпеченню наступності та неперервності процесу професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів до інноваційної діяльності в умовах реалізації Концепції «Нова школа. Простір освітніх можливостей», сприяють цілісному сприйняттю майбутніми педагогами освітнього процесу в Новій українській школі.

Список джерел

1. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології : підручник. 2-ге вид., допов. Київ, Академвидав. – 2012. – 352 с.
2. Інноваційно-гуманістичне спрямування сучасної освіти/ В. Химинець // Педагогіка і психологія. - 2010. - № 4(69). - С. 15-24.
3. Кремень В.Г. Інноваційність в освіті як вимога часу / В. Кремень // Инновации в образовании. - Ялта, 2010. - С. 7-13.
4. Химинець В.В. Науково-методичні аспекти створення інноваційного середовища в освітніх закладах Закарпаття / В. Химинець // Освіта Закарпаття. - 2012. - № 15. - С. 3-11.

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ІНЖЕНЕРНОГО ПРОФІЛЮ В КОЛЕДЖІ

Подавець В.Г.,

викладач вищої категорії комп'ютерних дисциплін

Державний вищий навчальний заклад «Чернівецький індустріальний коледж»

Храпко Л.О.,

викладач вищої категорії спец.дисциплін

Державний вищий навчальний заклад «Чернівецький індустріальний коледж»

Анотація: В доповіді розкрито проблеми формування професійної компетентності в студентів коледжу – майбутніх молодших спеціалістів. Проаналізовано різні погляди на трактування ключових ідей компетентнісного підходу, а також процес формування професійних компетенцій студентів коледжу. Визначено і обґрунтовано сутність, зміст, функції професійної компетентності майбутніх фахівців інженерного профілю.

Ключові слова: компетентність, компетенція, компетентнісний підхід в освіті, професійна компетентність фахівця інженерного профілю.

В умовах євроінтеграційних процесів особливої значущості набувають проблеми підвищення якості підготовки фахівців до професійної діяльності, що потребує кваліфікованих спеціалістів, які

здатні застосовувати знання і вміння у сучасних ринкових умовах господарювання, які швидко змінюються.

Євроінтеграційні процеси, що відбуваються в Україні показали, що освіта покликана відповідати сучасним запитам – готувати конкурентоспроможних фахівців різних сфер народного господарства. Бурхливий розвиток інформаційних технологій, науково-технічний прогрес, відкритий світовий ринок праці стали рушійною силою до кардинальних змін в освіті.

Основними цілями євроінтеграційних процесів є створення умов для всебічного розвитку конкурентоспроможного, компетентного фахівця, здатного до професійного самовдосконалення протягом життя. Компетентність випускника коледжу постає індикатором його готовності до професійної діяльності та активної ролі у суспільному житті, про що свідчить Закон України «Про вищу освіту» (з оновленнями та доповненнями). Сьогоднішній випускник коледжу повинен не просто володіти сукупністю знань, а вміти гнучко мислити, приймати зважені рішення в умовах швидких змін в інформаційному та технічному забезпеченні, тобто володіти професійною компетентністю.

Ідеї ефективності набутих знань як основи її самореалізації, які були закладені В. Сухомлинським, стали основою для сучасного осмислення компетентнісного підходу в освіті. Спадщина В. Сухомлинського надає можливості визначити дидактичний регламент формування та розвитку загально навчальних умінь, основних позицій змісту, форм, методів та організації навчальної діяльності [3].

Сутність, структура, значення та проблеми модернізації компетентнісного підходу в системі сучасної освіти висвітлені в працях багатьох учених: Н.М. Бібік, І.І. Драча, О.А. Дубасенюк, С.С. Вітвицької, І.О. Зимньої, І.А. Зязюна, С.Є. Шишов, Л.В. та ін. Наприклад, компетентність, з точки зору Н.М. Бібік – це оцінна категорія, що визначає людину як суб'єкта професійної діяльності, її здатність успішно виконувати свої функції [1, 47–49].

Як показує практика, важливу роль у процесі формування професійних компетенцій належить викладачам коледжу, які здатні показати студентам всю важливість кожної окремо взятої навчальної дисципліни для подальшого професійного становлення майбутнього фахівця. Професійна компетентність майбутнього фахівця – це готовність використовувати в своїй професійній діяльності професійні компетенції, які дають можливість якісно виконувати свою професійну діяльність.

При наявності високого рівня, як зауважив доцент Кривонос О. М. [4], студент повинен створювати нові матеріали та дані; використовувати пошукові системи для пошуку необхідних даних; створювати власні програмні засоби, використовуючи спеціалізоване програмне забезпечення, та розробляти супровідну документацію; вміти прогнозувати можливі ускладнення під час знаходження рішення поставленої задачі; займатися самоосвітою та самовдосконаленням; відповідати за наслідки власної діяльності; використовувати особистий

досвід та надавати допомогу іншим.

Як практика показує, формування професійних компетенцій майбутнього молодшого спеціаліста нині вимагає від навчального закладу вивчати і впроваджувати в навчально-виховний процес інноваційні технології, які включають не тільки новий підхід до його організації, але й новий тип відносин між викладачем і студентом, нові технології опанування знань. Застосування інноваційних технологій на заняттях при підготовці майбутніх спеціалістів сприяє підвищенню рівня пізнавальної самостійності, формуванню необхідних професійних компетенцій.

Інноваційні технології викладання дисциплін слід опановувати кожному викладачеві, на якому рівні інтелектуально-методичної майстерності він не перебував би. Поруч з пояснювально-ілюстративними прийомами викладач повинен застосовувати нові, особистісно-орієнтовані, в яких посилений творчо-діяльнісний компонент. Лише за таких умов під умілим керівництвом викладача студенти здобувають необхідні знання, уміння й навички.

Якісне викладання дисциплін не може здійснюватися без використання можливостей, які надають комп'ютерні технології та Інтернет. Вони дають змогу викладачу краще подати матеріал, зробити його більш цікавим, створити нові засоби навчання і збереження знань, до яких належать електронні підручники і мультимедіа, електронні бібліотеки й архіви, глобальні та локальні освітні мережі, інформаційно-пошукові та інформаційно-довідкові системи, хмарні ресурси. Крім того, застосування інформаційних технологій у процесі підготовки фахівців є ефективним засобом формування професійних компетентностей. Застосування інформаційних технологій в освіті базуються на мультимедійних засобах навчання. Це комплекс програмних засобів, що дозволяють користувачеві спілкуватися з комп'ютером, використовуючи різноманітні середовища: графіку, гіпертексти, звук, анімацію, відео.

Ми бачимо, що стрімкий розвиток сучасних інформаційних засобів безперечно впливає і на систему підготовки молодших спеціалістів. Так, за останній час все більше вищих навчальних закладів запроваджує електронну інформаційну навчальну систему як складову нових освітніх інформаційних технологій у навчальному процесі

Сучасні педагогічні програмні засоби дають можливість втілювати в практику індивідуалізацію професійного навчання. Використання на заняттях технології мультимедіа сприяє підвищенню якості професійної підготовки. Дидактичні проблеми і перспективи використання ІТ у навчанні досліджувала І.В. Роберт, психологічні основи комп'ютерного навчання визначив Ю.І. Машбіц, С. Пейперт сформулював ідею «комп'ютерних навчальних середовищ» [2, с.110]. Сучасні інформаційні технології відкривають студентам доступ до нетрадиційних джерел інформації, підвищують ефективність самостійної роботи, дають цілком нові можливості для творчості. Також, інформаційні технології навчання для досягнення дидактичної мети надають можливість викладачу застосовувати окремі види

навчальної роботи та спроектувати навчальне середовище. Викладач отримує додаткові можливості для підтримки і спрямування розвитку особистості студентів, творчого пошуку й організації їхньої спільної роботи.

Як бачимо на практиці, формування професійної компетентності в студентів коледжу – цілеспрямований навчально-виховний процес, результатом якого є конкурентно спроможний на ринку праці випускник-професіонал, що володіє низкою професійних компетенцій. Чим вищий рівень сформованості професійних компетенцій, тим сучасний випускник фахівець зможе себе якнайповніше реалізувати в обраній сфері трудової діяльності.

Дотримання викладачами коледжу основних гуманістичних принципів дає змогу враховувати особистісні потреби, запити, прагнення, суб'єктний досвід студентів, що забезпечує умови для особистісного та професійного саморозвитку висококваліфікованого компетентного фахівця інженерної сфери.

Список джерел

1. Бібік Н.М. Компетентнісний підхід: рефлексивний аналіз застосування // Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи. К.: «К.І.С.», 2004. С. 47–52
2. Гуревич Р. С., Кадемія М. Ю. Інформаційно-телекомунікаційні технології в навчальному процесі та наукових дослідженнях: Навч. Пос. – Київ-Вінниця: ТОВ «Планер», 2005. – 36 с
3. Дьяченко Б. Василь Сухомлинський у діалозі з компетентнісним підходом // Освіта на Луганщині. 2008. № 29. С. 13–16
4. Кривоносов О. М. Формування інформаційно-комунікаційних компетентностей майбутніх учителів інформатики в процесі навчання програмування. Дисертація на здобуття наукового ступеня, - Київ, 2014 р.

ПІД ЧАС ОПАНУВАННЯ МОВИ ПРОФЕСІЙНОГО СПІЛКУВАННЯ З ПОЗИЦІЇ СУЧАСНОСТІ

І.Ф. Сатуновська

викладач-методист

Коледж Національного фармацевтичного університету

*Людське спілкування є найвищим благом і радістю в житті
Антуан де Сент-Екзюпері*

Сучасна система освіти в Україні спрямовує свої зусилля на те, щоб кожен студент мав найсприятливіші умови для свого розвитку й самовдосконалення.

Сьогодні мовна політика посідає одне з чільних місць у системі державних пріоритетів. Ідеться про формування людини, спроможної приймати відповідальні рішення, критично мислити, творчо підходити до вирішення проблем, самореалізовуватися – тобто компетентної особистості. Життєва компетентність студента – це запорука його успішного входження в систему сучасних соціальних, економічних, політичних та культурних відносин. Глибоко розуміючи інтеграційні процеси, що відбуваються в сучасному суспільстві, взаємопроникнення культур, мов різних націй, вважаємо, що формуванню комунікативної компетентності особистості слід приділяти чільну увагу в роботі словесника.

Сучасне заняття з мови професійного спрямування можна розглядати як активний навчальний процес, де викладач повинен зуміти максимально використати всі можливості для реалізації здібностей кожного студента, його інтелектуального та духовного зростання. На заняттях з мови, з мови професійного спрямування відбувається формування мовленнєвої культури, навичок професійного спілкування студента. На жаль, рівень розвитку комунікативних навичок наших студентів доволі низький. Особливе занепокоєння викликає обмеженість навичок усного мовлення. В умовах російськомовного оточення студентам важко добирати потрібні слова та вирази, граматично правильно будувати речення при створенні власних усних висловлювань, складанні та розігруванні ситуативних професійних діалогів. У студентів недостатньо розвинені навички виступу перед аудиторією, самопрезентації, риторичні вміння.

Завдання сучасного викладача-словесника – бути взірцем культури, уміти

вислухати, побачити, зрозуміти, переконати, допомогти, порадити. В основі нашого досвіду лежить технологія «Навчаюся для успішного життя», побудована за особистісно орієнтованим принципом. Виходячи з «я – концепції сучасного студента» – успішної особистості, який надалі стане успішним громадянином своєї держави.

Сучасне заняття з мови професійного спрямування вимагає широкого застосування таких форм і методів навчання, що сприятимуть активному виробленню мовленнєвих умінь, формуватимуть навички етикету спілкування, мовну культуру студента.

Заняття будуємо на підставі рівноправного партнерства і спілкування на творчих засадах з використанням інтерактивних форм і методів: кооперативного навчання (робота в парах, у малих групах, «акваріум»); колективно – групового навчання («мозкова атака», «мікрофон», «незакінчені речення», «навчаючи-учуся»); ситуативного моделювання (розігрування професійних ситуацій за ролями, створення ситуативних діалогів); опрацювання дискусійних питань (дискусія, «круглий стіл»).

Працюючи над проблемою формування комунікативної компетентності на заняттях з мови за професійним спрямуванням поєднуємо активні форми й засоби навчання з інтерактивними (роботою в парах, групах), що активізує розумову діяльність студентів. Завдання творчого характеру – створення проєктів, мультимедійних презентацій професії тощо – привчає студентів до роботи зі словниками, енциклопедіями, додатковою літературою, електронними носіями, навчає робити спостереження, висновки, прищеплює студентам навички самоосвітньої діяльності. Можна запропонувати студентам роботу над проєктом «Культура ділового спілкування» під час виконання якого студенти вдосконалюють навички професійного мовлення, розкривають власний творчий потенціал.

Взявши за основу створення психологічного комфорту та активну взаємодію в процесі навчання, у роботі керуємося такими принципами:

- 1) кожен студент успішний;
- 2) зроби сам, щоб навчитися;
- 3) коли вчиш іншого, вдосконалюєш власні знання;

4) кожна думка, висловлена на занятті студентом має право на існування й варта уваги.

При цьому зміст навчальної діяльності, згідно з моделлю технології «Навчаюся для успішного життя» вибудовуємо таким чином:

- мотивація: для того, щоб стати успішною людиною в сучасному суспільстві потрібні знання, інтелект, уміння спілкуватися, сформована активна життєва позиція;
- мета діяльності викладача: створити ситуацію довіри та успіху;
- форми організації роботи студентів на занятті: парна, групова, індивідуальна; проведення різножанрових занять (інтерактивна лекція, прес - конференція, заняття - ділова гра, заняття - практикум, заняття - тренінг, заняття - екскурсія);
- методи як традиційні: словесні, частково-пошукові, репродуктивні, пояснювально-ілюстративні, так і інноваційні;
- прийоми: редагування, переклад тексту, рольові ігри, ситуативні діалоги, робота за картками, різні види диктантів тощо;
- у результаті виходимо на студента-випускника, який не тільки володіє знаннями, уміннями та навичками з предмета, але й уміє формулювати власну точку зору, відстоювати та аргументувати свою позицію, співпрацювати в групі, колективі, мати коло однодумців, бути комунікабельною, толерантною людиною.

Саме навчання в дії допомагає налагодити взаємостосунки, які ґрунтуються на довірі, відкритості, позитивному сприйнятті освітнього середовища, виробити установку на продуктивну діяльність. Наслідком цієї роботи є участь студентів у філологічних змаганнях, проведення під керівництвом викладача тренінгів, комунікативних ігор, індивідуальні та групові заняття, консультації для студентів зі слабким рівнем підготовки.

Застосовуємо в практиці й нетрадиційні заняття, що сприяє формуванню комунікативної компетентності студентів: заняття – ділова гра, заняття – екскурсія, заняття – відеорепортаж тощо.

Робота з даної проблеми знаходить відображення і у позааудиторних заходах: проведення Тижня української мови і літератури, предметних олімпіад, філологічних змагань, літературних та мовних свят, творчих вечорів.

Отже, викладання української мови професійного спрямування у вищому навчальному закладі в першу чергу переслідує практичні цілі, тому формування комунікативної компетентності як складової життєвих компетентностей сприяє підвищенню загальної культури студентів, розвитку творчих здібностей, уміння активного входження в соціум.

Список джерел:

1. Іванова І.Б. Українське ділове мовлення: Навчальний посібник. – Х.: ТМ «Парус», 2015. – 448 с.
2. Інтелектуальні ігри на уроках української мови та літератури / Упоряд. Голобородько К.Ю. – Х.: Вид. група «Основа», 2019. – 304 с.
3. Федоренко В.Л. Енциклопедія інтелектуальних ігор на уроках української мови. – Х.: Вид. група «Основа», 2017. – 432 с.

УДК 811.161.2'373.611

АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ ДІЛОВОГО МОВЛЕННЯ ТА ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ ДИСЦИПЛІНИ “УКРАЇНСЬКА МОВА (ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ)”

Г.М.Слободян

викладач-методист української мови, української мови (за професійним спрямуванням)

Коломийського політехнічного коледжу НУ “Львівська політехніка”

Анотація. Для підвищення якості навчально-виховного процесу, пов'язаного з вивченням мови професійного спілкування, ділових паперів, дослідженням їх дидактичних можливостей важливе значення має вибір методів і прийомів навчання.

Ключові слова : ділове спілкування, проблемно-пошуковий аспект, конструювання, моделювання слів, професійне мовлення.

Чудова думка втрачає всю свою цінність, коли вона погано висловлена

Вольтер

Набуття Україною незалежності наповнило нас надією на те життя, про яке мріяло не одне покоління нашого народу. Здавалося, що добробут і процвітання тут, зовсім поруч, на відстані простягнутої руки. Треба лише пригадати багатівікову історію, відродити національну культуру, заговорити рідною українською мовою – і щастя синім птахом прилетить до нашої держави, і визнають нас рівноправним партнером розвинутої країни світу.

Навчальний заклад готує спеціалістів різного профілю : програмістів, механіків, технологів, модельєрів і економістів. Відповідно до цього і викладач дисципліни «Українська мова (за професійним спрямуванням)» вимагає максимальної віддачі і диференційованого підходу до вивчення цієї дисципліни.

Специфіка роботи над формуванням професійного мовлення студентів вищої технічної ланки полягає у поєднанні теоретичних питань з професійно-мовленнєвої ситуації, які потребують застосування як усної, так і писемної форми спілкування притаманних спеціалісту технічної галузі.

Під час вивчення розділу «Складання фахових документів» студентам пропонується робочий зошит, який містить різноманітні вправи і завдання щодо опрацювання навичок при складанні документів різних видів. Наприклад, написати заяву за поданим взірцем, виправити помилки, допущені при складанні наказу, дописати відсутні реквізити, відредагувати текст резюме тощо. Це дозволяє урізноманітнювати практичні заняття, робити їх змістовними і цікавими.

У нестандартній формі практичного заняття студенти вчаться «читати» різноманітні жести, самі пробувають себе у ролі акторів, які вивчають, як правильно говорити, що і коли доцільно продемонструвати. Майбутнім маркетологам та менеджерам було запропоновано уривки із сучасних фільмів і поставлено завдання : охарактеризувати жести і міміку персонажів, зробити висновки щодо їх поведінки. Студенти із задоволенням включились у цей процес. Поставлена на початку заняття мета була досягнута : «читання» жестів, міміки сприяє формуванню точнішого уявлення про людину, з якою вступають у діловий контакт. Користуючись такою інформацією, можна викликати до себе симпатію й довіру, схилити на свій бік опонентів і зробити їх однодумцями.

Отже, без сумніву, сучасній діловій людині конче потрібно опанувати науку з такою незвичною назвою – боді-ленгвідж.

Для контролю знань студентів я розробила тести. Для машинного контролю тестування у нас є віртуальне середовище. Цей процес відбувається у комп'ютерному залі. Це допомагає у роботі і викладачам, які можуть об'єктивно оцінити знання студентів, і самим студентам, які, виконуються тести, узагальнюють увесь програмний матеріал.

Широкого розголосу у процесі спілкування останнім часом набула проблема гендерних стосунків. Не могла вона не зачепити і навчальний заклад, адже специфіка його така, що існують суто, «хлоп'ячі» і суто «дівчачі» групи. Викладачі вирішили цю проблему дуже просто. На позааудиторних заходах влаштовують конкурси, дискусії, проводяться конференції між групами модельєрів і програмістів, механіків і економістів. Це призводить не тільки до підвищення рівня продуктивності навчально-виховного процесу, а й сприяє урегулюванню гендерних стосунків під час вивчення дисципліни «Українська мова (за професійним спрямуванням)».

Проблемно-пошуковий аспект навчання культури ділового мовлення має бути в основі практичних вправ і завдань, що стимулюють до творчої діяльності, виховують ініціативність і самоконтроль.

З метою конструювання проблемних завдань потрібно використовувати різні способи, добираючи відповідний мовний матеріал.

Перший спосіб — включення у завдання нових фактів, які не можна пояснити наявними знаннями. Особливо це стосується вживання частин мови у функціональному аспекті (числівників, дієслів, прийменників та ін.).

- двадцять одна організація, що включилася у змагання за економію сировини, виконала свої зобов'язання;

- усі сорок один відсоток перевиконання плану свідчить про напружену роботу колективу.

Другий спосіб — наведення суперечливих суджень про один і той самий факт або явище. Наприклад :

- читаючи тексти документів (акт, договір), направляємо на дві форми фраз. Визначити правильний варіант.

- акт складеноу двох примірниках. Акт складено у двох екземплярах;

- банк зобов'язується безоплатно здійснювати обслуговування клієнта.

Банк зобов'язується безоплатно здійснювати обслуговування клієнта.

Третій спосіб — спонукання знаходити допущені помилки та їх виправляти.

Відредагувати текст:

- договір підписали : з однієї сторони Господарство, з іншої сторони Заготівник.

- усі суперечки розглядаються в органах арбітражу;

- сторони договорилися про бартерні умови розрахунка.

Під час вивчення мови ділових паперів важливим чинником є подолання суперечності між сформованими стереотипними діями і потребою виробити певні дії для засвоєння нових правил уживання лексичних, граматичних, фразеологічних, стилістичних форм. Усвідомлення цієї суперечності має важливе значення для проблемного вивчення окремих тем.

Оволодіння основними способами конструювання практичних завдань є однією з важливих умов формування культури ділового, професійного мовлення учнів і студентів.

Пропонуємо мовні ситуації, у яких подані дієслова набули б конкретного змісту: - **що можна?**

застосовувати, використовувати, (за)впроваджувати, підвищувати;

- що потрібно?

підносити, посилювати, здобувати, примножувати, висловлювати.

Граматики-стилістичні моделі застерігають від помилок, які трапляються у текстах документів під час складання автобіографій пропонуємо студентам правильні і неправильні моделі.

- Правильна чи неправильна модель ?

обіймати посаду директора

обіймати посаду програміста,

завкафедри, головного економіста

економіста, бухгалтера

За допомогою моделей можна аналізувати найрізноманітніші мовні явища для правильного вибору потрібного слова для висловлення конкретної думки, дає змогу керуватись принципом ситуативності.

А, отже, практичний курс ділового мовлення має забезпечувати комплексний, багатоаспектний підхід до мовних явищ і процесів, у тому числі і до методів навчання.

Список джерел

1. Авраменко О.М. Стилїстика української мови О.М.Авраменко, В.Ф.Чукїна. -К.: Грамота, 2008.
2. Варзацька Л. Інтерактивні методи навчання : лїнгводидактичні засади, Дивослово, №2, 2005.
3. Михайлюк В., Аспекти формування культури ділового мовлення, Дивослово, №6, 2008.
4. Шевчук С.В. Українське ділове мовлення : підручник. -К.: Літера ЛТД, 2003.

КОМПЕТЕНТНІСНО – ОРІЄНТОВАНЕ НАВЧАННЯ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ.

*Людмила Смарчевська,
Київський коледж комп'ютерних технологій та економіки НАУ*

У статті порушується проблема необхідності формування ключових компетентностей майбутнього фахівця, що визначає зміни функцій навчального процесу у вищих навчальних закладах.

Ключові слова: інформаційне суспільство, професійна компетентність, ефективність освіти, модель успішної людини.

Освіта для інформаційного суспільства - це процес і результат прогнозування та формування людських рис - знань , умінь, навичок, відношень, стилю діяльності людей, компетентностей, що забезпечують підвищення якості життя. Сформуванати громадянина, спроможного до гнучкої зміни способів і форм життєдіяльності - значить сформуванати ключові компетентності, що відповідають основним видам діяльності. Це стає актуальним завданням навчально - виховного процесу вищого навчального закладу.

Із позиції підвищення якості освіти розвиток освітніх програм, реалізованих в освітніх установах, передбачає не тільки відстеження того, що відбувається в суспільстві, в її проведення заходів, що активно впливають на зміст освітніх програм, що реалізують компетентності випускників ВНЗ. Згідно НРК, компетентність/компетентності-здатність/здатності особи до провадження певного виду діяльності, що виражене через знання, розуміння, уміння, цінності, інші особисті якості [1].

У процесі підготовки молодшого спеціаліста слід звернути увагу на формування громадянської, соціальної та підприємницької компетентностей.

До питань прогнозування компетентностей, що забезпечать успішність професійної діяльності в майбутньому, звертаються аналітики професійних компетентностей, науковці О.Кудрявцева, У.Крюгер, Т.Чернігівська. Аналізуючи їх дослідження, можна визначити найважливіші: специфічне мислення, здатність до опанування нових знань, конструктивна віртуальна взаємодія, уміння працювати з інформацією, навички проектної діяльності, співпраця зі штучним інтелектом, особисті особливості. Усі автори наголошують на важливості соціальних компетентностей: соціального інтелекту, здатності швидко встановлювати стосунки, ефективні зв'язки з іншими людьми.

Серед навичок, які будуть визначати успішність у професійній діяльності, є навички проектної діяльності, а саме: висувати ідеї, залучати людей і ресурси, долати перешкоди, інтенсивно встановлювати зв'язки, ідентифікувати і вирішувати проблеми. Академік В. Кремень [2] наголошує на необхідності змін функцій навчального процесу в освітніх закладах різних рівнів, який традиційно був зорієнтований на отримання, у кращому випадку творче засвоєння суми знань тими, хто навчається. Сьогодні головною метою сучасної освіти має бути поряд із засвоєнням базових знань, вироблення у студентів потреби навчатися впродовж усього життя. Життєва компетентність - здатність людини розв'язувати життєві проблеми, а саме: орієнтуватися в соціальних ситуаціях, обирати адекватні ефективні способи розв'язання життєвих проблем, знання своїх

особистих якостей, своїх достоїнств і недоліків, здатність до самовдосконалення, здатність встановлювати з людьми адекватні способи спілкування, проявляти толерантність у стосунках, уміти керувати собою та обставинами свого життя [3].

Викладачам ВНЗ необхідно спрямувати зусилля на виховання вільної активної особистості, яка бере на себе відповідальність, є господарем власної долі й долі свого народу, яка формує моделі успішної людини. У професійній освіті компетентісно - орієнтоване навчання майбутніх фахівців полягає в динамічному поєднанні знань, вмінь, навичок, життєвих цінностей, що визначають здатність успішно проводити професійну і навчальну діяльність.

Технологічну основу постіндустріального суспільства складають інформація, новітні інформаційні технології, наукові дослідження. Основною вимогою навчального процесу стає активність студента, вміння читати критично, писати переконливо, мислити логічно, вирішувати складні наукові завдання. Особливістю навчання в коледжі є те, що педагоги мають допомогти вчорашньому школяру стати компетентним фахівцем. Студенти повинні знати, яку користь принесуть нові знання, де вони застосовуються та яке їх практичне значення. Також суттєвим є організація наукових об'єднань, предметних гуртків, наукових товариств, проведення наукових пошукових досліджень, бо професійна компетентність майбутнього спеціаліста формується на "засадах теоретичних знань, практичних умінь, значущих особистісних якостей та життєвого досвіду, що зумовлює готовність фахівця до виконання професійних обов'язків та забезпечує високий рівень його самоорганізації" [4].

Формувати професійні компетентності у студентів можна також за допомогою розвитку їх творчого потенціалу, який у майбутньому допоможе розвиватися студенту як професіоналу.

Серед причин, що викликали кризу знаннєвої парадигми, А.Андрєєв [5] вирізняє те, що в сучасних умовах старіння інформації проходить набагато швидше, ніж завершується цикл навчання у середній і вищій

школах. Сучасна економіка орієнтована на кадри, які набагато перевищують за рівнем освіти більшість випускників. Очевидне і те, що більш значущими й ефективними для успішної професійної діяльності є не розрізнені знання, а узагальнені вміння. Вирішити наявні протиріччя повинен компетентнісний підхід - спрямованість педагогічного процесу на формування і розвиток базових компетентностей особистості.

Компетентнісний підхід в освіті пов'язаний з особистісно орієнтованим і діяльнісним підходами до навчання, оскільки ґрунтується на особистості студента та може бути перевіреном і реалізованим тільки в процесі виконання конкретним студентом певного комплексу дій. Компетентнісний підхід акцентує увагу на результатах освіти. Сучасні тенденції оцінювання ефективності освіти представлено трьома моделями: набір отриманих знаннєвих можливостей, здійснення пізнавальної діяльності, сума знань, умінь, навичок, ставлень та ін. Науковці європейських країн вважають такий підхід до навчання як важливий в інтелектуальному й культурному розвитку особистості, формуванні в неї здатності швидко реагувати на запити часу.

З новими тенденціями змінюється також внутрішня структура професійного світу, компетенція стає важливішою за статус, вивчене виявляється застарілим. У нових професійно – трудових сферах дуже швидко з'являються нові вимоги: мова йде про навчання протягом усього життя, яке має поєднуватися з творчістю, умінням працювати в команді, особистою відповідальністю. Високий рівень життєвої і професійної компетентності студента сприяє досягненню особистого успіху, ефективної самореалізації в багатьох соціальних сферах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Про затвердження Національної рамки кваліфікацій: Постанова Кабінету Міністрів України від 23.11.2011 р. № 1341 урядовий кур'єр. – 2013. – 28 серп.
2. Кремень В. Нові вимоги до освіти та її змісту/ Васииль Кремень //

Виклик для України: розробка рамкових основ змісту (національного курикулуму) загальної середньої освіти для XXI століття: матеріали Всеукраїнської науково - практичної конференції, 26-27 червня 2007р., м. Київ/Україна – Проект “Рівний доступ до якісної освіти”, АПН України, Державна установа ”Директорат програм освіти” МОН України. – К.: ТОВ УВПК “Ексоб”, 2007. – С.3 – 10

3. Сохань Л. В. Життєва компетентність особистості. / Л.В. Сохань, І.Г.Єрмакова. – К.: Богдана, 2003 – 520 с.

4. Нічуговська Л.І. Формування професійної компетентності в системі математичної підготовки студентів економічного профілю: Міжнар. зб. наук. пр. - Донецьк 2003.- Вип.20- С. 3-12

5. Андреев А.Л. Компетентностная парадигма в образовании: опыт философско – методологического анализа/ А. А. Андреев// Педагогика. - №4. -2005. – с. 19-27

6. Педагогіка вищої школи: навч. посіб./ З. Н. Курлянд, Р.І. Хмема, А.В. Семенова та ін.; за ред. З.Н. Курлянд. - К.: Знання 2007. – 495 с. – с. 449.

УДК 811.161.2’371

**ТЕАТРАЛЬНЕ МИСТЕЦТВО ЯК ОДНА З ФОРМ АКТИВІЗАЦІЇ
ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА РОЗВИТКУ КРЕАТИВНИХ
ЗДІБНОСТЕЙ СТУДЕНТІВ**

Л. О. Супрун

кандидатка філологічних наук

Харківський коледж Державного університету телекомунікацій

У статті розкрито функціональні характеристики театрального мистецтва як однієї з форм акмеологічного підходу до навчання, визначено функції театральної діяльності в естетичному вихованні студентів.

Ключові слова: *компетентності, акмеологічний підхід до навчання, емоційно-оцінна функція.*

За експертними оцінками, найбільш успішними на ринку праці в

найближчій перспективі будуть фахівці, які вміють навчатися впродовж життя, критично мислити, ставити цілі та досягати їх, працювати в команді, спілкуватися в багатокультурному середовищі та володіти іншими сучасними вміннями. Саме такі завдання ставить перед освітянами [Концепція Нової української школи](#). У процесі навчання здобувачі набуватимуть компетентностей, які є динамічною комбінацією знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, інших особистих якостей, що визначає здатність особи успішно соціалізуватися, провадити професійну або подальшу навчальну діяльність. Однією зі складових акмеологічного підходу до навчання, яка сприятиме розвитку компетентностей студентів, може бути театральна діяльність.

На основі вивчення широкого кола наукових тверджень з мистецтвознавства визначено низку функцій театральної діяльності в естетичному вихованні студентів, зокрема такі, як художньо-пізнавальна, емоційно-оцінна, мистецько-творча, мистецько-комунікативна і художньо-гедоністична функції. Так, однією з особливо вагомих для розвитку особистості вважають художньо-пізнавальну, спрямовану на розширення кругозору та збагачення духовного розвитку студентів. Театральна діяльність є важливим фактором підвищення рівня емоційної сприйнятливості, розвитку здатності до оцінних дій у сфері естетичних явищ, забезпечення психологічної розрядки підлітків, що обґрунтовує наявність емоційно-оцінної функції. Аргументом може бути міркування Є. Шевцова: «Мистецтво посідає особливе місце в естетичному вихованні, у розвитку чуттєво-емоційної сфери людини. Водночас характер впливу мистецтва на формування емоційного світу особистості досі залишається однією з найскладніших проблем естетичного виховання. Емоційний вплив мистецтва виявляється у тому, що людина по-новому починає сприймати себе, свою діяльність. Це, у свою чергу, стимулює пошук нею такої діяльності, яка відповідала б її більш вирослим почуттям» [5, с. 29-30].

Однією з проблем естетичного виховання засобами мистецтва є формування художньо-естетичного смаку учасників театральної діяльності. Формування у студентів навичок естетичних суджень і оцінок може здійснюватися різноманітними способами: у процесі бесід про театральний

твір, його аналізу, під час перегляду в театрі та безпосередньої участі студентів у театральному дійстві. Доцільно наголосити, що однією з домінуючих потреб сучасного студента, зумовлених надзвичайною насиченістю навчально-виховного процесу, різноманітною інформацією, темпом життя і впливом окремих негативних суспільних факторів є потреба у відпочинку та психологічному розвантаженні. Цінною властивістю театру якраз і є можливість забезпечення такої потреби. Таким чином, творча діяльність студентів у сфері театального мистецтва здатна сприяти мінімізації психологічної напруженості й тим самим – вивільненню позитивної енергії дитини. Вагоме значення у естетичному вихованні юнацтва засобами театальної діяльності має також мистецько-творча функція, що полягає в активізації творчих здібностей здобувачів. Театральне мистецтво, демонструючи майстерність сценічного перевтілення, викликає потребу у власному вдосконаленні та реалізації ідей, тобто у творчості, таким чином спонукаючи людину до особистісного самовираження.

Студентський театр «Мальви» у Харківському коледжі телекомунікацій функціонує вже понад двадцять років. За цей час показано п'ятнадцять спектаклів. Щорічно перед зимовими святами відбувається прем'єра. Тему і автора обираємо всім колективом. З цього починається творчий процес, який триває майже рік. Проходять кастинги, пробні читання текстів ролей, їх розподіл, а далі – репетиції. Прем'єру нетерпляче очікують усі студенти: актори, режисери, художники, а особливо – глядачі. У студентському театрі учасники в процесі постановок театральних вистав особливо охоче репрезентують уже набуті під час лекцій знання про характери персонажів. А з яким задоволенням вчать напам'ять величезні тексти ті, хто ще вчора не міг запам'ятати маленького віршика, як мужньо долають свою нерішучість, боязнь великої сцени. Заняття театальною творчістю сприяють концентрації особливої уваги та чутливості до вчинків інших людей у житті, розвитку вміння бачити, розуміти мету і значення різноманітних дій людини. Краще розуміючи вчинки людей, студенти оцінюють і свої власні вчинки. Емоційний вплив мистецтва полягає у тому, що людина по-новому починає сприймати себе і свою творчість. Це, у свою чергу, стимулює пошук нею такої діяльності, яка б

відповідала їй більш розвиненим почуттям, впливу в аспекті трансформації емоційно-чуттєвої сфери. Це пояснюється насамперед тим, що жоден крок на сцені, жодна фізична дія у театральному мистецтві не здійснюється механічно, без внутрішнього обґрунтування, і студент-виконавець через специфіку роботи актора над роллю, змушений постійно спостерігати емоційні переживання як свої власні, так й інших учасників спектаклю. Одним із доволі вагомих аргументів на користь залучення підлітків до театральної діяльності є її вплив на формування естетично-оцінного ставлення до дійсності, зокрема. до мистецтва.

Дивовижним явищем для акторів студентського театру «Мальви» стало знайомство з головним режисером Харківського національного академічного театру опери та балету імені Миколи Лисенка Арменом Міграновичем Калояном, який провів екскурсію по найпотаємнішим і найцікавішим місцям оперного театру. Студенти побували на головній сцені, побачили, як виготовляють костюми і декорації, накладають грим і відточують акторську майстерність під час репетиції. Серед функцій театральної діяльності в естетичному вихованні юнацтва і молоді необхідно відзначити мистецько-комунікативну функцію, спрямовану на формування навичок творчої співпраці у мистецькому колективі та розвиток комунікативних якостей учасників сценічної практики. Окрім радості творчості у процесі роботи над постановкою, майбутній актор відчуває задоволення від того, що знайшов своє місце серед інших, поборов свою невпевненість, проявив і ствердив себе у колективі. Відтак важлива сторона театральної діяльності полягає в тому, що за її допомогою студентові надається необмежена можливість духовного спілкування, передавання своїх переживань колегам-акторам і глядачам.

Логічним у плані здійснення функціонального аналізу естетико-виховного значення театральної діяльності студентів є виокремлення ще однієї функції – художньо-гедоністичної, стрижнем якої є збудження відчуття естетичної насолоди від художньої творчості, сприйняття елементів різних видів мистецтва та осягнення краси в їх інтегративному поєднанні. Важливе значення театрального мистецтва полягає у поглибленні та урізноманітненні навчального процесу, у акмеологічному підході як основної умови підвищення

ефективності та якості навчання. Уроки – спектаклі, інсценівки за творчістю Лесі Українки, Івана Франка, Михайла Старицького, Миколи Гоголя, Бернарда Шоу та інших митців сприяють кращому вивченню творчого спадку корифеїв української та світової літератури, вирішенню проблем естетичного виховання засобами мистецтва. На таких уроках студенти вчаться сприймати і розуміти художній твір з іншого ракурсу, з ракурсу актора оцінюють його зміст і форму, художні засоби, якими користується автор для створення образів. У студентів формуються навички естетичних суджень і оцінок.

Видатний режисер В. Немирович – Данченко писав: «Музика життя; дух легкого, вільного спілкування; безперервна близькість до блиску вогнів, до красивої мови; збуджується усе моє найкраще; ідеальне віддзеркалення усіх людських взаєностосунків – сімейних, дружніх, ділових, любовних..., політичних, героїчних, зворушливих, смішних... Царство мрії. Влада над натовпом ...» [3, с. 105].

Таким чином, можна стверджувати, що заняття театральним мистецтвом розширюють життєвий та художній світогляд здобувачів, підвищують рівень емоційної сприйнятливості, розвивають у них здатність до оцінювання естетичних явищ, активізують художньо-креативні здібності, мають значний потенціал для формування у студентської молоді навичок творчої співпраці в мистецькому колективі, сприяють розвитку мовленнєвої активності, інтенсифікують комунікативність його учасників, Всі зазначені елементи забезпечують системний процес естетичного розвитку здобувачів знань, вдало доповнюючи навчання, сприяють вихованню цілісної особистості, усебічно розвиненої, інноватора здатного змінювати навколишній світ, конкурувати на ринку праці та учитися впродовж життя.

Список джерел:

1. Брехт Б. Восприятие искусства и искусство восприятия / Б.Брехт // Декоративное искусство СССР. – 1964. – №8. – С.37–42.
2. Гросс К. Введение в эстетику / К. Гросс. – К. : Харьков, 1989. – 246 с.
3. Немирович-Данченко В.И. «Из прошлого» / В.И. Немирович-Данченко. – М. : Искусство, 1989. – 486 с.
4. Станиславский К.С. Собрание сочинений. – В 8-ми т. – М. : Искусство, 1954–1963. – Т.5. – 466 с.

5. Шевцов Е.В. Эстетическое воспитание и формирование личности / Е.В. Шевцов. – М. : Просвещение, 1982. – 293 с.

УДК 378

ІНТЕГРАЦІЯ БАЗОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ У ПІДГОТОВЦІ МОЛОДШИХ СПЕЦІАЛІСТІВ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ СОЦІАЛЬНО- ГУМАНІТАРНИХ ДИСЦИПЛІН

І.В. Таможська
кандидат педагогічних наук
Харківський державний автотранспортний коледж

Акцентовано увагу на важливості забезпечення інтеграції гуманітарних знань під час вивчення соціально-гуманітарних дисциплін з урахуванням специфіки професійної діяльності майбутніх фахівців технічної галузі.

Ключові слова: *інтеграція гуманітарних знань, дисципліни соціально-гуманітарного циклу, професійна підготовка.*

У закладах вищої освіти (ЗВО) необхідно більше уваги приділяти забезпеченню інтеграції гуманітарних знань під час вивчення соціально-гуманітарних дисциплін з урахуванням специфіки професійної діяльності майбутніх фахівців технічної галузі.

Така теоретична основа системи гуманітарних інтегрованих знань, як уважає І. Козловська, базується на загальній концепції розвитку професійної освіти, що передбачає посилення гуманітарної підготовки в закладах вищої освіти, установлення раціонального співвідношення технічної та гуманітарної складових вищої освіти, формування творчо мислячого спеціаліста, а також визначається проблематикою інтеграції та систематизації змісту сучасної професійної освіти. Можливість розв'язання такої проблеми вчений вбачає в принципово новому конструюванні змісту освіти, що передбачає функціонування навчальних дисциплін, у змісті яких «органічно поєднуються предметні та інтегративні блоки» [2].

Гуманітарні знання, на думку А. Хуторського, – це єдині загальнолюдські та загальнокультурні основи, що не є надбанням однієї науки, а підлягають

вивченню в різних дисциплінах. Такі знання складають загальнокультурний і гуманітарний потенціал кожної людини [5].

Отже, важлива роль у підготовці висококваліфікованого фахівця технічної галузі, який відповідає високим вимогам сьогодення, належить дисциплінам соціально-гуманітарного циклу. До таких дисциплін відносяться: основи філософських знань, політологія, культурологія, українська мова (за професійним спрямуванням), іноземна мова (за професійним спрямуванням), основи правознавства, історія України, економічна теорія.

Цілями викладання соціально-гуманітарних дисциплін є: 1) набуття студентами глибоких і міцних знань із соціально-гуманітарних наук; 2) формування в студентів умінь і навичок практичного застосування набутих знань; 3) оволодіння студентами соціально-гуманітарними науками як методологією наукового пізнання (розвиток творчого мислення); 4) перетворення набутих студентами наукових знань на їхні особисті переконання [7].

У науковій праці І. Тимченко [4] акцентовано увагу на тому, що викладання гуманітарних дисциплін потрібно спрямовувати на: 1) формування свідомого ставлення студентів до розвитку навичок комунікації як моделі орієнтації та засобу досягнення цілей у спілкуванні з іншими людьми; 2) розвиток гуманістичного світогляду, ціннісних орієнтацій, здатності до аналізу, класифікації й узагальнення культурної інформації; 3) залучення студентів до активної комунікації; 4) досягнення творчої, продуктивної навчальної діяльності студентів, яка передбачає методично обґрунтоване варіювання індивідуальної, парної, мікрогрупової, групової навчальної діяльності, імітацію ситуації ділового спілкування, формування навичок ділового етикету та стилю мовлення; 5) використання великої кількості комунікативних, рольових, ігрових методів навчання; 6) формування цінностей універсальної культури сучасного світу.

Вивчення соціально-гуманітарних дисциплін повинно бути професійно спрямованим, а метою такого вивчення є оволодіння майбутніми фахівцями професійними знаннями й вміннями, а також використання й удосконалення їх у процесі професійної діяльності. Відповідно до вказаної мети сформульовано

завдання, які ставляться перед студентами під час вивчення гуманітарних дисциплін. Саме завдання відображають особливості професійної спрямованості вивчення цих дисциплін: 1) формування в студентів професійних знань; 2) формування в студентів комунікативних умінь і навичок для здійснення спілкування в професійній діяльності; 3) формування мотивації до вивчення дисциплін гуманітарного циклу; 4) формування творчої та пізнавальної активності студентів [6].

Під час вивчення соціально-гуманітарних дисциплін у майбутніх фахівців технічної галузі формується світогляд стосовно таких складних питань: системи поглядів на буття та сутність людини й світу (філософія); процеси розвитку людства, держави, соціальні явища, їх узагальнення (історія науки й техніки); суспільство, суспільні відносини, соціальні процеси (соціологія); політичні процеси суспільства, набуття людиною суспільно-політичних знань (політологія) [1].

Отже, соціогуманітарні знання, які входять у зміст спеціальних дисциплін, дозволяють реалізувати такі функції: 1) включити систему цінностей вищої освіти в контекст культури; 2) здійснювати взаємозв'язок між етнокультурними цінностями й практичною діяльністю студентів; 3) сформувати єдині змістоутворюючі конструкти у свідомості, оскільки професійна діяльність, праця включені в основні, світоглядні установки студентів; 4) розвивати полікультурні установки студентів, що забезпечують етнокультурну й громадянську компетентність студента; 5) виробити в майбутнього фахівця комунікативну компетентність, уміння спілкуватися з колегами в різних етнокультурних середовищах; 6) здійснювати єдність освітнього й виховного процесу на полікультурних основах [3].

Список літератури:

1. Ігнатюк О. А. Формування готовності майбутнього інженера до професійного самовдосконалення : теорія і практика : монографія. Х. : НТУ «ХП», 2009. 432 с.

2. Козловська І. М. Інтегративний підхід у дидактичних дослідженнях проблем професійної освіти. *Педагогіка і психологія професійної освіти* :

результати досліджень і перспективи. К., 2003. Розд. 3. С. 360–368.

3. Новикова Е. Ю. Социогуманитарные дисциплины в экономическом вузе. *Высшее образование в России.* 2011. № 10. С. 119–121.

4. Тимченко І. І. Формування комунікативної культури студентів у процесі вивчення предметів гуманітарного циклу : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. педагогічн. наук : спец. 13.00.04. Х., 2001. 19 с.

5. Хуторской А. В. Современная дидактика : учеб. для вузов. СПб : Питер, 2001. 544 с.

6. Шломенко О. Б. Формування професійно-комунікативної компетентності майбутніх економістів засобами інноваційних технологій : дис. ...кандидата пед. наук : 13.00.04. Х., 2012. 205 с.

7. Шляхтун П. П. Методика викладання соціально-гуманітарних наук : навчальний посібник. К. : ВЦ «Академія», 2011. 224 с.

УДК 377.35

ФОРМУВАННЯ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДШИХ СПЕЦІАЛІСТІВ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ

Н.Г. Тесленко

викладач вищої категорії

Житлово-комунальний коледж ХНУМГ імені О.М. Бекетова

Неперервний розвиток молоді – запорука їх компетентності. У статті розкривається важливість самореалізації особистості через постійне самовдосконалення. Розглядається ефективність застосування інтерактивних методів навчання для досягнення студентами професійної компетентності в майбутньому.

Ключові слова: *інноваційний підхід; інформація; компетентність; конкурентоспроможність; самовдосконалення.*

Сучасна економіка нашої молоді держави потребує високопрофесійних фахівців у різних галузях діяльності. Тобто країні необхідні компетентні молоді кадри, які постачають вищі навчальні заклади.

Поняття компетентності кожен може розуміти по-своєму. Декому, щоб вважати себе компетентним, є достатнім наявність диплому про отримання вищої освіти, але сподіваюсь, що багатьом цього недостатньо і вони потребують постійного самовдосконалення і підвищення своєї кваліфікації, а

отже й компетентності.

Компетентність – належне знання даної речі, що дає право видавати про неї той чи інший осуд, братися за виконання того чи іншого проекту [1, с. 696]. Компетентністю можна вважати комплекс різноманітних знань і практичних умінь, моральних якостей, що дозволяє людині успішно здійснювати професійну діяльність.

Навчальні заклади повинні прагнути випускати компетентних, конкурентоспроможних фахівців. Як цього досягти? Кожен заклад вирішує це по-своєму та різними шляхами. Ефективним підходом до реалізації цього завдання є нові форми взаємодії між викладачами й студентами, які проявляються під час застосування у навчальному процесі інтерактивних методів навчання. Нові методи дозволяють студентам більш активно та по-різному брати участь у розгляді нових тем на заняттях, розв'язуванні ситуаційних завдань, що пробуджує у студентів інтерес до навчання, логічне та аналітичне мислення, допитливість і розвиває самостійність у прийнятті раціональних рішень.

Компетентнісний підхід акцентує увагу на результатах освіти, причому як результат освіти розглядається не сума засвоєної інформації, а здатність людини діяти у різних проблемних ситуаціях [2, с. 15].

Новий підхід до навчання має сформувати такі компетентності, як здатність визначати причинно-наслідкові зв'язки та приймати ефективні рішення, знати свої конституційні права і мати свою власну думку, а також уміння розв'язувати проблеми.

Молода людина не може стати в майбутньому компетентним фахівцем без прагнення постійного самовдосконалення, а для цього потрібно вільно орієнтуватися в інформаційному просторі. При викладанні дисциплін викладачі повинні навчити студентів швидко орієнтуватися у великій кількості інформації, уміти не тільки знайти потрібну, але й надалі правильно й ефективно її застосувати. Для сприйняття нової інформації потрібно донести до студента її значущість і важливість у подальшій практичній діяльності.

Якість і актуальність обраної інформації, швидкість її опрацювання може значно підвищити здатність студентів отримати найкращі результати в навчанні,

а надалі й в професійній діяльності.

Інноваційний підхід у веденні занять дозволяє навчити студентів не боятися вступати в діалог, дискусію як з одногрупниками, так і з викладачами. Потрібно навчити молодь працювати в команді, прислухатися до думки інших і приймати вивірені рішення навіть у незвичних і складних ситуаціях. Така активність і пізнавальність з боку студентів повинна тільки заохочуватися і нагороджуватися. Також набути більшої професійності і компетентності допомагають ділові ігри, які дозволяють студентам якнайкраще застосувати набуті знання і вміння.

Навчальні заклади та викладачі мають сприяти бажанню молодим особистостям брати участь у різноманітних семінарах, тренінгах, олімпіадах і конференціях. Професійним кроком у набутті компетентності в обраній спеціальності є участь у предметних гуртках, екскурсії на підприємства. Усе це буде сприяти розвитку професійної креативності та становленню їх як кваліфікованих, а отже й компетентних спеціалістів, здатних бути конкурентоспроможними на ринку праці.

Використання інноваційних методів навчання має на меті укріпити впевненість студентів у правильному виборі спеціальності, посилити позитивне ставлення до обраної професії.

Формування професійних компетенцій майбутнього молодшого спеціаліста нині вимагає від навчального закладу принципово нового підходу: інтеграції професійної освіти, практичної діяльності та нових інформаційних технологій і передбачає вдосконалення технології навчання та виховання, що базується на використанні спеціального програмного, інформаційного та методичного забезпечення [3, с. 123].

Впровадження базових компетентностей в освітній процес повинно відбуватися поетапно, з постійним обговоренням під час дискусій. Також необхідно запровадити інформування про компетентнісний підхід завдяки підвищенню кваліфікації викладачів.

Усе це потрібно взяти до уваги при розробці сучасної системи моніторингу якості навчального процесу. Важливим кроком буде адаптування нових вимог до контролю результатів навчання студентів, створення належних

умов для впровадження оцінювання базових компетентностей.

Список джерел:

1. Онацький Є. Українська Мала Енциклопедія. – Кн. 6: Літери Ком–Л. – Буенос-Айрес, 1960. – 130 с.

2. Пометун О.І. Теорія та практика послідовної реалізації компетентнісного підходу в досвіді зарубіжних країн / О.І.Пометун // Компетентнісний підхід у сучасній освіті : світовий досвід та українські перспективи. – К. : К.І.С., 2004. – 112 с.

3. Шарко В.Д. Методична підготовка вчителя фізики в умовах неперервної освіти : [монографія] / В.Д. Шарко. – Херсон : Видавництво ХДУ, 2006. –400 с.

УДК 37.032:614.23

ПРОФЕСІОНАЛІЗМ ВИКЛАДАЧА В РЕАЛІЗАЦІЇ ОСОБИСТІСНО ОРІЄНТОВАНОГО НАВЧАННЯ

К.Р. Хачатурян
викладач І категорії

Харківський державний автотранспортний коледж

У статті представлено до розгляду питання впровадження особистісно орієнтованої системи навчання та виховання студентів закладів фахової передвищої освіти та її значущість для процесу особистісного становлення студентів.

Ключові слова: особистісно орієнтоване навчання та виховання, заклад фахової передвищої освіти.

Початок ХХІ століття ознаменований необхідністю модернізації української освіти. Характер взаємодії викладачів і студентів був традиційним, здобувачі вищої освіти зрідка включалися до організації власного освітнього шляху, форми взаємодії студент-викладач ставали все більш нагальними й сьогодні ці проблеми залишаються фронтальними і особистісно НЕ зорієнтованими. Це змушує вчених та викладачів

повертатися до питань ефективності навчання на новому етапі розвитку освітньої системи України. Основним завданням Закону України «Про фахову передвищу освіту» є організація такого педагогічного процесу, в якому кожен зі студентів може стати суб'єктом власного розвитку, перебувати в пошуку і побудові тих видів діяльності, в яких можуть найповніше розкритись унікальність конкретної особистості.

Сучасний період ознаменований як час активного перетворення українського суспільства. Одним з актуальних завдань оновлення системи освіти виступає створення нової освітньої галузі, заснованої на принципах гуманної педагогіки, використанні нових освітніх технологій, що відповідають запитам формування грамотної, творчої, ініціативної особистості, яка здатна вирішувати нестандартні інтелектуальні та моральні завдання, активно брати участь в соціальному житті суспільства. Все більшого значення у вирішенні цього завдання набуває особистісно орієнтований підхід, що широко впроваджується в українській освіті, який заснований на знаннях вікових та індивідуальних особливостей особистості, що розвивається, її унікальність і неповторність – найбільш сприяє Я-концепції дитини і визначає перспективи розвитку її особистості, стратегії майбутнього у дорослому житті.

Особистісно орієнтований підхід до навчання є провідним підходом в рамках гуманістичної освітньої парадигми. Його суть полягає у визнанні унікальності, самоцінності кожного студента, неповторності його індивідуального освітнього маршруту, його розвитку як суб'єкта навчальної діяльності. В особистісно орієнтованих освітніх концепціях на перший план висувається самість особистості, тобто відображення внутрішнього плану її розвитку: самосвідомість, саморегуляція, особистісні смисли, потреба в самовираженні, при цьому особистісна спрямованість освіти не заперечує його соціальної обумовленості. Особистісно орієнтований підхід передбачає побудову особливого роду освітнього процесу зі специфічними цілями, змістом, технологіями, спрямованими на розвиток і саморозвиток власне особистісних властивостей індивіда, заснованого на принципах суб'єктності,

варіативності, альтернативності, адаптивності, креативності та зручності. Особливої актуальності набуває ця проблема з точки зору особливостей розвитку пізнавальної сфери діяльності студентів 1-2 курсів закладів фахової передвищої освіти. Саме в цей період, за твердженням психологів, у студентів виникає потреба в активному, самостійному і творчому пізнанні, яке, в принципі, може бути реалізоване і в навчальній діяльності, студент отримує новий особистісний сенс, стає діяльністю з самоосвіти та самовдосконалення (але, на жаль, на практиці це трапляється не дуже часто). Особистісно орієнтований підхід до навчання у коледжі зорієнтований на формування особистісного потенціалу майбутніх спеціалістів, їх професійну самореалізацію, розвиток здатності орієнтуватися у складних соціальних і професійних обставинах, ініціативності, креативності. Студент ставиться в позицію суб'єкта навчальної та майбутньої професійної діяльності, викладач займає позицію фасилітатора, консультанта. Найважливішою складовою змісту особистісно орієнтованої освіти визнається суб'єктивний досвід кожного студента, тобто існуючий, наявний досвід особистості. Суб'єктивний досвід повинен бути затребуваний в навчальній діяльності студентів в ході набуття ними наукових знань, а також формуванні професійних навичок, умінь і компетентностей. Мета і завдання особистісно орієнтованої освіти покликані реалізувати різні інноваційні технології, які передбачають самоцінну освітню діяльність студентів, планування, організацію, оцінку і рефлексію навчання як суб'єктивної діяльності студентів, застосування різнорівневих завдань з можливістю вибору, творчості та особистісно значущих способів їх виконання.

Реалізація особистісно орієнтованого підходу задає специфічні вимоги як до рівня професіоналізму педагога, так і до його особистісних характеристик. Особливості розвитку професіоналізму педагога в умовах особистісно орієнтованого навчально-виховного процесу визначаються наряду з його психолого-акмеологічними характеристиками: вік, стать, освіта, професійний досвід, успішність педагогічної діяльності, ціннісні орієнтації, індивідуальні особливості особистості, так само і вимог, що

висуваються йому специфікою особистісно орієнтованого підходу: високий інтелект, знання вікового розвитку дитини, його індивідуальних особливостей, інтересів і мотивів, вміння реалізувати конструктивну взаємодію.

Досягненню професійного акме педагога, що реалізує особистісно орієнтований підхід, може сприяти спеціальна робота, що включає діагностику актуального розвитку професіоналізму педагога, перспектив його розвитку, моніторинг його розвитку, спеціально розроблена технологія формування конструктивної взаємодії і формування індивідуального «Я» - концепції педагога.

Підготовка сучасного викладача української мови та літератури передбачає формування у студента загальної культури, а також розвиток у нього можливості відповідати постійно ускладнюючим запитам сучасного суспільства. Пріоритетність особистісно орієнтованого підходу до навчання у закладах фахової передвищої освіти обумовлена низьким рівнем особистісної готовності сучасних студентів до професійної діяльності і необхідності формувати у них професійно-ціннісні орієнтації, а також творчим характером педагогічної діяльності, що не терпить стандарту і шаблону. Специфіка реалізації особистісно орієнтованого процесу навчання української мови та літератури у закладах фахової передвищої освіти проявляється в тому, що студент виступає в якості суб'єкта педагогічного, міжособистісного і міжкультурного спілкування, що вимагає різноманітних особистісних проявів (вираження реальних думок, почуттів, емоцій, самостійного вибору адекватних мовних зворотів), створення творчої діяльності (реалізації власних комунікативних намірів, створення особистісних освітніх продуктів), критичного осмислення культури своєї країни.

Модернізація української освіти пов'язана з розвитком особистості студентів, їх пізнавальних здібностей, формуванні ключових компетентностей. У зв'язку з цим особливого значення набуває побудова особистісно орієнтованого процесу навчання в закладах фахової передвищої освіти, які служать створенню умов для саморозвитку,

адаптації, самозахисту, необхідних для становлення самобутньої особистості і гідного людського життя, для діалогічного і безпечного спілкування з людьми.

УДК 371.3.016:373.5.016

**ФОРМУВАННЯ КЛЮЧОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ПІД ЧАС
ВИВЧЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ТА ЛІТЕРАТУРИ**

К. О. Черниш,

старша викладачка

Вінницького коледжу Національного університету харчових технологій

Анотація. Одним із пріоритетів розвитку освіти України у XXI столітті є підготовка не лише кваліфікованих фахівців, а й людей високої освіченості і моралі, здатних до творчої праці, постійного професійного розвитку. Компетентнісний підхід сучасної молоді до життя означає гостру потребу в умінні об'єктивно вирішувати проблеми, самопізнанні та саморегуляції в різних видах діяльності. Метою тез є розкриття важливості формування ключових компетентностей на заняттях української мови і літератури, використовуючи технології інтерактивного навчання.

Ключові слова: компетентності, інтерактивне навчання, особистісно орієнтований підхід.

Проведення цікавих і корисних для студентів занять, що дають їм усвідомлення власних інтелектуальних здібностей, відчуття творчого потенціалу, упевненості у своїх уміннях – чи не найважливіше, на мою думку, завдання викладача-словесника. Видатний педагог В. Сухомлинський наголошував на неприпустимості для освіти обмеження функціонального навантаження лише навчанням: «Дивно і незрозуміло: молода людина вивчає і багато довідується про зоряні високості й морські глибини, про далекі галактики й елементарні частини..., але не вивчає й нічого не знає про те, що відбувається в її голові, коли вона сприймає і пізнає довкілля, якою є природа її почуттів, переживань, як виховати людську культуру в самому собі. Дитина знає про побут давніх спартанців, але не знає, як поводитися в громадських місцях, як співвідносити свої вчинки з інтересами інших людей» [5, с. 125]. Саме тому формування ключових компетентностей особистості є актуальним та важливим

завданням для кожного викладача.

«Компетенція» в перекладі з латинської мови означає коло питань, у яких людина добре обізнана, володіє знаннями й досвідом. Ключові компетентності (європейський варіант) – вивчати, шукати, думати, співпрацювати, братися за справу, адаптуватися.

Одним з головних завдань на заняттях української мови та літератури є формування таких компетентностей: спілкування державною мовою, уміння вчитися впродовж життя, ініціативність і підприємливість, соціальна та громадянська компетентності, обізнаність та самовираження у сфері культури та ін. Технології інтерактивного навчання, які передбачають особистісно орієнтований підхід, найкраще допоможуть забезпечити розвиток ключових компетентностей, що сприятиме мотивації та активізації пізнавальної діяльності студентів. Особливу роль у цьому процесі відіграє проблемне навчання – «сучасний метод, який відповідає вимогам формування активного і творчого спеціаліста» [4, с. 35]. Застосування цього методу розвиває такі риси: самостійне перенесення знань і умінь у нову ситуацію; бачення нової проблеми в знайомих стандартних умовах; уміння бачити альтернативу розв'язання однієї і тієї ж проблеми; уміння створювати оригінальний спосіб розв'язання проблеми при відомих інших способах [1, с. 24]. Нижче пропонуються зразки використання інтерактивного навчання, які розвивають творче і критичне мислення, уміння швидко і креативно вирішувати проблеми за допомогою моделювання життєвих ситуацій, на заняттях української мови та літератури.

Українська мова

Розвитку творчого мислення і збагаченню словникового запасу сприяє вивчення теми «Фразеологія». Крім розкриття значення стійкого словосполучення, студентам пропонуються ігрові форми завдань: «Відгадай фразеологізм за даними словами», «Закінчи фразеологізм», «Склади розповідь (діалог), використовуючи фразеологізми», «Використання фразеологізмів у мовленні моєї сім'ї». Стимулюючи активність роботи малих груп на занятті, можна організувати гру-змагання «Хто більше?!» – згадати якомога більше фразеологізмів на запропоновану тему.

Написання творчих робіт (есе) як одна із форм проблемного навчання –

важливий матеріал для різносторонньої аналітичної роботи викладача. Тому теми підбираються так, щоб студент міг проявити творчі здібності, уміння критично мислити, приймати креативні рішення, відстоювати свою позицію: «Я особистість чи ні?», «Чи завжди варто говорити правду?», «Що для мене важливіше – дружба чи кохання?», «Чи важлива порядність на шляху до успіху?», «Хто має здобувати вищу освіту – усі чи лише кращі?», «Вічна проблема батьків і дітей», «Чи можна вибирати Батьківщину?» тощо.

Рольові і ділові ігри мають на меті, імітуючи реальні життєві ситуації, виконуючи «справжні», а не «навчальні» ролі, набуття умінь та навичок, необхідних для виконання різних видів діяльності [3, с. 95]. Пропонуються такі моделі для використання на заняттях: «Лови помилку» – виправлення лексичних, граматичних, стилістичних помилок в усному мовленні одногрупників; орфографічних, пунктуаційних – у письмовому (взаємоперевірка); «Інтерв'ю» – студенти діляться на пари (один кореспондент, інший – респондент), одногрупники оцінюють грамотність запитань і відповідей; «Продовжи ряд» – дібрати синоніми, антоніми, фразеологізми, утворити всі можливі форми ступенів порівняння прикметників тощо.

Українська література

Щоб студент максимально проявив свої творчі здібності, його необхідно зацікавити і залучити до роботи. Також варто пам'ятати про особливості кожного художнього твору, пропонуючи творчі завдання, що вимагають нестандартних рішень. Наприклад: «Якби я жив у Кайдашевій сім'ї...» (Іван Нечуй-Левицький «Кайдашева сім'я»), «Чи потоваришував би я з маленьким Чіпкою?» (Панас Мирний «Хіба ревуть воли, як ясла повні?»), «Якби таких людей, як Мавка, було багато серед нас...» (Леся Українка «Лісова пісня»), «Чи є серед нас мазайли-мазеніни? Хто вони?» (Микола Куліш «Мина Мазайло»). Вирішувати подібні проблеми можна на заняттях творчості, заняттях-диспутах, психологічних дослідженнях, семінарах та ін.

Постановка проблемних питань, вважаю, повинна проходити червоною ниткою через усі теми. Під час підсумкових бесід пропонується обговорити такі питання: - Чи можна хоча б частково виправдати злочини Чіпки Вареника?
- Чи існують ліки від втоми душі? - Чи може природа вилікувати депресію?

(Михайло Коцюбинський «Intermezzo»). - Яким повинен бути сучасний лідер? (Іван Франко «Мойсей»). - Чи дійсно у сміливих завжди є щастя? (Іван Багряний «Тигролови»). - Чи насправді слова страшні, коли мовчать? (Ліна Костенко «Страшні слова, коли вони мовчать»). - Як ви розумієте присвяту новели Григора Тютюнника «Три зозулі з поклоном»? Яка вона – сучасна Любов Всевишня? На проблемне запитання немає готової відповіді в підручнику, правильних відповідей може бути декілька, тому використання даного методу стимулює інтенсивний мисленнєвий пошук.

Ділова гра як елемент заняття української літератури сприяє позитивній мотивації студентів до самопізнання, самореалізації та самовдосконалення. Пропонуються такі ділові ігри: «Інтерв'ю» – бесіда з письменником чи персонажем; «Вірю – не вірю» – викладач пропонує факт з життя письменника чи героя твору, а студенти встановлюють його достовірність; «Відгадай, хто це» – викладач загадує персонажа і по одному реченню (з паузами) зачитує його портрет чи висловлювання, а студенти відгадують; «Домисли сам» – є художні твори, які мають відкритий фінал, – студенти отримують завдання написати закінчення твору; «Намалюй символ» – студенти мають зобразити тільки одну річ, яка б символізувала художній твір, пояснити свій вибір; «Реклама» – підготувати рекламу літературного твору так, щоб кожен хотів його прочитати. Ділові і рольові ігри ефективні і доречні на заняттях узагальнення отриманих знань, закріплення їх або вироблення практичних умінь і навичок.

Викладання мови і літератури – це особлива галузь педагогічної діяльності, вона вимагає від викладача розвивати у студентів нестандартне критичне мислення, уміння висловити й обґрунтувати власну думку, пов'язувати обговорювану проблему з життям, що і є запорукою формування ключових компетентностей, виховання успішних конкурентоспроможних фахівців.

Список джерел

1. Питання проблемного навчання. – К.: Рад. школа, 1978. – 126 с.
2. Пометушко О. Сучасний урок: інтенсивні технології навчання. – К.: 2003.

3. П'ятакова Г. П. Технологія інтерактивного навчання у вищій школі: навч.-метод. посібн. для студ. вищ. навч. закл. /Г. П. П'ятакова. – Львів, 2008.
4. Совгіра С. В. Педагогіка і психологія. – 2007. – № - 1.
5. Сухомлинський В. Розмова з молодим директором школи. – Педагогіка, 1973.

МЕТОД РЕТРОСПЕКТИВНОГО ЗАНУРЕННЯ В МОВНИЙ МАТЕРІАЛ З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В РОБОТІ ЗІ СТУДЕНТАМИ КОЛЕДЖУ

*Тамара Яковенко,
викладач української мови*

*КВНЗ КОР «Богуславський гуманітарний коледж
імені І.С.Нечуя-Левицького*

Анотація. У статті розглядаються особливості професійно зорієнтованого формування вміння володіння українською мовою студентів коледжу педагогічних спеціальностей як однією з основних компетентностей. Описано метод ретроспективного занурення в мовний матеріал з метою систематизації, узагальнення та формування стійкого орфографічного вміння на прикладі роботи з правилом «Написання ненаголошених е –и». Метод апробований автором у процесі багаторічної роботи зі студентами різних (I-II та старших) курсів навчання в коледжі, на групових, індивідуальних заняттях та під час підготовки студентів до змагань з української мови всіх рівнів та статусів, зокрема до Міжнародного конкурсу з української мови ім. П.Яцика та Всеукраїнської олімпіади з української мови серед студентів закладів вищої освіти, що здійснюють підготовку молодшого спеціаліста.

Ключові слова: компетентність, володіння українською мовою, лінійно-концентричний принцип, алгоритм, правило-спостереження, правило-прийом (інструкція), пропедевтика, наступність, формування вмінь.

Однією з найголовніших компетентностей є формування якісного, вдумливого вміння володіння українською мовою, оскільки саме вона через

вербалізацію картини світу є основою цілісного світогляду кожної особистості. Навчання мови на I-II курсах коледжу характеризується тим, що підсумовує та узагальнює весь навчально-виховний процес загальноосвітнього навчального закладу, формує загальнолюдські, зокрема морально-етичні цінності (гідність, чесність, справедливість, турбота, повага до життя, повага до себе та інших людей), компетентності, важливі для сучасної, конкурентоздатної на національному та глобальному ринку праці особистості, її успішної самореалізації в суспільстві.

Формування професійно зорієнтованого володіння українською мовою вкрай важливе для спеціальностей для студентів педагогічно орієнтованих спеціальностей: Дошкільна освіта, Початкова освіта, Соціальна робота.

Особливо це актуально для студентів спеціальності *Педагогічна освіта* (студенти, для яких життєво необхідні вміння і володіти нормами сучасної української мови, і вміння цікаво, вмотивовано подати ці знання основних норм мови і методичне вміння сформулювати на певному віковому рівні для дошкільників, учнів початкових класів ЗСО пропедевтичне вміння володіти рідною мовою.

Відомо, що вчитель повинен знати і вміти в рамках кожного предмету знати і вміти, умовно кажучи, трохи більше за своїх учнів.

Це передбачає глибоке розуміння і використання таких загальнодидактичних принципів, таких, як науковість, вікова доступність, перспективність, наступність.

Навчання фахового мовця – вчителя, вихователя, соціального працівника – передбачає такий комплексний підхід до вивчення української мови.

Алгоритм *мотивації навчальної діяльності* професійно орієнтованого студента цієї роботи може бути таким.

Ставиться завдання-проблема, яке можна вирішити на різних рівнях: рівень молодшого школяра (пропедевтичний), рівень учня середніх класів (формування основних знань і вмінь), рівень старшокласника рівень і відповідно студента 1-2 курсів (поглиблення і систематизація мовних знань і умінь), рівень студентів 3-4 курсів (опанування курсу сучасної української мови за нормами вищої школи).

Проілюструємо це прикладом вивчення косить важкого і комплексного правила «Вивчення ненаголошених е – и». Практичне використання цієї орфограми потребує від студента, майбутнього вчителя, комплексних знань і вмінь з фонетики, морфеміки, морфології. Використовуємо лінійно-концентричний підхід до формування цього правила: на кожному наступному етапі навчання розуміння філологічного явища розширюється, поглиблюється, систематизується.

Вдаємося до простого, але різнорівневого за вирішенням питання: як написати і обґрунтувати написання слів *весна, зима, село, очерет, криниця, тривога, осені, вітер* тощо? У молодших класах учень робить для себе філологічне відкриття, що залишається з ним упродовж усього життя: для перевірки слів з ненаголошеними е-и слід підібрати перевірне спільнокореневе слово або форму слова: *с"ло' – с'єлище, ве"сна' – в'єсни, зи"ма – зі'ми* [4, 61]. Це правило-інструкція (прийом) – найперше, що спадає на думку студента. Просимо уважно придивитися, прислухатися до формулювання правила – і студент зі здивуванням вияснює, що це правило (здавалося, всеосяжне) стосується лише спільнокорневих слів – ключове поняття: це перевірка написання ненаголошених е-и лише в корневих морфемах і то не завжди!

Наступний етап роботи – повертаємося подумки на фонетичний рівень (5 клас), використовуючи правило-спостереження. В давніх українських словах виділяємо явище повноголосся - неповноголосся, пов'язане з фонемами р, л: *-ере, -еле-* або *-ри-, -ли-*. Особливості *-ере-, -еле-* в тому, що повноголосся має проявитися в одній морфемі – корені, префіксі чи суфіксі: *береза, перелаз, товстелезний*, а неповноголосся проявляється у відкритому складі між приголосними: *тривога, крилатий* [3, 83].

Написання ненаголошених е-и в префіксах – це практично написання *пре-* і *при-*. Для формування цього правописного вміння необхідні базові знання і практичні навички з морфеміки та морфології. У словах, в основі яких є прикметник, пишеться *пре-* (дорівнює слову *дуже*): *предивний, предивно*.

У словах, в основі яких є дієслово, використовується *при-*: у дієсловах зі значенням наближення, приєднання, частковості чи результату дії; у дієприслівниках та іменниках дієслівного походження [1, 109]. Знання з

морфеміки і словотвору потрібні також для практичного формування поняття «місцезнаходження». Це іменники, прикметники, утворені суфіксально-префіксальним способом: *приміський, Придесення* тощо.

Знання лексики української мови з точки зору її походження потрібне для визначення слів з пре- старослов'янського походження: престол, преподобний, презирство та інші.

Формування вміння розпізнати орфограму «Ненаголошені е-и в суфіксах слів», проаналізувати її, зробити правильний орфографічний вибір ґрунтується на вмінні зробити морфологічний та морфемний аналіз слів [1, 110]. Скажімо, іменники чоловічого роду II відміни мають лише суфікси *-ик, -ин*; іменники жіночого роду I відміни – лише суфікси *-иц(я), -ин(а)*. Це правило-спостереження. Наступний крок – правило-прийом. Щоб визначити, який пестливий суфікс слід вживати: *-ечок* чи *-ичок*, *-ечк(а)* чи *-ичк(а)* – треба зробити умовний «крок назад» і визначити, що було в попередньому словотвірному ланцюжку: якщо це *-ик* (ч.р.) чи *-иц(я)* (ж.р.), то в орфограмі використовуємо той же голосний (літера *и*): *горщик – горщикочок, криниця – криничка*. Якщо ж суфікс інший (немає *-ик* (ч.р.) чи *-иц(я)* (ж.р.) – вживається літера *е*: *горцок – горщечок, стежка – стежечка*.

Правило-спостереження: в іменниках середнього роду II відміни можливий лише суфікс *-ечк(о), -єчк(о)*: *сонечко, яєчко*. У іменниках IV відміни вживається лише суфікс *-ен*: *журавлення, бровеня* тощо.

Для розпізнавання суфіксів іменників середнього роду II відміни однини використовуємо правило-прийом: якщо такий іменник має значення збірності, пишемо *-иння* (*гарбузиння, картоплиння*), якщо ні *-ення* (*мовлення, креслення*) тощо. Подібне правило-інструкцію (прийом) використовуємо для розрізнення суфіксів: в іменниках середнього роду II відміни *-ев(о)* чи *-ив(о)*. Якщо такий іменник має лексичне значення «матеріал чи продукт праці», то вживаємо *-ив(о)*: *мереживо, морозиво*, якщо ж ні – *ев(о), -єв(о)*: *марєво, зарєво, маєво* тощо.

Правила-спостереження: іменники II відміни чоловічого роду мають винятково суфікси *-ень, -ець -тель*: *велетень, мисливець, вихователь*; присвійні прикметники, утворені від іменників I відміни – лише суфікси *-ин, -їн*: *Валин,*

Миколин, Софійн; збірні числівники – лише суфікс *-еро*: *семеро, десятеро*; дієприкметники пасивного стану минулого часу – лише суфікси *-ен, -єн*: *засклений, напоєний*.

Для формування правила «Написання е-и в дієсловах» слід застосовувати два підходи (алгоритми). Дія перша передбачає насамперед морфемний аналіз дієслова: у корені чи в особовому закінченні міститься орфографічне питання (орфограма)?

Для формування орфографічної спостережливості слід виділити окремі дієслівні корені: *бер-бир, жер-жир, мер-мир, пер-пир, тер-тир, стел-стил, стер-стир*. Правило-спостереження: якщо в дієсловах з названими коренями є наголошений суфікс *-а*, що означає повторювану, багаторазову дію – пишеться *и*; якщо такого суфікса немає і дієслово має значення закінченої або одноразової дії, пишеться кореневий *е*.

Для визначення правопису ненаголошених е-и в особових закінченнях дієслів пропонуємо правило-інструкцію двох рівнів. У простіших випадках досить поставити дієслово у форму 3 особи множини (орфографічна дія формується як своєрідне відкриття в 4 класі). Висновок: якщо це дієслово I дієвідміни (закінчення в 3 особі множини *-уть, -ють*), то в особових закінченнях 1 особи множини, 2 особи однини та множини пишеться *е (е)*, якщо це дієслово II дієвідміни (закінчення в 3 особі множини *-ать, -ять*), то у відповідних формах дієслова пишеться *и* [2, 154-155].

Другий спосіб визначення дієвідміни дієслів більш об'ємний і складний. Слід поставити дієслово у форму інфінітива. Частина роботи з матеріалом: правило-спостереження. Якщо основа дієслова перед суфіксом *-ти* односкладова, містить повноголосся *-оло-, -оро-, -еле-, -ере-*, суфікси *-уват- (-юват-), -ну (-ону), приголосний, -я, -а* не після шиплячого приголосного, це дієслово I дієвідміни. Якщо ж перед суфіксом *-ти* є *-ї*, то це дієслово II дієвідміни. Звертаємо увагу на винятки: дієслова *хотіти, ревіти, іржати, соніти* належать до I дієвідміни, а дієслова *бігти, стояти, спати, боятися* – до II дієвідміни. У співвідносних дієсловах з основою інфінітиву на *-отати -отіти* дієслова з *-отати* – належать до I дієвідміни: *цокатати* → *чокочуть*; з *-отіти* – до II дієвідміни: *цокотіти* → *чокотять*.

Друга, складніша частина алгоритму – правило-інструкція (прийом) з використанням відомого філологам мнемонічного ключа «Яблуко» [5, 268]. Це стосується дієслів з інфінітивними основами на *-а* після шиплячого, *-і* та *-и*. Аналізоване з орфографічною метою дієслово слід поставити у форму 1 особи однини, подумки підставивши особовий займенник [я]. Якщо *a* не випадає (яблуко залишається на гілці, воно високого I сорту), то це дієслово I дієвідміни (заквітчати →[я] заквітчаю → заквітчаємо, заквітчаєш, заквітчаєте, заквітчають, радіти →[я] радію тощо), якщо звук (літера) випадає (яблуко впало на землю, побилося, стало II сорту), то це дієслово II дієвідміни: *летіти* → *лечу* → *летимо* → *летиш* → *летите* → *летять*.

Таким чином, алгоритм роботи над будь-яким мовним матеріалом, зокрема орфографічним, на нашу думку, може бути таким:

- *мотиваційний* блок – початковий зріз знань і умінь студента з проблеми;
- *аналізаційний* блок - комплексний аналіз явища з психологічним екскурсом до витоків формування знань і умінь з проблеми навчання в початкових, середніх класах ЗСО;
- *моделувальний* блок - створення схеми-опори аналізованої проблеми та моделювання алгоритму вирішення проблеми;
- *практичний* блок – формування практичних дії: виконання простих вправ, вправ з ключем, вправ-перетворення тощо.
- *вихідний* блок - зрізова перевірка знань і умінь студента з проблеми (тестові завдання тощо).

Ця робота направлена насамперед на формування однієї з основних компетентностей – осмисленого, творчого володіння українською мовою.

Список джерел

1. Авраменко О. Українська мова (рівень стандарту): підр. Для 10 кл. закл. загальн. середн. освіти. – К.: Грамота, 2018. 208 с. С.68
2. Вашуленко М.С. Українська мова: підр. Для 4 кл. загальноосвітн. навч. закл./за ред. М.С.Вашуленка. – К: Освіта, 2016. – 192 с.
3. Глазова О.П. Українська мова. 5 кл: підр. для закл. загальн. середн. освіти: К.: Освіта, 2018.- 240 с.

4. Захарійчук М.Д. Мовчун А.І. Українська мова: 3 клас, К.: Грамота, 2013.- 176 с.
5. Караман С.О. та ін. Сучасна українська літературна мова. С. О. Караман, О. В. Караман, М. Я. Плющ [та ін.]; за ред. С. О. Карамана. — К.: Літера, 2011. — 560 с.